ROBERTI GROSTEST Episcopi LINCOLNIENSIS DE Cessatione Legalium,

Tractatus Eruditissimus,

Priscam, solidam, & Germanam pietatem spirans; nostroque Ævo apprime utilis ac necessarius.

Ex vetustis membranis summa cura & fide descriptus.

LONDINI,
Typis *Thomæ Roycroft*, An. Dom.
M DC LVIII.

LECTORI.

PRODIT in publicum hic Liber, velut e mortuis excitatus, diu enim ſepultus jacuit, aliam non habens Lucem, qua agnoſceretur, niſi quam à privatis paucorum lucernis acciperet: Si vetuſtatem illius quæris, Lector, Id ſibi merito Religionis deberi poſtulat, quod annoſis ſtatuis, & Imaginibus tribui ſolet, quibus pretium, & reverentia, ex ſenio contrahitur:

Scriptus enim erat annis ab hinc, plus quam quadringentis, Prælo, & Typis, qui nunc in uſu ſunt, multo antiquior; illo nempe ævo, cum non alia ſuppeteret ſua publicandi ratio, niſi quam dexter excogitaret ſcribentis Calamus: Per tot tamen ſæcula, non id Infortunij paſſus eſt, annoſis ſtatuis ſolenne, ut ex dimidio nobis, vel mancus accedat; ex omni parte integer eſt, & Archetypus: Siſtitque ſe ſpectandam, pulcherrima hæc, at exigua, Authoris ſui Imago, non eo charior, quod truncato ſit corpore, ſemeſo vultu, vel quod debili ſit Coxa, noſove careat: Fæliciori ſi ederetur ſæculo, magnam ſibi, & Genti noſtræ nanciſceretur gloriam; At noſtro vulgatus, horrido plane, & inculto, ubi non tantum literati, ſed & ipſæ literæ, Oſtraciſmum patiuntur, timendum, ne ſub gemina laboret invidia; tum, quod ab Epiſcopo,

tum quod à Romano, Romane ſcriptus ſit: Eo enim invaluit multorum inſania, ut cum ipſi prorſus cæcutiant, aliis omnibus non cæcis, vix oculos concedant: Epiſcopi nomen, per ſæcula Auguſtum, ipſiq; religioni Chriſtianæ coævum, jampridem ſorduit: Quicquid Romanum eſt, etiam ipſa lingua Romana, ſuperſtitionis damnatur; eo uſque, ut non deſint nonnulli adeo ſuis furiis agitati, ut Italiam fere ipſam exterminandam putent, quia Papæ ſubſit, & vix Amni Tiberi ignoſcant, quia, Romam præterfluat:

Ut ſcias itaq; Lector, quis, & quantus fuerit hujus libelli Author, tot habet nomina, ut ſi ex nominum varietate exiſtimes, non unum hominem, ſed numerum putabis: cum à nonnullis Groſteſt, ab aliis Groſſa Teſta, A Pitſæo, Robertus Capito, A Trivetto, Groſſum Caput, per Αντίφρασιν appelletur: ſub quovis tamen cognomento,

mento, doctus, sanctusque celebratur: Imo (quod in magnam ejus gloriam cedit) sicut Poeta pro Homero, Orator, pro Cicerone, pro Aristotele, Philosophus κατ' ἀντονομασίαν supponitur, sic Lincolniensis, & Grostest, apud literatos idem sonant, factumque est Diœcéseως suæ nomen commune Episcopo huic Lincolniensi, peculiare, & proprium:

Inter magnas Angliæ procellas natus est in Sudovolgia Suffolciæ, turbido nempe illo, & infami sæculo, cum Rex Johannes (si tamen Rex dici possit, cui caput erat Auro alieno redimitum) Imperio male parto, deteriusque retento potiretur: ex imæ sortis parentibus originem traxit, quam tamen studiis suis, sic illustravit, ut videretur penitus ex se natus, nec aliam habere prosapiam, nisi quam sibi tribuerit:

Claruit temporibus haud minus infaustis, regnante nempe Henrico

tertio,

tertio, Johannis filio, cui pater, una cum Regno malis artibus quæsito, bella acria, & perquam diuturna reliquit: volente numine, ut iniqui Principis hæres, inter arma senesceret, nec Galeam prius quam Diadema deponeret:

Oxoniæ educatum Lelandus tradit, ubi quicquid literarum doceri potuit, tam celeriter hausit, ut Platonis fere dogma verissimum probaret, non acquiri artes, sed innasci asserentis; nec studio opus esse, ut quis doctus evadat, sed Recordatione eorum, quæ ingenita dormiebant: ea quippe erat indole, ut non tantum æquales suos, imo seniores omnes, sed ipsum se paulatim supergrederetur: Juvenis enim sic in Dialecticis profecit, ut nodos omnes sibi faciles haberet; eo usq; ut artium Magister, in posteriora Aristotelis Analytica, comentarios exaraverit: ea fama & acumine, ut Venetiis bis excusi, se in lucem dederint: ab Otino

Otino Papienſi primum, Anno 1497. Deinde, ab Hieronimo Scoto Anno 1552.

Cæterum, cum tam late pateat Philoſophia, ut eoſdem ſibi, & naturæ limites præſtituat, per omnes illius partes quæ ſingulæ totum occupare poſſunt, ſubtili indagine peragravit: Nulla Phyſices arcana Groſteſtum latuiſſe teſtantur Commentarii, quos in Ariſtotelis libros, de Cœlo, & Mundo, de generatione & interitu, & de Meteoris compoſuit; Quibus addere libet, Quæ de animæ potentiis, de Cometis, de Iride, de Coloribus, de Natura intellectus, & de formis edidit. Quam fuerit in Ethicis verſatus, teſtantur quæſtiones quas ſuper libros Ariſtotelis, Nicomacho dicatos, movit Ethicus: Nimirum novit vir prudens, & ſapiens, virum honeſtum, & Chriſtianum, eſſe quam proxime affines: & ſicut

Johannes Baptista Christo præluxit, sic & doctrina de moribus, Evangelio; nec solidum esse posse in Ecclesia discipulum, nisi qui prima virtutis elementa in Licæo didicerit: Quod de Alexandro magno proditum est, tam capaci fuisse animo, ut novos orbes suo marte debellandos scrutaretur, & unius mundi oras devictas omnes angustas, & Alexandro indignas nucuparet, Id huic Philosopho accidisse arbitror, qui nihil habens in terris, sibi amplius incognitum ὑπερνέφελος plane factus est, & Icari Lucianici more, alas sibi subtexuit, & in Cœlum volitavit, ubi syderum motus, & itinera, ortum, & occasum, intervalla, & magnitudines, Astronomus depinxit; ea luce, & demonstratione, ut in scriptis suis, Solem Astronomicis invenias, stellasq; de quibus agit, in scribentis stilo relucentes:

Cum

Cum Aſtrologim, Aſtronimiæ cagnatam duxit, etiam illius ſtudio haud minus ſedulo operam navavit: non eo conſilo, ut Principum, & magnatum nativitates ſcrutaretur, aut Rerum publicarum ſata hariolaretur, unde motus civiles, & ſæva bella orirentur, ſed ut latentes Aſtrorum virtutes, & influxus pernoſceret: Nimirum ſtatuit apud ſe conſultiſſimus ſcrutator, tot præclaros ignes, a Deo optimo, maximo, non ideo accenſos, ut hominibus imperitis ſpectaculo tantum forent, vel ut ſibi ſolis otioſe, & inutiliter ſplendeſcerent, ſed eſſe aliquod etiam Cœlo cum terris commercium, omniaque inferiora (ſi homines excipias) ſuperiorum radiis, & imperio ſubjici; nec ſcalam deeſſe, quæ deſcenſum, & aſcenſum in Cœlos præbeat, niſi male dormientibus, & ignaviæ ſuæ damnatis.

Mathema-

Mathematicem tam dextre, & ſubtiliter percaluit, ut opus arduum & difficile, a multis tentatum, a nemine hactenus abſolutum, Quadraturam nempe circuli, aggrederetur; Quod illi inſtitutum, ſi minus proſpere ceſſit, non ideo inſcitiæ arguendus eſt, cum res ipſa molientibus plane refragetur, materiamque præbeat torquendis curioſorum ingeniis, ſed quæ ab Euclide ipſo redivivo ſuperari nequeat.

Ex hujuſmodi ſtudiis, illi ſæculo ignotis, natum illius ævi errorem arbitror, quo apud plebem magus crederetur, & quia Rogerum Baconum ſibi σύγχρονον, & familarem habuit, cujus arte Taliſmanica, Æneum caput locutum perhibetur: Errore haud diſſimili, prodigium illud, Groſteſto huic adſcripſit Camber Gowerus, mala conjectura, verſiculiſque tam malis,

malis, ut Irato plane Apolline, tornati videantur: ne quid in illo genere Grostesto Literaturæ deesset, Ludicra suis seriis permiscere solebat, Poesinque, non satis fœliciter, coluit tamen; Carminaque & patrio, & Gallico sermone composuit, Talia autem, quæ sterilem Parnassum sapiant: An Musicæ operam dederit Grostestus, haud liquet, sed quod musicæ proximum est, Sacrosanctæ Scripturarum Lyræ suas Chordas addidit, & in Davidis Psalterium, commentarios, concinnavit: Ne multis te morer (Quisquis es Lector) tam versatile huic erat ingenium, ut illi merito tribui possit, quod dixit Juvenalis:

Quemvis hominem secum attulit ad nos.

Dialecticum argutum, Philosophum subtilem, Ethicum gravem, Astronomum

nomum ſublimem, Aſtrologum curioſum, Geometrem ſolidum, & Poetam ſat mediocrem:

Ad hæc, Linguam Græcam, & Latinam, Philoſophiæ ſuæ ancillantes habuit, Hebræam Theologiæ: quas adeo ad amuſſim didicit, ut Teſtamenta duodecim Patriarcharum, Attice ſcripta, Latio donaverit, de cujus libri fide, forſan dubites Lector, ſed de fida interpretis cura, & diligentia; cum verbum, verbo ſcrupuloſe tranſtulerit; ſenſumque Græcum ſic fecit Latinum, ut Athenas, Romæ medio ſitas exiſtimes: Quam non fuerit linguæ Gallicæ rudis, fatetur libellus, quem Gallice ſcripſit, cui titulus, *Le Chaſtian d'Amour*: Imo flagrante tunc temporis in Anglia, bello, plus quam civili, an ut incendium vitaret, an quia arma Togæ artibus adverſa ſentiebat, in Galli-

am profectus est, ubi sacratum di-
terarum studio tam gnaviter incu-
buit, ut qui summus e Patria exierit
Philosophus, in Patriam, summus
redierit Theologus: cujus opera
Theologica, tam varia sunt, &
multiformia, ut vix ulla sit per
Europam Bibliotheca publica, quæ
non aliquid Grostesti habeat, nulla
totum, nec mirum id cuiquam vi-
deri debeat, cum velut Hippolyti
disiecta membra, sparsus jaceat,
adeo ut si in unum corpus recolli-
geretur totus, ingens Bibliotheca
vel ipse videretur, nec minora in Ar-
chivis spatia occuparet, quam Au-
gustinus, Chrysostomus, Erasmus
Abulensis, vel si qui sint alii, qui ope-
rosissime scripserunt:

Expositiones in Genesin, Psalteri-
um, & Lucam, & Dionysii Areopa-
gitæ exemplum secutus, librum de
divinis nominibus scripsisse testatur
Conradus

Conradus Gesnerus, facili errore, cum Dionysii perlucidam duntaxat versionem commentasse rectius tradat Nicholaus Trivettus; vel si major Pitsæo fides adhibenda sit, Dionysio annotationes tantum suas attexuit:

Calendarium scripsisse, item de computo Ecclesiastico, de oculo morali, de Doctrina cordis, de Templo Dei, de Resurrectione, de veneno, sive de septem peccatis, de veritatibus, de cura Pastorali, Hexameron de Confessione, de Pœnitentia, de Gratia & libero Arbitrio, Commentarios in quatuor Evangelia, & Decalogum, Meditationum libellum, varii generis Epistolas; & Conciones, Decreta Synodalia, refert Pitsæus: Quæ tamen e multis, paucissima sunt, si Centuriatoribus Magdeburgicis credamus, qui libros Grostesti genuinos,

&

& proprios, centum, & viginti memorant: quem numerum longe augent Lelandus & Balæus, è quorum Annalibus, quos de illuſtribus Angliæ Scriptoribus, compilaverunt, exerptum Catalogum, huic Proæmio ſubnexum quanta fide fieri potuit, excudi curavimus.

Mirum forte videatur, tot unum ſcripſiſſe, at ſimile portento eſt; Tunc temporis tot ſcripſiſſe. Ætate nempe tenebris ſuis damnata, ubi caligantia erant omnia, & ſua nocte obvoluta: ubi literæ Ecclipſin adeo denſam paterentur, ut intermortuas plane, & nullas arbitreris; ubi veritas denique ſic putei fundo ſubmerſa latuerit, ut uni hujus induſtriæ debeat, quod aliquando cum ſua luce, & radiis emerſerit:

Inter

Inter multiplices ſuas lucubrationes, Egregiam hanc, *De Ceſſatione Legalium* compoſuit, Opus; ſi modum tractandi ſpectes, Polemicum, & celato nomine, adverſus Judæos fabricatum: ſic tamen, ut cum ſe uno, bellum gerere videretur: ſubtili enim Μονομαχία, ſibi, hoſtis, & Propugnator, certamen Scholaſticum tam modeſte inſtruit, ut tela oppugnantibus acuta largiatur, unde fortius extorqueat; Magnoque acumine nectit, & galeata producit, ut majori Triumpho ſolvat adverſantium argumenta: Atque utinam, qui noſtræ ſunt ætatis literati, exemplaris tam candidi modeſtia ducerentur, ubi neglecto pacis, & Concordiæ ſtudio, Bellum atrox è ferro in calamos migravit; pudet dicere quam non rationum pondere, ſed inverecunda rabie & convitiis, res agatur, ubi non diſputant, ſed vomunt rixantes Theo-

logi, omiſſiſque argumentis, ſola bile ſua litigant, eo felle, & veſania, ut is demum victor habeatur maximus, qui maxime adverſantis ſibi famam jugulat, nec aliud inſtituatur de veritate certamen, niſi ut furioſo altercantium calore amittatur.

His Groſteſti virtutibus, quæ & domi, & apud exteras gentes celeberrimum reddiderunt, ſuus honos non defuit, ad cujus faſtigium, etiam nundinandi illa ætate, cum Romæ omnia eſſent cum pretio, & ubi non modo Præſulum minorem Alba, ſed & ipſa Petri Cathedra venalis habebatur, non alio quam meritorum ſuorum adminiculo aſcendit: Non enim Doctor in Theologia, factus eſt Archidiaconus Ligerienſis, & moriente Hugone de Welles, Lindenſi Epiſcopo (quem rectius Wallis Anglice appellandum cenſeo) illius mitram, ſuo capiti impoſitam geſtabat, quo

quo in Ecclesiæ gradu persancto, & illustri tam sancte se gessit, ut Pontificius cum fuerit, primævis esset moribus cum sui sæculi vitiis, Monachorum inprimis, acria gessit bella nec illis forsan minora, quæ habuit Paulus Apostolus, quando Ephesi, cum illius ævi belluis dimicabat: Ecclesiæ fucos hos, socordes, & edaces quibus Claustrorum recessus haud aliter usui erant, nisi ut ventri indulgerent, & pingui otio fruerentur, asperrime coarguit, & disciplina haud minus aspera coercuit: nec prætermiserim, quod egregie refert Matthæus Paris, monuisse eum Fratres Prædicatores, qui minores dicebantur, ipsorum sortem, vel ideo in paupertate constitutam, ut magnatum vitia, liberius reprenderent, nec aptiores esse posse principum monitores, quam qui egestate sua tuti, & inopia munirentur.

Pietate tam intrepida, quod rectum est coluit, ut Senebaldi, tunc Papæ Innocentii nempe Quarti, superbiam, luxum, & avaritiam non ferendam, pro Rostris perstrinxerit, ut videri est, in Concione ipsius, coram Papa, & Cardinalibus habita, quam ex Johanne Hus, memorat Flacius Illyricus: Male, dixit, fastum Petri Cathedræ, convenire, in qua, primus sedit Piscator Episcopus, nec usquam se legisse, sedis Apostolicæ patrem, cæna dubia, & in mediam noctem protensa, dapibusque per omnia elementa quæsitis, doctaque coquorum arte, & ingenio conditis, magistrum suum Christum in Evangelio accepisse ejusmodi epulas, veteri Romæ, non novæ esse congruas ubi subactæ Gentes, populi victoris non tantum ærario, sed gulæ, & libidini, tributa gravia pendebant. At Papæ Tyrannidem tam acerrime questus est, ut dixerit, Angliam

am Christi Vicario mancipatam, servitute plusquam AEgyptiaca laborantem cum retia sua tam late hic sparsa haberet, ut de Gente tanquam bello capta, vectigalia exegerit, Nec Jugum cervicibus misere gementium, nisi ore gladii cruentati excutiendum: Imbo Papæ per diplomata sua iniquum postulenti, non modo non paruit, sed Epistola salebrosa, fateor, at Cothurnata, & tonanti, tam audacter respondet, ut Hæretici, & Antichristi notam illi plane inusserit; Minasque excandescentis contempsit, adeo, ut fulminanti Papæ aliud fulmen suum animose retorserit, acriori forsan impetu, quam decebat Episcopum, cui Pontifex Romanus Ecclesiæ Caput habebatur.

Quam diu vixerit, haud liquido constat, testantur autem opera, quæ numerosa reliquit, non ex eorum fuisse numero, qui Elementarii

 sunt

ſunt ſenes, & quibus una eſt ſene-ctutis ſuæ Index, Canities: Obiit Buckdumi, & Lincolniæ ſepultus eſt, *Anno* 1253. Non ſine miraculorum famæ, Epitaphio ſuo, ſi vera ſit, me-rito inſerenda: fluxiſſe nempe oleum è ſepulti tumulo, quo illius ævi Æ-grotantes peruncti ſanabantur.

Ne Totus moraretur, & in tumu-lum bis deſcenderet, libellum hunc Authori ſuo ſuperſtitem, & velut è cineribus ſuis erutum, in Scriniis ſuis ſervavit Doctiſſimus Seldenus, cujus curæ & induſtriæ (per literarum or-bem celebri) debet Antiquitas, quod non idem Scriptorum clarorum Ani-mis, Sepulchri fatum, ac corporibus contigeret.

Cæterum, quia in Seldeni codice, unius loci ſenſus, tum in Margine, tum in corpore, parum integer vide-batur, variamque nec ſatis lucidam pariebat Lectionem, ne effigie am-

putata

putata vultuque non ſuo prodiret hic liber, utrumque defectum Lector ex vetuſto exemplari, quod manuſcriptum in Bibliotheca Mertonenſi Oxoniæ cuſtoditur, fideliter ſuppletum habes: Supplementa enim, & varias Lectiones, quas uterque codex ſuppeditat, in margine hujus Libelli, excuſas invenies, Literis S. ad Seldenianas, *M. C.* vero ad Mertonenſes, te quaſi manu ducentibus.

Inſigniſſimo viro D. Matthæo *Hale* uno Juſticiariorū de Communi Banco, & è Quatuor Seldeni hæredibus alteri Manuſcriptum hunc moriens, velut ex Teſtamento legavit: Cujus muneri debes, Lector, quod typis mandetur, & tui tandem ſit juris: Inhumanum enim credidit conſultiſſimus Judex & homicidio proximum, de mortuo tam erudito, ferre mortis ſententiam, aut ſepulti ingenio, id jus publicum negare, quod

vivis privatim Litigantibus, concedit: Nec ſine Numinis providentia factum arbitror, ut ab illo Judice, Epiſcopus vita donaretur, in quo morum integritas, ſic cum eruditione miſcetur, quaſi Leges, aut Illi æquitatem ſuam, aut Ille Legibus Sanctimoniam ſuam largiatur.

Vale.

D E

DE ROBERTO GROSTEST Testimonia.

Matthæus Paris in vita Henrici Tertii pagina 548. Editione veteir.

EOdem Tempore obiit Hugo de Velles, Lincolniensis Episcopus, &c. Cui successit Magister Robertus, Cognomento Grosteste, vir quidem Nimis Literatus, a primis Annis scholis educatus.

Idem, pagina 801.

Ipsis Temporibus Episcopus Lincolniensis Robertus, vir in Latino & Græco peritissimus, Testamenta duo decim Patriarcharum, de græco fideli Interpretatione transtulit in Latinum. Quæ per multa Tempora incognita, & abscondita fuerunt per Invidiam Judæorum, propter prophetias de Salvatore in his contentas. Sed Græci omnium Scriptorum diligentissimi Investigatores, primum in Notitiam illius

illius Scripti devenientes, illud de Hebræo in Græcum transtulerunt, & penes eos usque in nostra Tempora reservarunt; Nec Tempore beati Hieronymi vel alicujus Sancti Interpretis ad Notitiam Christianorum, machinante Judæorum antiquorum Malitia, potuit quomodo libet pervenire. Illum igitur gloriosum Tractatum, ad Robur fidei Christianæ, & ad Majorem Judæorum Contusionem, transtulit plene & Evidenter Episcopus Memoratus de Græco, verbo ad verbum, in Latinum, Coadjuvante Magistro Nicolao, Græco Clerico Abbatis Sancti Albani.

Idem, de Epiſtola, quam Papæ miſit Groſteſtus. p. 1161. 1162.

Diebus sub eisdem, cum Dominus Papa Innocentius quartus significasset per Apostolica scripta, præcipiendo Episcopo Lincolniensi Roberto, quatenus quiddam faceret quod ei videbatur injustum & rationi dissonum, prout frequenter fecerat Illi, & Aliis Angliæ Prælatis, rescripsit ei in hac verba salutem. Noverit Discretio vestra, quod Mandatis Apostolicis Affectione filiali devote & reverenter Obedio. His, quoque, quæ Mandatis Apostolicis adversantur, Paternum Zelans Honorem, adversor & obsto. Ad utrumque enim teneor ex divino Mandato. Apostolica enim Mandata non sunt, nec esse possunt talia, quam Apostolorum Doctrina, & ipsius Domini nostri Jesu Christi Apostolorum Magistri, & Domini Cujus Typum & personam maxime gerit in Hierarchia Ecclesiæ Dominus Papa, consona & conformia. Ait enim Dominus ipse noster Jesus Christus. Qui non est Mecum contra Me est. Contra ipsum autem

Epiſtola.

autem nec est, nec esse potest Apostolicæ sedis sanctitas divinissima. Non est igitur prædictæ Literæ Tenor Apostolicæ sanctitati consonus, sed absonus plurimum & discors. Primo, Quia de illius Literæ, & ei consimilium, longe lateq; sparsarum, superaccumulato Non Obstante, nec ex Legis Naturalis observanda necessitate inducto, scatet Cataclysmus Inconstantiæ, audaciæ, procacitatis, Inverecundiæ, Mentiendi, fallendi, diffidenter Alicui credendi, vel fidem adhibendi: Et ex his consequentium vitiorum, quorum non est Numerus Christianæ Religionis puritatem, Et socialis Conversationis Hominum Tranquilitatem Commovens & perturbans. Præterea, post peccatum Luciferi, quod idem erit in fine Temporum ipsius filii perditionis Antichristi, quem interficiet Dominus Spiritu Oris sui, non est, nec esse potest alterum genus peccati tam adversum & contrarium Apostolorum Doctrinæ, & Evangelicæ, Et ipsi Domino Jesu Christo tam odibile, detestabile, & tam abominabile, quam animas curæ pastoralis Officii & Ministerii defraudatione mortificare & perdere. Quod peccatum Evidentissimis scripturæ sacræ Testimoniis committere dignoscuntur, qui in potestate Curæ pastoralis constituti de Lacte & Lana Ovium Christi vivificandarum, & salvandarum, pastoralis Officii & Ministerii salarium comparant, debita non administrant. Ipsa enim Ministeriorum pastoralium non Administratio est, scripturæ Testimonio, Ovium Occisio, & perditio. Quod autem hæc duo genera peccatorum, licet dispariter sint pessima, & omne alterum genus peccati inæstimabiliter super excedentia; Manifestum ex hoc quod ipsa sunt duobus existentibus & dictis, licet dispariter, & dissimiliter optimis directe contraria;

pessimum

peſſimum enim eſt quod optimo contrarium. Quantum autem eſt in dictis peccantibus, unum peccaminum eſt ipſius Deitatis ſupereſſentialiter & ſupernaturaliter Optimæ, Alterum vero Deformitatis, & Deificationis ex divini Radii gratifica participatione eſſentialiter & Naturaliter optimæ Interemptio. Et quia ſicut in Bonis, Cauſa Boni melior eſt ſuo Cauſato, ſic & in Malis Cauſa Mali pejor eſt ſuo Cauſato. Manifeſtum, quoniam talium peſſimorum Interemptorum deformitatis, & Deificationis in Ovibus Chriſti in Eccleſia Dei Introductores, ipſis peſſimis Interemptoribus ſunt pejores, Lucifero, & Antichriſto proximores, & in hac pejoritate gradatim quanto magis ſuperexcellentes, qui ex Majore & diviniore poteſtate ſibi divinitus in ædificationem, non Deſtructionem tradita, magis tenerentur ab Eccleſia Dei Tales Interemptores peſſimos excludere, & Extirpare. Non poteſt igitur Sanctiſſima ſedes Apoſtolica, Cui a Sancto Sanctorum Domino Jeſu Chriſto tradita eſt poteſtas Omnimoda, Teſtante Apoſtolo, in ædificationem, non in deſtructionem. aliquid vergens in Hujuſmodi peccatum Domino Jeſu Chriſto tam Odibile, deteſtabile, & abominabile, & humano generi ſumme pernitiabile, vel mandare, vel præcipere, vel quoquo modo ad aliquid tale conari. Hoc enim eſſet ſuæ poteſtatis Evidenter Sanctiſſimæ, & pleniſſimæ, vel defectio, vel corruptio, vel Abuſio, vel a Throno gloriæ Domini noſtri Jeſu Chriſti Omnimoda Elongatio, & in Cathedra peſtilentiæ pœnarum gehennalium duobus prædictis tenebrarum principibus proxima Conſeſſio. Nec poteſt quis immaculata, & ſincera obedientia eidem ſedi ſubditus & fidelis, & a corpore Chriſti, & eadem ſancta ſede per Schiſma non abſciſſus

scissus, mandatis, vel praeceptis, vel quibuscunque conaminibus undecunque emanentibus, etsi a supremo Angelorum Ordine obtemperare; sed necesse habet totis viribus contradicere, & rebellare. Propter Hoc, Reverendi Domini, Ego ex debito Obedientiæ & fidelitatis qua teneor utrique parenti Apostolicæ sedis Sanctissimæ, & ex Amore unionis in Corpore Christi cum ea. His quæ in prædicta Literra continentur, & maxime, quia, ut præfactum, ad peccatum Domino Jesu Christo Abominabilissimum, & humano generi perniciosissimum Evidentissime vergunt, & Apostolicæ sedis sanctitati adversantur omnino, & contrariantur Catholicæ fidei, unice, filialiter, & obedienter non obedio, contradico, & rebello. Nec ob hoc potest inde vestra Discretio quicquam durum contra me statuere, quia omnis mea in hac parte & contradictio, & Actio, nec contradictio, nec Rebellio, sed filialis divino Mandato debita patri & vestri Honoratio. Breviter autem recolligens dico. Apostolicæ sedis Sanctitas, non potest nisi quæ in Ædificationem sunt, & non destructionem. Hæc enim est potestatis plenitudo, omnia posse in ædificationem. Hæc autem, quæque vocant provisiones. Non sunt in ædificationem, sed in manifestissimam destructionem. Non igitur eas potest beata sedes Apostolica acceptare, quia Caro & sanguis, quæ Regnum Dei non possidebunt, eas revelavit, & non pater Domini Jesu Christi qui est in Cœlis.

Idem

Idem. De variis hujus Epiſtolæ Romæ Cenſuris Pag. 1162.

Hæc cum ad Domini Papæ audientiam perveniſſent, non ſe capiens præ Ira & Indignatione, torvo uſpectu, & ſuperbo Animo ait. Quis eſt iſte ſerex delirus, ſurdus, & abſurdus, qui facta audax, imo temerarius judicat? per Petrum & Paulum niſi moveret nos innata Ingenuitas, ipſum in tantam confuſionem præcipitarem, ut toti mundo fabula foret, ſtupor, exemplum, & prodigium. Nonne Rex Anglorum noſter eſt vaſſallus, & ut plus dicam Mancipium, qui poteſt eum, Nutu noſtro incarcerare, & Ignominiæ mancipare? Et cum Hæc inter Fratres Cardinales recitarentur, vix compeſcentes Impetum Papæ, dixerunt Ei, Non expediret, Domine, ut aliquid durum contra ipſum Epiſcopum ſtatuerimus. Ut enim vera fateamur, vera ſunt quæ dicit. Non poſſumus eum condemnare: Catholicus eſt, imo & ſanctiſſimus, Nobis religioſior, nobis & ſanctior, Excellentior, & Excellentioris vitæ, ita ut non credatur inter omnes prælatos Majorem, imo nec Parem habere. Novit Hoc Gallicana & Anglicana Cleri univerſitas; noſtra non prævaleret Contradictio. Hujuſmodi Epiſtolæ veritas, quæ jam forte Multis innotuit, multos contra nos poterit commovere. Magnus enim habetur Philoſophus, Latinis & Græcis Literis ad plenum eruditus, Zelator Juſtitiæ, Lector in Theologiæ Scholis, prædicator in populo, Caſtitatis Amator, perſecutor Simonialium. Hæc dixerunt Dominus Ægidius Hiſpanus Cardinalis, & alii quos propria tangebat Conſcientia.

Conſilium

Consilium dederunt Domino Papæ ut omnia hæc conniventibus oculis sub dissimulatione transire permitteret, ne super hoc tumultus excitaretur; maxime propter hoc, quia scitur, quod quandoque discessio est ventura.

Idem, De Oratione quam habuit Grosteftus suprema, paulo ante Obitum, pag. 1166.

Diebus sub eisdem Episcopus Lincolniensis Robertus apud Bukedonam Manerium suum decubuit graviter infirmatus. Et cum una dierum confabularetur, recitando facta Papæ, redarguit graviter contra tres suos prædicatores ex Aliis, similiter Minoribus non pepercit, Eo quod Ordo eorum idcirco in paupertate voluntaria, quæ est paupertas Spiritus, salubriter constituitur, ut Liberius vitia potentum non palpent, sed censoria austeritate reprehendant. In hoc autem quod Tu frater Joannes (Is erat Joannes de Sancto Ægidio, ex Ordine prædicatorum & alii Medicus) *Et alii prædicatores, Peccata Magnatum audacter non redarguistis, & facinora non detunicatis, Hæreticos censeo manifestos. Quid enim est Hæresis? Heresis, inquit, est sententia humano sensu Electa, Scripturæ sacræ contraria, palam edocta, pertinaciter defensa. Hæresis enim græce, Electio est Latine Et consequenter, subjunxit (reprehendens prælatos maxime Romanos, qui consanguineis suis indignis ætate, & scientia insufficientibus, curam committunt Animarum) Dare Curam Animarum parvulo sententia est alicujus prælati, humano sensu electa, propter carnem vel terrenitatem;*

tem, Et est contraria Scripturæ Sanctæ, quæ prohibet fieri pastores qui non sunt idonei ad arcendum lupos, Et est palam edocta, quia manifeste portatur Charta sigillata, vel vallata; Et est pertinaciter defensa, Quia si quis voluerit contradicere suspenditur, Excommunicatur, & super eum prælium sanctificatur. Cui tota Definitio Hæretici convenit Hæreticus est. Sed quisque fidelis tenetur se Opponere Hæretico quantum potest. Qui ergo potest contradicere & non contradicit, peccat, & videtur fautor esse; secundum illud Gregorii: Non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Sed Fratres tam Minores, quam prædicatores maxime obligantur ad oppositionem contra talem, cum utrique habeant ex Officio Gratiam prædicandi, sunt ad illud Officium per paupertatem Liberiores, non solum peccant, si ei non contradicunt, imo fautores ipsius existunt. Sicut & Apostolus ad Romanos: Non solum qui talia agunt, sed qui consentiunt, digni sunt Morte. Potest ergo concludi, quod tam Papa, nisi ab hoc vitio cesset, quam dicti Fratres, nisi curiosos se exhibeant ad arcendum Talem, digni sunt Morte, scilicet perpetua. Item dicit Decretalis, Quod super tali vitio, videlicet Hæresi, potest ac debet Papa accusari. Et quia noctes tunc Temporis in longum protrahebantur, (erat autem tertia nox ante Festum sancti Dionisii) Episcopus Lethali tædio & infirmitate prægravatus, accersiri præcipit Aliquos de Clericis suis, ut colloquiis saltem mutuis collectionibus recrearentur. Quibus Episcopus (dolens de jacturis Animarum, per Papalis Curiæ Avaritiam) suspirans ait. Christus venit in mundum ut Animas Lucraretur; Ergo si quis Animas perdere non formidat, nonne Antichristus merito

merito est dicendus? Dominus sex Diebus Mundum condidit universum; sed ut Hominem repararet plus quam triginta Annis laboravit Nonne ergo Animarum destructor Inimicus Dei & Antichristus censetur? Privilegia sanctorum Pontificum Romanorum, prædecessorũ suorum Papa impudenter annullare per hoc repagulum, non obstante, non erubescit. Quod non fit sine eorum præjudicio, & injuria manifesta, sic enim reprobat, & diruit, quod tanti, & tot sancti ædificarunt. Ecce sanctorum contemptus. Merito igitur contemptor contemnetur; secundum illud Isaiæ; Væ qui spernis, nonne contemneris? Quis ejus privilegia conservabit? Errorem suum, ad hoc respondens, Papa sic tuetur. Par in parem non habet Imperium; Ergo Papa me Papam minime valet obligare. Ad hoc respondeo, ait Episcopus. Mihi videtur, non sunt pares navigans in mundi periculo, & gratulans in portus securitate. Da ut aliquis Papa salvetur; Absit docere contrarium. Dicit salvator, qui minor est in regno Cœlorum major est Joanne Baptista, quo major inter natos mulierum nemo surrexit. Nonne major est ergo aliquis Papa dator privilegiorum, vel confirmator isto vivente? profecto major mihi videtur; ergo in minorem habet imperium, &c. Et cum hæc & alia enormia, videlicet, omne genus avaritiæ, usuram, simoniam, & rapinam, omne genus luxuriæ, libidiem, gulam, & ornatum, quæ in curia Romana regnant, detestaretur, nitebatur prosequi, aiens, Nec liberabitur Ecclesia ab Ægyptia servitute nisi in ore gladii cruentati.

Idem, de Morte Grostesti, pag. 1168.

Migravit ab hujusmodi Mundi, quem nunquam dilexit, Tædio, sanctus Lincolniensis Episcopus,

 Robertus

Robertus secundus, apud Bugedonam Manerium & suum in nocte sancti Dionisii, Domini Papæ, & Regis Redergutor manifestissimus, Prælatorum correptor, Monachorum corrector, Presbyterorum director, Clericorum instructor scholarium sustentator, populi Prædicator, incontinentium persecutor, scripturarum sedulus perscrutator diversarum, Romanorum Malleus & contemptor, In mensa Refectionis corporalet dapsilis, copiosus, & civilis, hilaris & affabilis. In mensa vero spirituali devotus lachrymosus, & contritus. In officio pontificali, sedulus, venerabilis, & infatigabilis.

Nicolaus Trivettus, in Annalibus suis Manuscriptis, ad annum Christi, 1253 Henrici Tertii anno 37.

Hoc anno moritur Robertus Lincolniensis Episcopus, vulgo Grossum-caput. Qui licet de ima gente Southfolciæ Normicensis Diœcesis Originem traxit, tamen bonam naturæ indolem præceptis scripturarum exercens produxit animum generosum. Cum esset Artium magister super libros postoriorum compendiose scripsit, Tractatum etiam de Sphera, & de Arte compoti: multaque alia in Philosophia utilia edidit. Doctor vero Theologiæ in triplici Lingua eruditus, Latina, Greca, & Hebræa, multa de Glossis Hebræorum extraxit, & de Græco multa transferri fecit, utpote Testamenta duodecim Patriarcharum, & libros Dionisii. Quorum novam translationem perlucide commentavit. Fratres prædicatores, & minores charos, & in suo comitatu semper habuit, sed præ ceteris, familiarem habuit Adamum de Marisco Bathemensis Diœcesis, ordinis minorum, in

S. Theolo-

S. Theologiæ Doctorem eximium. Ob cujus amorem libros suos omnes conventui minorum Oxoniæ Testamento legavit.

Henricus de Knighton, de Eventibus Angliæ. lib. 2. cap. 15. pag. 2426. numero 41. in Henrico Tertio.

Tres filias habuit, Joannes Rex; Quarum tertia postquam Castitatem voverat, non tamen susceperat velum castitatis, Comiti Leycestrensi, Simoni de Monte-forti conjuncta est Unde fertur Robertum Licolniensem Episcopum, quasi exprobando dixisse ei, Nunquam gaudebis de progenie tua, nec in ea lætaberis, quoniam Matrimonium Dei contempsisti pro nuptiis hominis. Et sic quidem contigit.

Idem, pag. 2436.

Hoc anno obiit sanctus Robertus dictus Grostest, Episcopus Lincolniensis 7. Idus Octobris. Qui in cunctis Liberalibus Artibus excellenter erat eruditus, præipue in Logica, & Astrologia plurima commentatus est. Ad Innocentium Papam, misit Epistolam satis Tonantem, pro eo, quod Ecclesias Anglicanas indebitis, & insolitis exactionibus gravari videretur, & quia Nepotulo suo puero Papa contulisset Canonicatum cum proxima Prabenda vacatura, in Ecclesia Lincolniensi; quem tamen Robertus admittere noluit, rescribens Papæ, se nec velle, nec debere tales ad Curas animarum admittere, qui se nescirent, nec possint regere: Qua de causa ad Curiam vocatus, & excommunicatus, appellavit a Curia Innocentii ad Tribunal Christi, unde contigit, ut post

Biennium mortis Roberti, apparuit Papæ de nocte quiescenti quidam Episcopus pontificalibus indutus; sic inquiens, Surge Miser, & veni ad judicium, & statim cum baculo pastorali pupugit Papam in latere sinistro, usque ad cor. Unde & Lectisternium Papæ inventum est mane sanguinolentum; & ipse defunctus. Hac de causa quamvis Robertus perspicuis effulgeret miraculis non est permissus a Curia Canonizari.

Matthæus Westmonasteriensis, ad Annum 1235 pag. 295.

Hoc Anno obiit Hugo de Welles, Lincolniensis Episcopus, 6 Idus Februarii, cui successit Robertus Grostest. Qui apud Radingum munus consecrationis ab Edmundo Cantuariensi Archiepiscopo suscepit.

Idem, ad Annum 1244. pag. 318.

Circa hec tempora, Episcopus Lincolniensis, pro lite sua terminanda, quæ movebatur inter ipsum & Canonicos suos, in præsentia Domini Papæ Curiam Romanam adiit, similiter contra eum Decanus Lincolniensis, & quidam ejusdem Ecclesiæ Canonici.

Idem, ad Annum 1250. pag. 346.

Tempore eodem transfretarent multi nobiles de regno Angliæ, nec patuit causa. Præterea de Prælatis Lincolniensis, Londinensis, Wigorniensis Episcopi, & cum illis de Episcopatu Lincolniensi, Oxoniensis & Bedfordiensis, Archidiaconi, & alii. Causa autem solius Episcopi Lincolniæ, quare transfretavit, patuit

patuit universis, videlicet, ut eos vocaret ad Curiam Romanam, qui propter inaudita eis inferenda gravamina, & comminata, ad sedem Apostolicam appellaverunt, scilicet, exempti Templarii, Hospitalarii, & alii multi. Qui postea a Domino Papa pæcunia interveniente, caute sibi pacem redemerunt; Et sic Episcopus proposito suo frandatus, confusus ad propria remeavit.

Idem, ad Annum 1250.

Comes Richardus Franciam pertransiens, Lugdunum pervenit, ubi tunc Papa morabatur. Episcopus autem Lincolniensis, jam illuc advenerat. Qui, cum multi sese versus Papam, ut pacem haberent, redemissent, querulus Papam redarguit, dicens, Domine, credidi auxiliante pracepto vestro, omnes de quibus conquestus sum castigasse, & ab eorum errore potenter revocasse; Et ecce novissimus error factus est pejor priore. Omnes enim se redimunt; & panditis sinum omnibus præmia offerentibus, unde enervatur Autoritas mea, & propositum irritatur. Cui Papa frater liberasti animam tuam. Quid ad te? De gratia mea fecimus eis gratiam. Nunquid oculus tuus nequam est quia ego bonus? Et sic recessit Episcopus a suo proposito fraudatus. Aliis tamen nimium vexatis propter hoc, & damnificatis.

Idem, ad Annum 1253 pag. 354

Cum Dominus Papa significasset per Apostolica scripta Episcopo Lincolniensi Roberto (sicut & multis aliis pluries fecerat) pracipiens, ut aliquid faceret quod eidem Episcopo videbatur injustum, & rationi dissonum, rescripsit Episcopus Domino Papæ in hac verba. Salutem, noverit discretio veestra, &c.

Idem, ad Annum 1253. pag. 355.

Robertus Epiſcopus Lincolnienſis de ima Suffolcia Gente, in Villa de Strodbrocke traxit Originem. In Eccleſia autem Lincolnienſi cumulantur diutinis miracula miraculis. Operante enim Domino pro prædicto ſancto Roberto; alii ſancti, qui in prædicta requieſcunt Eccleſia, videlicet, S. Remigius, & S. Hugo, ad beneficia fidelibus impendenda ſuſcitantur. Hic vero Robertus bonū habens zelum ad Dominum, & proximum, licet Canonicos ſuos multum vexaverit, & in religioſos terribiliter fulguraverit, confidenter tamen dico, quod plus Deo placuerunt ejus virtutes. quam diſplicuerunt ejus Exceſſus. Quod nunc per miracula ad Tumulum ejus manifeſtatur corruſcantia.

Nicolaus Harpsfeldius Hiſtoriæ Anglicanæ ſæculo, 13. pag. 476.

Hugo Wallis vitam produxit ad annum Chriſti 1235 *Quo, Robertus Groſthedius (quem Capitonem appellere Latine credo poſſumus) illi ſurrogatur, qui licet eſſet Capito, non tamen fuit capitoſus; id eſt, duro & obtuſo, ſed acri, acuto, & ſubtili Ingenio. Quanquam in nonnullis viſus eſt quibuſdam Capito fuiſſe, ſuoque nomini reſpondere; qui eum ut hominem nonnunquam duræ, præfractæ, & præcipitis ſententiæ notarunt. Quod tamen (ſi aliquid id genus in eo fuit) zeli in res honeſtas omnes magnitudo, & ſincera vitæ inculpata integritas, (quam nec adverſarii inficiari poterant) obruere facile viſa eſt. Quam Deus etiam miraculis poſt illius obitum teſtari dignatus eſt, &c.*

Antonius

Autonius Possenius, in Apparatu sacro. p. 343.

Robertus Lincolniensis Episcopus cognomento Grokede, sive Grossatesta, inter Philosophos, & Theologos sui seculi primum locum adeptus est. Scripsit,

In Psalterium succinctos Commentarios.
Summam Theologiæ.
Super libros Dionysii.
Summam Prænotatam, Numerale.
De Computo Ecclesiastico.
Librum, Qui inscribitur Calendarium.
Summam super libros octo Physicorum Aristotelis.
Compendium Sphæræ.
Summam Confessionis, seu, Templum Dei.
Testamentum 12 Patriarcharum.

Sixtus Senensis Bibliothecæ Sanctæ. lib:4, p.373.

Rupertus Lincolniensis, cognomento Grossatesta, inter Philosophos & Theologos sui seculi primum locum adeptus est. Ingenii acumine subtilissimus, eloquio brevissimus, & sententiarum pondere copiosissimus.

Conradus Gesnerus, in Appendice Tiguri excusa Anno 1555.

Robertus Grosthede, Episcopus Lincolnensis, Patrias Sudovolcas scripsit

De Divinis Nominibus lib. 1.
Commentarios in Logicam, Physicam, Ethicam, & Meteora Aristotelis; & in posteriora ejusdē.

In

In Astrologiam *lib.* 1
De Necromantia & Goetia *lib.* 1
Annotationes in Suidam.
De Arte Compoti.
Testamenta Patriarcharum.
De Sphæra Cœlesti.
Compendium Sphæræ.
Expositiones in Genesin, Psalterium, Lucam.
De Cessatione Legalium.
De Discretione Spirituum.
De Præceptis & Symbolo.
De Ratione studiorum suorum.
De Lineis Physicis, & alia plura.

Centuriatores Magdeburgenses, Cent. 13. cap. 10. pag. 553, *&c.*

Robertus Grostest, Latine Capito dictus in Sudovolgia ex infimis parentibus natus, in Galliam se contulit, ut linguarum cognitionem ibi acquireret. Reversus in patriam Legecestriensis Archidiaconus primum, Deinde Lincolniensis factus est Episcopus, successor Hugonis; scripsit quam plurima, nempe, 120 *Tractatus, &c.*

Johannes Lelandus, Collectaneorum Tomo 4. pag. 217. De scriptoribus Angliæ illustribus.

Robertus Capito, patria Lingua, Grouteheved, Gallice Grostest dictus, ab externis vero Authoribus Rupertus Lincolniensis natus fuit, atque adeo a teneris annis educatus in Sudovolgia; Nordoniensis Baraciæ provincia, ut testis est minime malus Nicholaus Trevetus Anglus in sua Historia. Cumque jam adolescentiæ annos attigisset, tam Fælici indole erat, tam naturali facundia, tam denique acri, pro ætate, Judicio, ut Bellositum, sive Oxoniam, Academi-

am, illo tempore literis florentiſſimã a propinquis miſ-ſus ſit. Ubi tanta dexteritate in ſtudiis uſus eſt; ut poſt annos non adeo multos in acutiſſimum Dialecticum, & ſummum Philoſphum evaſerit. Cui rei Joachinus Vadianus Illuſtris Author, in ſua Catecheſi, perbelle ſubſcribit, his verbis: Rupertus autem Lincolnienſis ſummi ingenii, & eruditionis minime protritæ philoſophus; poſſem hic quoq; & Trithemii in eadem re calculum adjicere. Sed ſit in præſentia unus Vadianus multorum inſtar. Jam nova, honeſta tamen cupido Roberti Animum ſubivit, ut linguarum cognitioni paulo ſubtilius ſtuderet, ut Galliam inviſeret; communi quadam conſuetudine Anglorum fere omnium qui illis temporibus paulo eruditiores erant. Petiit igitur Lutetiam Pariſiorum, fælici plane ſidere, ut poſtea manifeſtiſſime apparuit. Nam præterquam quod ibidem in Græca Lingua, quam antea guſtaverat, multum profecerit, & linguam Gallicam dubio procul exactiſſime dedicerit, ut liquido apparet ex ejus libro cui Titulus eſt, Le Chaſtiau d' Amours. *Theologos ferę omnes exactiſſime evolvebat, unde & ipſe talis Theologus factus eſt, qualem vel data antiquitas ſurgentis Chriſtianæ Eccleſiæ pro ſuo agnoviſſet. At quanta nunc cum laude & gloriâ ad Anglos ſuos reverſus ſit dicendũ eſt; primus illi honor, ſaltem ſplendidus, apud ſuos Anglos fuit, cum pro virtutibus multo maximis electus eſſet Archidiaconus Legerienſis. Mihi certe veriſimile eſt, hanc illi dignitatem ab Hugone, Lincolnienſis Eccleſiæ Epiſcopo, collatam fuiſſe, ſed utcunq; ſit non refert. Hoc ſane conſtat, illum fuiſſe admodum familiarem Simoni Montofortio Comite Ligeriano, homini omnibus virtutibus ornatiſſime, in hoc tamen improbato, quod cum Henrico Tertio, Domino ſuo, civile bellum, geſſerit; A quo, num*

honore

honore in aliquo auctus fuerit, non habeo cognitum. Illud mihi cognitiſſimum, quod mortuo Hugone Lindiano, Robertus, annuente, & merito quidem, Henrico tertio, Epiſcopus electus, & conſecratus fuit. Quam ille Provinciam ita probe, ſincere, & religioſe gubernavit, ut ne Momus certe digne quidpiam in homine reprehendere potuerit. Exactis vero aliquot in Epiſcopatu annis, ad Synebaldum Pontificem Romanum Innocentium quartum vocatum, quo neſcio caſu profectus eſt. Fuit per id tempus, niſi male collego, Synebaldus Lugduni; ferventibus in Italia bellis; & venientem ad ſe, cum literarum, tum virtutis nomine, honorifice accepit hic noſter Robertus: cœpit Romano & ſuis chariſſimus eſſe, donec quemadmodum fortem Epiſcopum decuit, in familiaribus colloquiis, & publicis Concionibus faſtum, tyrannidemque ejus obiter, modeſte tamen caſtigaret, Manſit nihilominus Synebaldi erga Lincolnienſem gratia utcunque intergra. Ille domum reverſus de nocente Innocentio, eandem quam Lugduni cantabat cantilenam, & ulcus acre ſubinde per literas refricavit. Id quod tam ægre tulit Romanus, ſi vera refert Joannes Edmundo Burgenſis, Cœnobii Abbaſſis ſuis Annalibus, ut Mortuo Lincolnienſi cogitaverit de exhumando ejus cadavere, ſed morte præventum fuiſſe, juſto Dei, Judicio, ne cum Larvis pugnaret. Vixit regnantibus in Anglia, Joanne, & Henrico ejus filio: Obiit Anno Chriſti incarnati 1253. Buckduni; & ſepultus fuit Lindi, ſive Linolniæ. Non poſſum hic non admonere lectorem, Robertum quam familiariſſime uſum fuiſſe Adamo Mariſco, Franciſcano Theologo, ad unguem erudito. In cujus gratiam moriturus ax teſtamento reliquit quotquot habuit libros; habuit enim ingentem numerum Cœnobio

nobio Franciscanorum Oxoniensium; cui Adamus præfuit. Quorum videndi desiderio plane maximo cum longiuscule detentus fuissem, nuper contigit data justa occasione, (nam id temporis fui Oxonii) ut copiam peterem videndi Bibliothecam Franciscanorum. Ad quod obstupuerunt Asini aliquot rudentes, nulli prorsus mortalium licere tam sanctos additus & recessus adire, & mysteria videre, nisi Gardiano, (sic enim præsidem suum vocant) & sacris sui Collegii Baccalauriis. Sed ego urgebam, & principis diplomate munitus, tantum non coegi, ut sacraria illa aperirent. Tum unus ex majoribus Asinis, multa subrudens, tandem fores ægre reseravit. Summe Jupiter Quid ego illic inveni? pulverem autem inveni, Telas aranearum, Tineas, blattas situm denique & squalorem. Inveni etiam & libros, sed quos tribus obolis libenter non emerem: sic mihi quærenti Thesauros Carbones se obtulerunt. Atque adeo hæc sunt sacrosancta mysteria quidem illa, quæ tam religiose a Franciscanis Oxonii observantur. Nam Roberti Episcopi volumina, & exemplaria omnia, ingenti olim pretio comparata, furto ab ipsis Franciscanis, huc illuc ex præscripto commigrantibus, aut, ut verius loquar, vagantibus, sublata sunt. Ite nunc Pontifices, & hujusmodi fratribus, librorum Thesauros conservandos, ex Testamento committite.

Camdenus, in Britannia, Londini edita, 1594. pag. 416.

Robertus Grostest, vir in Literis & Linguis, supra quam credi potest in illa Ætate eruditus, terrificus Papæ redargutor, Regis sui monitor, & veritatis amator, &c.

Gulielmus

Gulielmus Caxton in Chronico suo, ad Annum 1244. Anno 33 Henr. 3 Anglice, ex sermone illius ævi barbariem spirante.

Robert (Grostest) far soe moche as the 4. Innocent Pope grevy'd the Chyrch of England with Taskys, and paymentys agayne reason, he therefore sent to him sharpe Pistle. This Pope then gave to a childe, a Nevew of his, a Chanonry, which fell voyd in the Chyrch of Lincone, and sent the childe to the Bishop, charginge him to admit the said childe. The Bishop boldly denayed the ressoit of the childe, and wrote to the Pope, that he would not, nor should receave such to the cure of sowle, that could not rule himselfe. Therefore this Robert was summoned to appeare before the Pope, and accursyd; Then he appealed from Innocentis Court, to Chrystis owne Trone.

Thomas Gascoigne MS. in Bibliotheca Bodwana Oxoniæ.

Iste D. Lincolniensis, fuit D. sacræ Theologiæ Oxoniensis, ut patet in Litera Testimoniali quam post mortem ejus scripsit Clarus Oxoniæ. Quod propter magna, & plura miracula, & propter emanationem Olei ab ejus Tumba, Sanctus Robertus in tota Anglia dicebatur.

Joannes Gerson Cancellarius Parisiensis; Operum, Tom. 4.

Sanctum illum (Robertum) passim vocant, licet in

ſanctorum Catalogum pro more ſolenni Curiæ Romanæ non relatum.

Johannes Wickliffe, de vita ſacerdotum: MS. in Bib. Bod. Oxon.

The Worthy Clerke, Robert Groſteſt, Biſhop of Lincolne, ſeys in a ſermon that he made to the Pope, That Keepers, or Curatis of ſowles not preaching Chriſtis Goſpel by Word, and life, liclye to the werkis of Jeſu Chriſt, and for luf of Chriſten ſowles been deed in himſelf, and ſleers of ſowls, taken to hor Cure; and Antichriſtes and Sathans transfigured into Aungels of light.

Johannes Gower Poeta, Carmine, de quodam Aſtrologo.

For of the great Clerke Groſteſt
I red how redy that he was,
Upon Clergy and Heed of Braſſe,
To make, and forge it for to tell,
Of ſuch thynges as befell.
And ſeven yeares byſineſſe
He layd, but for the lackeſſe
Of halfe a minute of an hour
Fro firſt that he began labour
He loſt all that he had doe.

Elenchus

Elenchus Librorum a Grosteſto Scriptorum; teſtatur enim Baleus eum ſcripſiſſe

De ſacerdotali officio Lib. 1
Pro danda Pœnitentia l. 1
De Doctrina Cordis l. 1
Oculum Moralem l. 1
De Luce l. 1
De Coloribus l. 1
Sermones 37 l. 1
De Præceptis & Symbolo l. 2
De Venenis vel Peccatis l. 1
De Confeſſione l. 1
De Lingua humana l. 3
In 2 quadragenas Pſalmorum l 2
In Apocalypſin Joannes l. 1
Super Evangelia l. 4
De præmiis Apoſtolorum l. 1
In verba Gabrielis l. 1
Dicta Theologica l. 1
Difficilia Naturalis Scientiæ l. 1
De Sufficientia cauſarum l. 1
Theoricam Planetarum l. 1
De officio Divino l. 1
De Aeris temperie Prognoſtica l. 1
De Aſtrolabia l. 1
Exameron, de operibus 6 dierum l. 1
Homiliarum Volumen l. 1
Contra Prælatorum ignaviam l. 1
Ad minores de Laude Paupertatis l. 1
De Scala Paupertatis l. 1
De Originali Peccato l. 1
De veritatibus l. 1
Conſtitutiones Synodales l. 1
Sententias Scripturarum l. 1
Summam Juſticiæ l. 10
De Dotibus l. 1
De Potentia l. 1
De Libero Arbitrio l. 1
Aliud Opus de Arbitrio l 1
De Scientia & Voluntate l. 1
Super Prologo Bibliorum l. 1
De potentiis Animæ l. 1
De Reparatione lapſi l 1
Tractatum de Homine l. 1
De Agricultura tranſtulit l. 1
Pœnitentiale quoddam l. 1
In Paulum ad Galetas l. 1
De Cura Paſtorali l. 1
De forma prima l. 1
De Iride l. 1
De Cometis l. 1
De Utilitate Artium l. 1
Compendium Scientiarum l. 1
Compendium Civitatis Dei l. 1
De Dei Miſericordia & Juſtitia l. 1
De locali Dei præſentia l 1
Summum Vitiorum Capitalium l. 1
De Natura Luminis & Diaphoni l. 1
Quæſtiones Elenchorum l. 2

Quæſti-

Quæstiones Priorum l. 2
De Lineis Physicis l. 1
De Impressionibus Aris l. 1
In Priora Aristotelis l. 2
In Postriora ejusdem l. 2
In Elencha quoque l. 2
De Anima humana l. 1
De Humilitate Christi l. 1
Deum fieri Hominem l. 1
De Resurrectione Christi l. 1
Super Jobi Commentarios l. 1
De Sphæra Cœlesti l. 1
Summam Theologiæ l. 1
Summam Philosophiæ l. 1
In Hierarchiam Dyonisii l. 6
De Divinis Nominibus l. 1
Calendariū perpulchrū l. 1
In Threnos Jeremiæ l. 1
Templum Domini l. 1
De Arte Computi l. 1
De Computo Ecclesiastico l. 1
Conciones ad Romanum Pontificem l. 1
Testamenta Patriarcharum Translat. l. 1
Commentarios in Logicam l. 1
In Prædicamenta Aristotelis l. 1
De Cœlo & Mundo l. 2
De Generatione & Corruptione l. 2
Commentarios in Physica l. 8
Commentarios in Ethica l. 10
Sermones Elegantes l. 1
De Cessatione Legalium l. 1
Quæstiones Ethicorum l. 10
Commentarios in Meteora l. 4
De Natura Intellectus l. 1
Recollectiones Pœnitentiæ l. 1
Epistolas 127 ad amicos l. 1
Epistolas familiares l. 1
Dictamina 147 l. 1
Parvum Catonem l. 1
De Lapide Philosophico l. 1
De Necromantica & Goetia l. 1
In Astrologiam l. 1
Annotationes in Suidam l. 1
De civilitate Morum l. 1
De Potestate Pastorali l. 1
Tonitru, contra Curiam Romanam l. 1
De pollutione Nocturna l. 1
De casto Amore, Gallice l. 1
Assertionem virginitatis Mariæ l. 1
De Gratia Dei l. 1
Suarum Meditationum l. 1
Praxin Geometriæ l. 1
Theoricam Planetarum l. 1
Compendium Sphæræ l. 1
Expositiones in Gensin l. 1
Cōmentarios in Lucam l. 1
De discretione Spirituum l. 1
De suo Studio. l. 1
In Boetium de Consolatione l. 5
Contra Luxuriam l. 1
In vesperiis Adæ l. 1
De Formis ad Adamum l. 1
Suidam e Græco transtulit l. 1
Damascenum annotavit l. 4
Enchiridion scripsit l. 1

INCI-

INCIPIT LINCOLNIENSIS, DE Cessatione Legalium.

FUerunt plurimi in primitiva Ecclesia qui asseruerunt, Sacramenta veteris Legis simul cum Sacramentis novæ legis observanda esse, nec sine illorum observatione, Salutem esse. Quorum sententia Decreto Apostolorum, in eorundem Apostolorum Actibus conscripto reprobata est, & a B. Paulo in Epistolis ad Rom. & ad Galat. efficacissime improbata. Quia igitur sententiæ suæ errorem tam autoritatibus quam argumentis fallacibus potuerunt astruere, e quibus argumentis & autoritatibus posset fides in infirmorum mentibus vacillare, ponemus quædam quæ eorum sententiam videntur confirmare, prout (b) occurrerit

D parvitati

(a) *Deest in* MS. & *adhuc, desunt.* M.C.

(b) *Occurrent.* M.C.

parvitati & paucitati ingenii & memoriæ nostræ. Quibus, pro modulo nostro, positis, & in suis locis solutis: Ponemus etiam quædam quæ hunc errorem improbent, & legem per Christi gratiam evacuatam esse confirment.

(c) *Ait itaque.* M. C. (c) Dixit enim Moses in Exod. 31. 36. Custodiant filii Israel Sabbatum, & celebrent illud in regionibus suis. Pactum est sempiternum inter me & filios Israel, Signumque perpetuum. Sed quommodo est custodia & celebratio Sabbati pactum sempiternum si jam evacuatur? Non enim est pactum inter aliquos sempiternum, nisi sempiterne maneat hoc quod inter se pepigerunt. Non enim dicitur *Pactum*, nisi aut actio pangentium, aut res quæ communi consensu pangentium constituta est. Sed actio pangeutium non est sempiterna. Cum enim inter se pangentes consenserint, transit hujusmodi actio. Igitur, si pactum est sempiternum (d) manet id quod inter se pepigerunt. Non dicitur autem hic, quid pepigerunt inter se Deus & filii Israel, nisi custodiam & celebrationem Sabbati. Manet igitur sempiterna custodia & celebratio Sabbati.

(d) *Sempiterne.* M. C.

Similiter, Si aliquid est signum perpetuum, id perpetuo signat, & si signat, est: Igitur, si est perpetuum signum, perpetuo est; I-

Igitur

igitur custodia & celebratio Sabbati, cum sit signum perpetuum, perpetua est.

Item, si aliquid est signum alicujus signati habentis semper eandem & manentem necessitatem & utilitatem ut signet; hujusmodi signi evacuatio nunquam est utilis, sed semper damnosa: si ejus primaria significatio fuit utilis & necessaria. Est enim nunc & (*e*) post, eadem utilitas & necessitas ut hujusmodi Signatum signetur.

(e) *Prim.* Sel.

Quod si dicat aliquis, Superveniente novo signo vetus Signum debere evacuari: quod hoc sit falsum pluribus exemplis potest videri. Non enim nomina synonyma posterius instituta ad significandum evacuant significationem nominum sibi synonymorum prius institutorum ad id significandum. Nec lux signans ignem evacuat fumum, licet fumus præcesserit lucem & præfiguraverit ignem. Et cum signum apprehensum imprimat intellectui suum signatum; multiplicatio autem eiusdem rei per diversa signa (*f*) intellectui impressa, ejusdem intellectus est expressior formatio, & intentionis confirmatio, manifestum est quod non parum utile est ad unum, quod utitur intellectus multitudine signorum: præsertim cum illa multitudo nec tanta sit quod generet confusionem:

(f) *Intellectu, impressiore ejusdem in intellectu, & expressior formatio, &c.*

 nec

(g) *Sibi.* M.C. nec (*g*) sit tam aversa ut sese præpediat quoad actum subsistendi vel ad signandi manifestationem. Est autem Sabbatum datum in signum quo cognoscitur quod Dominus ipse est Deus. Sed manifestum est verbis Ezechielis Prophetæ 20. 12. Ut (h) *Ubi.* M.C. dicit ex ore Domini: *Sabbata mea dedi eis* (i) *Quia.* M.C. *ut essent Signum inter Me & eos, & scirent* (k) *Et ibidem.* M.C. (*i*) *quod ego Dominus sanctificans eos.* (*k*) Item Paulo post, *Sabbata mea sanctificate, ut sit Signum inter me & inter vos, & sciatis quia ego Deus vester,* &c. Cum enim dixit Sabbatum esse Signum: statim exponens adjungit, *Quia scientiam significando facit*; (l) *Sciendo.* Sed hoc scire semper & perpetuo est maxime utile & necessarium. * Nosse enim (* Sap: 6. 14.) Dominum, sensus est consummatus: Quapropter, Hoc est maxime utile & necessarium, semper & manifestissime signari. Igitur signatur nunc tempore gratiæ. Igitur sive nunc supervenerit ejusdem rei novum Signum, sive non, vetus hujusmodi Signum non debet evacuari, si ei non adversetur novũ Signum quoad existendi vel signandi actum. Sed, non est aliquod Sacramentum in Testamento Novo (*m*) cui adversetur Sabbati celebratio & vera significatio: Nulla est igitur ratio cur evacuetur Sabbati celebratio & significatio: Sed magis, cum ejus significatio sit communiter

(m) *Quod adversetur Sabbato, vel cui adversetur Sabbati celebratio.*

muiter utilis ; & Deus sumne bonus faciat semper qnod est optimum in ordine Universitatis ; minimeque ratio sit apud summam Rationem efficax ut melius fiat. necessarium videtur Sabbati significationem nunquam evacuari.

Quod si aliquis dictas Authoritates aliter exponat, vel sine mysterio sive mystice, ut sic evadat prædictas objectiones ; sic ei poterit obviari. Optimus doctor tali sermone docet quali evidentius signatur hoc quod vult docere audientem, quam aliquid aliud : Si enim aliud evidentius signatur quam id quod docere intendit ; non est optimus doctor sed magis, aut imperitus aut deceptor. Et, si optimus doctor (n) per eundem sermonem velit docere plura, hoc de illis pluribus per suum sermonem signabit evidentius quod vult ab audienti intelligi citius : Autor autem dictarum autoritatum est Doctor optimus : Igitur quod per suum sermonem signatur evidentius, hoc vult a nobis per eundem sermonem intelligi citius: Signat autem per prædictas autoritates evidentissime, quod custodia & celebratio Sabbati sit præcepta ut sit perpetua, & signum perpetuum ; quod intelligendum est, quod Dominus ipse est Deus. (o) Hoc igitur per prædictas autoritates voluit nos Ipse Legis Autor docere,

(n) *Desunt in MS.* M. C.

(o) *Et hoc tibi.*

Item, de Circumcisione dixit Deus ad
* Gen:17. 13. Abraham, * *Erit Pactum meum in carne vestra in fœdus æternum*; Sed *quomodo erit in fœdus æternum, si ipsum non est æternum?*

Item, Si præcipit Dominus servo suo aliquam operationem, non determinans finitionem illi operationi, non debet servus hujusmodi operationi finem imponere: Præcepit autem Dominus carnali Israel sicut servo suo operationem Circumcisionis, non determinans Circumcisioni finem; imo magis tollens (*p*) ejus finem, cum præcipit illam fieri in fœdus æternum, & in signum æterni fœderis; Igitur non debet aliquando cessare a circumcidendo.

(p) *Ei.* M. C.

Nec solum carnali Israel videtur sic præcepta Circumcisio: sed etiam aliis qui non sunt de semine Abrahami. Ait enim Deus ad Abraham. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis: Omne masculinum in generationibus vestris tam vernaculus quam emptitius circumcidetur: & quicunque non fuerit de stirpe vestra.* Igitur & his qui non sunt de stirpe Abraham præcipitur Circumcisio sine termini præfinitione vel magis cum termini ablatione: Sine termino igitur ab omnibus est servanda Circumcisio.

Item, recitatis in Deuteronomio mandatis tam moralibus quam (*q*) Ceremonialibus

(q) *Non moralibus* S. Deut. 2. 7. 1. 26. 1 .5.

nialibus præcipit Moses & Seniores Israel (*r*) populis, dicentes, Custodite omne Mandatum quod præcipio vobis hodie. Et Paulo post. Secundum Septuaginta. Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro hujus legis, ut faciat ea. Et iterum inferius. Quod si audire nolueris (*s*) vocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus & ceremonias quas ego præcipio tibi hodie; venient super te omnes maledictiones istæ & apprehendent te: Maledictus eris in Civitate, *&c.* Omne igitur Mandatum tam Ceremoniale, quam Morale præcipit indifferenter observandum, sine termini præfinitione, & maledictioni subjicit omnem transgredientem vel unum de Mandatis, nullum excipiens hominem aut Mandatum: Omne igitur indifferenter sine termino est observandum.

(r) *Populo.* M.C.

(s) *Legem.* M.C.

Item, secundum Augustinum; duplex est Lex; *viz.* Temporalis & Æterna, & illa quæ Temporalis est juste potest commutari per (*t*) tempora: Æternæ vero legi semper est obtemperandum. In Levitico autem dicitur de Sabbato; * Omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis generationibus vestris & habitaculis. Igitur (*u*) legitimum Sabbatum non est Temporale sed omnibus

(t) *Varia.* M.C.

* Levit: 28.

(u) *Legitime Sabbati* M.C.

omnibus & ubique semper tenendum. Igitur semper ei obtemperandum: Si enim juste commutari posset Lex Sabbati, debuit dixisse legitimum temporale, non Legitimum sempiternum.

*Act.18. 29. (x) *Et* M. C. Item, ante legem * in lege, & post legem in Decreto * Apostolorum prohibita est sanguinis comestio: Sanguinis igitur esus omni tempore est illicitus: præsertim cum causa non comedendi sanguinis in lege sit expressa; *viz.* quod Anima carnis in sanguine est. Existente autem causa, effectus debet esse: Hæc autem causa semper est; Igitur effectus ejus semper esse debet.

(u) *Et non necessarium.* Hæ igitur Autoritates & hujusmodi, quas longum esset enumerare (*y*) quæ scilicet præcipiunt Legalium observationem, vel sine termini præfinitione, vel cum sempiternitatis adjunctione, videntur astruere Legalia perpetuo esse observanda.

Possit autem ad probandum idem (ut patet ex epistola Marcellini ad Augustinum) hujusmodi afferri Argumentum. *Deus qui veteris Testamenti* (z) *Deus esse firmatur non debet spretis veteribus Sacrificiis delectari novis.* (y) *Deus est, & firmator.* Nihil enim corrigi potest nisi quod ante factum non recte probatur. Quod enim semel recte factum est nullatenus mutari debet: maximeque quod illa

varietas

varietas inconstantiam Domini possit arguere. Plato quoque in Timæo ostendit stellas esse immortales, hoc medio quia bona ratione junctæ atque modulatæ sunt. Ait enim (*a*) Dii deorum quorum Opifex idem Pater & ego: Opera quidem vos mea dissolubilia Natura, me tamen volente indissolubilia. Omne quidem quod junctum est natura est dissolubile: At vero quod bona ratione junctum atque modulatum est, dissolvi velle, non est Dei. Quapropter? Quia facti generatique estis mortales quidem nequaquam nec omnino indissolubiles; nec tamen unquam dissolvemini, nec mortis necessitatem subibitis; quia voluntas mea major est nexus & vegetatior ad æternitatis custodiam, quam illi nexus vitales ex quibus est vita vestra coagmentata atque composita.

(a) ***Divi-norum, eorum Opifex Pater quod ego quisit.***

Secundum hanc itaque ratiocinationem Platonis patet quod idē quod bona ratione junctū atq; modulatum est, licet sit natura dissolubile quia compositum & finibile, quia generatum & initiatum, nunquam tamen dissolvetur aut finietur quia congruit bonitati voluntatis Dei servare in esse perpetuo quod non habet necessitatem ad corruptionem; (*b*) quemadmodum scribitur in libro Sapientiæ 1. 13. 14. ***Deus mortem non fecit, nec lætabitur in perditione vivorum.***

(b) ***Lina ficut.***

vivorum. Creavit enim ut essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Et sicut Apostolus ait de Dei Filio D. N. Jesu Christo per quem facta sunt omnia. Non fuit in Illo Est & Non, sed est in Illo fuit solummodo. Igitur, Esse & non Esse a Domino est: Solaque ista recedunt in Non-Esse quæ habent in Se necessitatem ad corruptionem: Quæ itaque sic composita sunt, ut in se non habeant necessitatem ad corruptionem, bona ratione composita esse dicuntur a Platone. Non habent in se necessitatem ad corruptionē, nisi quæ sunt composita ex contrariis, aut quæ sunt contraria, aut quæ egent necessario deferente corruptibili. Lex autem vetus ex contrariis composita non est, nec habet aliquid contrarium, quia hoc genus rei non recipit contrarietatem, (*c*) ut veri & falsi, & æqui & iniqui. In lege autem nulla est falsitas aut iniquitas; sed (*d*) videtur in ea veritas & æquitas. Ait enim Propheta, Lex tua veritas. Et alibi, Omnia mandata tua æquitas. Et Apostolus ait, Itaq; Lex quidem Sancta, &, mandatum Sanctum, & justum & bonum. Nec eget lex necessario aliquo deferente corruptibili. Subjectū enim Legis est Humanum Genus & Anima Hominis. (*e*) Moralis lex itaq; ea ratione non corrumpitur nec finitur, quia corpora cœlestia nunquam corrupta esse monstrantur. Iterum.

(c) *Nisi.* M.C.
(d) *Ubiq;* M.C.
(e) *Immortaii.* M.C.

Iterum. Si quis apponeret tectum alicujus ædificii & consummationem, consummatumque (*f*) destrueret; ille adimpleret ædificium, & adimpletum solveret; Dominus autem legem adimplevit & non solvit. Ipse namque ait, Nolite putare quoniam veni solvere legem aut Prophetas: non veni solvere, sed adimplere. Amen, dico vobis, Donec transeat Cœlum & Terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. Igitur, ut dictum est, Dominus adimplet legem & non solvit. Quod si Ipse non solverit eam, nec alius. Lex itaque, adimpleta, & non soluta est. Stat itaque lex & permanet. (*g*) Permanentiam quoque legis attestatur hoc quod dicit, Donec transeat Cœlum & Terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a lege. Cœlum namq; & Terra in mundi consummatione transibunt, quando fiet Cœlum novum & nova terra. Igitur minimum legis non decidet a lege, vel præteribit, donec veniat mundi consummatio. Et quasi prævidens Dominus legis adversarios & evacuatores, & non quidem totius legis, sed partis legis, hoc est, Ceremonialium destructores; ad confirmationem permanentiæ legis integraliter usque in finem seculi, affert quoddam juramentum (*h*) Dominus, Amen dico vobis

(f) *Statim.* M. C.

(g) *Permanentiæ.* M. C.

(h) *Dicens.* M. C.

vobis. Et insinuans, quod nihil integritatis ejus deperibit, ait *Iota unum aut unus apex non præter.bit a lege.* Quando autem Dominus dixit, *Iota unum*, *aut unus apex non præterribit a Lege*, adhuc erant in Præcepto Ceremoniali quæ durabant usq;ad Christi Passionem. Integritas itaque Legis erat Totum quod in (i) Præcepto continebatur: scilicet, tam historicus sensus Ceremonialis quam intellectus Spiritualis. Historicus autem sensus multo amplius est de lege quam unum iota aut unus apex. Igitur si nec unum iota transibit donec transeat cœlum & terra: multo fortius nec historicus sensus transibit donec transeat cœlum & terra. Quum enim Dominus dixit, *Nil legis desiturum donec transeat cœlum*; *pars legis ceremonialis fuit observata.*

(h) *Lege*, &c. MC.

Iterum. Quis sapiens ædificium quod consummat, consummatum statim destruit? Si enim in brevi destruere deliberat; ad quid id consummat? Cum igitur Dei Filius sit summa sapientia, Legem quam Ipse consummavit non continuo destruit.

Ad respondendum quoque ad has objectiones, non congruit afferre assertiones Doctorum

Doctorum Apostolicorum aut Expositorum sacrorum; quia hæ opiniones sunt disputantium contra ipsos Apostolos & contra Expositores nostros Catholicos, contra omnes solventes Ceremonialia, qui non possent in respondendo se tueri sua simplici assertione; *viz.* Expositione anthoritatum veteris Testamenti & Evangelii, quam expositionem non confirmarent vel irrefragabili ratione; vel evidenti Legis veteris aut Evangelii attestatione. Nos itaque in hac disputatione gerentes Personam Apostolorum & Expositorum solventium & destruentium Ceremonialia; Non possumus pro Responsione (*k*) asserere aliquid contra volentes probare Ceremonialium observantiam quod non possimus vel irrefragabili ratione, vel evidenti veteris Legis aut Evangelii autoritate firmum ostendere.

(k) *Affer-re.* MC.

Iterum. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ambulavit, & ille ambulare. Passus est enim, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia Ejus. Omnis enim Christi Actio nostra est Lectio; ut in ejus Actione omnino discamus quid nos ad ejus imitationem agere debeamus. Gregorius quoq; in Dialogo

go dicit, Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit hoc nobis in exemplo præbuit, ut pro nostrarum virium modulo ejus vestigia sequentes, inoffenso pede (*l*) operis præsentis vitæ (*m*) carpamus viam. Atqui Christus observavit Sacramenta Veteris legis simul cum Sacramentis Evangelii. Circumcisus enim & baptizatus erat: Agnum Paschalem comedit, & Corpus suum commedendum discipulis tradidit: Nos igitur ad ejus exemplum & imitationem utriusque Testamenti Sacramenta observare tenemur. Quæ namque differentia ut in aliis imitemur ipsum, & non in isto?

(l) *Deest.* M.C.
(m) *Capiamus.* M. C.

His itaque & hujusmodi rationibus & forte multo congruentioribus quæ mei ingenii parvitatem latent, potuerunt pseud'-apostoli suam assertionem astruere, de observandis legalibus cum Sacramentis Evangelii: Hujusmodi igitur pseuda'apostoli Adversarii sunt utriusque Testamenti, quia dum volent utrumque simul observare utrumque destruunt.

Sunt quoque & alterius modi Adversarii Sacræ Scripturæ: quidam vero scienter, quidam ignoranter: Scienter namque adversantur quidam Sacræ paginæ, ut Manechæi & Marrionitæ, qui legem Prophetasque condemnant: ut & ille Adversarius legis

legis & Prophetarum qui dicit quod Deus legis quæ data est per Mosem & Prophetarum ad eandem legem pertinentium non sit verus Deus sed pessimus Dœmon: Contra quem scripsit Augustinus librum intitulatum: (Contra Adversarium legis & Propetarum.) Hi conantur astruere, vel falsa esse plurima quæ in sacra pagina scrita sunt, vel crudelia & iniqua, vel obscœna & turpia; vel vana, utilitate et ratione carentia, qualium non convenit Dominum esse Autorem; cum ipse sit Summa veritas, benignitas, æquitas, munditia et pulchritudo, utilitas et plenitudo et totus Ratio.

Hujusmodi Adversariorum contra Scripturæ puritatem calumniæ innumerabiles sunt. Vix enim inveniri posset vel parva Scripturæ particula in quam non posset fabricare calumniam astutia versipellis et impia. Unde, supra modum laboriosum esset et prolixum, investigare et solvere calumnias hujusmodi Adversariorum, quas contra Scripturam afferunt vel attulerunt, vel (*n*) astruere potuerunt. Sed ad impias calumnias, siquidem impias impie protulerunt, impigre et pie est respondendum: sicut fecit Augustinus in libro de quo diximus intitulato, (Contra adversarium legis et Prophetarum) illius Adversarii singulas

(n) *Afferre.* M. C.

gulas blasphemias calumniasque sigillatim respondens.

Ignoranter quoque adversantur sacræ Paginæ quidam habentes Scripturæ notitiam: & quidam istam penitus ignorantes. Quidam namque habentes Scripturæ notitiam, per superbiæ fastum incidunt in Hæresin, ignorantes tamen quod hæresis sua Scripturæ sit contraria, quinimo plerumque conantes & putantes ex ipsa Scriptura suam hæresin astruere. Alii vero Scripturæ carentes notitia astruunt plurima Scripturæ contraria: utpote Philosophi, qui dixerunt Mundum carere Temporis initio & esse sempiternum: qui dixerunt Animas reverti in alia & alia corpora: vel, qui dixerunt unicam esse animam totius mundi & omnium Animantium: & alia his similia. Horum iterum, errores investigare vel etiam enumerare & improbare, & eorum argutias solvere supra modum prolixum est & difficile. Hoc namque esset contra omnes hæreses, & philosophorum impios errores disputare.

Sunt adhuc vel esse possunt alii Scripturæ Adversarii qui dicant quod non oportuit unquam veterem legem fuisse (o) primo: Imo, quod magis congrueret, illam nunquam fuisse. Cum enim Flii Dei incarnatio & incarnati Passio sit maximum

(o) *Deest in MS. M. C.*

mum Beneficium Humano generi præstitum; congruere videtur, & videri possit, quod hoc tantum Beneficium a tanto *Largitore*, post humani generis lapsum, quanto citius fuisset præstitum, tanto fuisset melius. "Bonum namque quod diuturnius est, melius est. "Et omne beneficium quanto præstatur citius, & cum rogationibus paucioribus, tanto est liberalius, gratius, acceptius, laudabilius; *Liberatio autem Humani generis*, & (*o*) apertio januæ *Paradisi per Christi Passionem*, quanto citius post lapsum hominis fuisset facta, tanto diuturnior fuisset, & ita melior: Congruit autem ut beneficium optimi largitoris sit in genere beneficium optimum: congruit igitur ut beneficium *Redemptionis* humani generis a *Filio Dei*, largitore optimo non fuisset dilatum, sed quanto ocyus collatum, ut ex circumstantia temporis sit augmentatio bonitatis beneficii & ejusdem prætiositatis: Sicut enim colligi potest ex verbis *Senecæ* in libro de *Beneficiis*, *Beneficia* plerumque quæ parum sunt prætiosa in se, ex circumstantia temporis fiunt pretiosiora. Et apud Solomonem scriptum est, *Ne dicas amico tuo vade & revertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Dilatio namque beneficii optati & sperati affligit animam, sicut scriptum est, *Spes quæ differ-*

(o) *aperitio* Sel.

* Prov: 3. 28. *tur affligit animam*. Et sic ipsa (*q*) expectatione animi afflictio est boni expectati quædam emptio & pretiositatis beneficii diminutio. Debuit igitur beneficium liberationis humani generis datum fuisse ante tempus Legis, cum Dei Filius hujus Beneficii largitor scivit & potuit ante tempus Legis id præstitisse. Et, si præstitum ante legem fuisset; lex semper supervacua fuisset.

(q) *In*. M. C.

Hæc & hujusmodi latrantes obstrepunt S. literarum Adversarii: Igitur ut magis clarescat quam evanida sunt hujusmodi calumniarum phantasmata; & quod Ceremonialium veteris legis observatio nunc tempore Gratiæ sit non solum supervacua sed & perniciosa: quorum tamen observatio ante tempus Gratiæ fuit utilis, & rudi duroque populo necessaria, & etiam utramq; legem scriptam debuit antecedere lex naturalis non-scripta, paulo altius exordiendum (*r*) videtur.

(r) *Dicimusque quod*. M. C

" *Omnis creatura* (*s*) *naturalis naturaliter appetit esse beata*. Ut enim asserit Augustinus in (*t*) lib. 3. de Trinitate, *Hoc est communis omnium voluntas, a qua nullus recedit, quæ omnibus & in omnibus nota est*. Unde ex conditionis suæ bono posset esse bona: alioquin necessario esset (*u*) misera. Esset quoque aliquid creatum frustra cum finis cujusvis

(s) *rationalis*. M. C.
(t) *Lib*: 13. M. C.
(u) *Natura* M. C.

cujusvis (x) appetitus naturalis sit bonum comprehensum, quo inhiat idem appetitus: Cujus Boni comprehensione si necessario caret, frustra est idem appetitus. Beatitudo autem est habere omnia quæ quis vult, & nil mali velle quod non completur in rationali creatura, nisi cum pura intelligentia in lumine increato videt ipsum lumen increatum: & in rationibus creaturarum omnium increatis, in lumine increato æternaliter expressis. Videt etiam omnes creaturas, diligitque amore ordinato tam cognitum sine (y) nubilo creatorem, quam creaturas singulas & universas: hujusque diligentis cognitionis, vel cognoscentis dilectionis, id est fruitionis retinendæ sine vicissitudinis interpellatione, sine diminutionis remissione, sine termini finitione habeat firmissimam certitudinem. Hæc quoque beatitudinis plenitudo non possit esse homini (z) ut gravatur corpore corruptibili neque Animæ humanæ (a) exeunte a Corpore naturaliter desiderandi in creato vestiri corpore facto incorruptibili, priusquam in creato re-indueret illud. Hæc igitur beatitudinis plenitudo non possit adesse homini priusqnam veniat corporum *generalis Resurrectio*. Non possit igitur homo per se beatitudinem acquirere, quia non possit per

(x) *Semper appetens & misera, quia nunquam apprehedens.* M.C.

(y) *Nebula* Sel.

(z) *Dum.* M.C.

(a) *Exuta*, M.C.

se a morte resurgere. Si stetisset tamen homo sine peccato, pervenisset ad hanc beatudinem plenam, neque corpore mortuo, neque resuscitato.

Non possit etiam aliqua ratione *rationalis creatura* per se solum hujus beatitudinis plenitudinem acquirere. Ex eo enim quod creatura facta est ex nihilo, possibile est deficere, & ad nihilum redire sicut patet ex supra-dicta *Platonis* authoritate *Augustinus* quoque in epistola ad *Dioscorum* ait, *Colligitur, non ob aliud res deficere vel posse deficere, nisi quod ex nihilo factæ sunt, ut quod in eis est quod sunt & manent, & (b) perfectionibus suis ad Universitatis complexum ordinantur ad Dei voluntatem omnino potentiamque pertineat, qui summe-bonus est Conditor, qui potens est etiam ex nihilo non tantum aliquid, sed & magnum aliquid facere.* Iterum. In duodecimo libro (*de Civitate Dei.*) *Si potentiam suam (ut ita dicam) fabricatoriam Deus rebus subtrahat, ita non erunt sicut antea quam fierent, non fuerunt: sed, antea dico æternitate non tempore.* Iterum, idem *Augustinus* in eodem libro, *Vitio depravari nisi ex nihilo facta Natura non posse, at per hoc, ut Natura sit, ex eo habet quod a Deo (c) facta: ut autem, ab eo quod est, deficiat, ex hoc quod de nihilo facta est.*

(b) *Profectibus*, Sel.

(c) *Facta est*. M. C. N. B.

Non possit igitur per se solam rationalis

creatura

creatura recipere firmissimam certitudi- de suæ fruitionis non minuendæ perpetui- tate ; Non posit igitur per se solam beata esse. Propterea dicta *beatitudinis plenitudo* est Infinitum quiddam. Est enim in ea ra- tionum increatarum infinitarum cognitio; similiter quoque numerorum infinitorum & figurarum & per se accidentium in his continuatio *Dei* quoque non aliquanta communi major dilectio aliorumque cog- nitorum, quoniam, ut dictum est, sunt in- finita singulorum & omnium ordinata di- lectio. Quæ dilectio sciens seu scientia di- ligens non posit esse finita cum per singula infinitorum cognitorum & dilectorum sit partita, & sine fine mensura. Omnis au- tem creata potentia finita est, ita *viz:* quod non possit ex se producere aliquid infini- tum magnitudine vel intensione. Utrum autem aliqua creata potentia potens sit in infinitum sola duratione, possit & aliquis dubitare: Nullus tamen dubitat quin cre- ata potentia finita sit, ut non possit in infi- nitum quantitate vel intensione. Finita i- gitur potentia per se solam non possit ali- quid infinitum. Hæc posit igitur ratio- nalis creatura per se solam acquirere di- ctam Beatitudinis plenitudinem, cum ipsa plenitudo in se claudat (*d*) infinitum ut (d) *Infinitatem* ... C. igitur rationalis creatura plene beata fiat oportet

oportet eam unificare *Virtuti increatæ infinitæ* tribuenti ei beatitudins infinitam plenitudinem. Non possit ergo rationalis creatura habere beatitudinem nisi ex collatione *Dei*, qui solus est omnino infinita virtus ex qua,& per quam, & in qua ipsa creatura finitæ virtutis percipiat actum beatitudinis infinitum. Sed (*e*) cum rationalis creatura liberum habeat arbitrium teneaturq; spontanee suo obedire creatori; injustum esset & inordinatum *Beatitudinis bonum* tribui rationali creaturæ inobedienti vel etiam antequam spontaneum actum obedientiæ præstitisset suo Creatori. Ergo cum *Deus* sit summe justus omniaq; faciat ordinatissime; non conferet rationali creaturæ beatitudinem priusquam ipsa præstiterit illi actum liberi arbitrii obedientē. Igitur ut beata sit promeretur obedientia, congruitq; immensæ bonitati divinæ beatitudinis plenitudine humilitatem obedientiæ remunerare.

(e) *Cum.* M.C.

Sed forte dicet aliquis quod satis congrueret bonitati & largitati Divinæ dare beatitudinem plenam rationali creaturæ tantummodo stanti in Bono creationis suæ, hoc est, stanti solum in libero arbitrio, & nondum agenti aliqnid ex libero arbitrio; Actus namque liberi Arbitrii propriæ potestatis est & non de essentia creationis.

(*f*) Statim

(*f*) Statim igitur in potestate, quæ est libertas arbitrii absque actu (dicet aliquis) congruere beatitudinis collationem. (f) *Stanti* M.C.

Sed hoc falsum esse evidenter apparet: quia *Deus* otiositatem non approbat, sed potius condemnat. Natura namq; nil otiosum facit, neq; unquam est otioso. *Vitiũ* quoq; est ipsa otiositas. Non facere namq; bonum cum possis, minutio est *bonitatis* quæ omnino expers esse non potest vitiositatis. Si autem rationalis creatura in primordio condita, aliquandiu stetisset, (*g*) illaq; nullum actum ex libero arbitrio suo exercuisset, interim otiosa fuisset: præsertim cum facilime posset actum bonum exercuisse, Gratia sibi cooperante, nunquam, si vellet, absente. Otioso igitur, ac per hoc, vitioso & a *veritate* non approbato, sed potius improbato (ait enim ipsa *veritas*, *Nos redituros rationem de omni verbo otioso*) tali, inquam, dari beatitudinem incrongruum esset *Divinæ Justitiæ*. Præterea si creatura rationalis non proficeret statim in bono per voluntarium actum liberi arbitrii, non staret in eo quod in Creatione accepit. Qui enim accepit potestatem in eo quod accipit potestatem, accipit etiam ut agat ex eadem potestate, existenti agendi opportunitate. Et qui bene dat illam, sic dat illam, ut Recipiens agat ex illa potestate cum habuerit agendi opportunitatem,

(g) *Itaque.* M.C.

Matth: 12. 36.

Qui igitur ex accepta potestate non agit cum adesset agendi opportunitas, non perstat in eo quod accepit, sed magis cadit ab eo, & etiam abutitur illa potestate cum possit illa bene uti, & tamen non vult eadem uti. Unde, non solum non meretur præmium, sed magis meretur pœnam, & ut privetur potestate recepta. Rationalis creatura statim in primordio suæ conditionis habuit opportunitatem bene operandi per acceptam potestatem liberi arbitrii. Non enim ei denegavit liberalitas Creatoris gratiæ suæ præsentiam, qua præsente opportune potuit per liberi arbitrii potestatem actum amoris sui in Deum supra omnia convertere, & in Proximum sicut in Se. Si igitur hæc statim non egit, nec in eo quod accepit stetit, nec recepta potestate bene usa est, sed Potius abusa. Quemadmodum Color visibilis si superfusa sibi luce *Solis* non generaret speciem suam in aere opposito, nec in oculo objecto, non staret in eo quod accepit: accepit enim hoc, ut, superfusa sibi *Solis* luce generet se in opposito pespicuo: Sic & libertas arbitrii, hoc accepit, ut præsente sibi gratia, erumpat in Actum ordinatæ dilectionis.

Iterum, dignitas ut quid laudetur non possit esse parvum *Bonum*, cum non sit aliquid laudabile nisi ex *Bono*. Unde in hujus

jus dignitatis intensione magnum est *Bonum*: Sed, si daretur creaturæ rationali beatitudo antequam ipsa per actum liberi arbitrii obedisset *Deo* minus esset laudabile, quam si conferretur ei pro suæ laudabilis actionis *merito*. Laudabilius namque est laudabili actione aliqua promeruisse, quam cum vacatione otiosa idem recepisse. Ut igitur rationalis creatura plene esset laudabilis, oportuit ut non reciperet beatitudinem, nisi post meritoriam actionem. Nec congruebat largitati *Divinæ*, subtrahere creaturæ suæ unde posset laudabilior esse, Si autem subtraxisset illi occasionem promerendi beatitudinem per ejusdem collationem, ante *Meritum*; subtraxisset illi unde posset laudabilior fieri: & sic non esset largissimus quia non conferret omne *Bonum* quod congruenter conferre posset. Rex namque illi militi majus confert *Beneficium* cui majorem præstat occasionem promerendi *Victoriæ Bravium*. Non congruit igitur largitati *Divinæ*, occasionem promerendi beatitudinem tollere. Nec est consonum Ordini, ut nondum laudabili conferatur beatitudo: præsertim cum beatitudinis actio sit, *Deum sine fine laudare*: Hoc enim facientes, id est, laudantes, beati erimus. Sicut dicit *B. Augustinus*. Patet igitur quod non est conferenda beatitudo rationali creaturæ nisi ex *obedientiæ merito*.

Obedientia

Obedientia autem est *virtus* qua ex *Dilectione* fiunt *Præcepta*. Sunt autem *Præcepta duplicia*. Quædam enim Præceptorum essentialiter justa sunt, vel per se nota sunt esse justa; vel statim ex per se notis putari possunt esse justa: qualia sunt, *Diliges Deum ex omnibus viribus tuis*. Et *Honora patrem, & matrem* Et *Non occides*; & hujusmodi Quædam, vero neq; sunt essentialiter justa neq; injusta, sed in semetipsis indifferentia; quæ solum ex Præcipientis autoritate fiunt debita & justa: quale est illud, *De ligno scientiæ boni & mali ne comedas*. Et illud, *Non arabis in bove & asino*. Et hujusmodi. Præceptorum vero primi generis, id est, essentialiter justorum præceptorum collectio tota est. Lex naturalis essentialiter enim & naturaliter justa est, & naturaliter congruit unicuiq; rationali creaturæ illam perficere secundum actus speciei suæ congruentes. Aliorum vero Præceptorum collectio dici potest *Lex factorum*; Omnis vero rationalis creatura considerata in statu conditionis suæ primariæ, non corrupta per peccatum, id est, aversionem a *Summo Bono*, ductu Rationis propria non corruptæ potuit totam legem naturalem cognoscere, mentiq; suæ ratiocinando sine labore & mora statim inscribere, & inscriptam in Tabulis Cordis sine oblivione retinere. Nec solum præce-

Gen: 2. Deut: 22. 10.

pta

pta legis naturalis sic potuit agnoscere, sed etiam observatores legis naturalis & legis factorum, esse beatitudine remunerandos; transgressores vero punitione dignos. *Rationalis* igitur creatura considerata in statu conditionis suæ incorrupto non eget aliqua lege exterius scripta, cum *Lex* naturalis ductu propriæ Rationis menti suæ inoblivisciter inscribatur. Et si quid de lege factorum sibi præceptum fuerit, possit etiam id sine difficultate intelligere, & sine oblivione retinere. Superflua igitur esset ei *Lex* aliqua exterius scripta: & superfluum esset *legem naturalem* ei ab extra dictari. *Lex* tamen factorũ debet ei ab extra dictari. Non enim scire posset quid de indifferentibus vel, et autor suus ipsam agere, nisi illud eidem dictaret, nec majorem haberet rationẽ faciendi quam non faciendi nisi autor id expresse præciperet. De *lege* autem naturali, ductu rationis scire potuerit quod Autor eam fieri voluit, cum naturaliter & per se justa sit, & ipsam observari debere, naturaliter justum sit, & quod sit ipsum *Velle* Autoris, ut lex naturalis fiat quia justum & ejus præceptum sit. Perfectior autem est obedientia quæ spontanee complet utrumque *Genus legis* quam quæ alterum tantum.

Et

Et humilior est *Obedientia* quæ obedit præcepto rei indifferentis quæ non habet rationem ut fieri debeat nisi Præcipientis Autoritatem; quam illa quæ obedit præcepto in semetipso justificato.

Ad probandum igitur perfectam hominis *Obedientiam*, & ad coronandum ipsum merito consummatæ *Obedientiæ*; congruebat *Divinæ Sapientiæ* & bonitati dare homini præceptum in re indifferenti, ut homo simul cum lege naturali complens *legem Factorum* sive *Positivam*, præstaret Creatori consummatam & humilimam obedientiam & meretur perfectam beatitudinis Coronam. Unde Augustinus super *Genesin* ad literam lib. 8. *Oportebat ut homo sub Domino Deo positus aliunde prohiberetur ut ei promerendi Dominum suum, virtus esset ista Obedientia quam possum verissime dicere solam esse virtutem omni creaturæ rationali agenti sub Dei potestate primam, & maximum esse vitium Tumoris adruinam sua potestate utentis, cujus vitii nomen est inobedientia. Non esset igitur unde se homo habere Dominum cogitaret atque sciret, nisi ei Aliquid juberetur.* Iterum Idem in eodem. *Ab eo ligno quod malum non erat probibitus est ut ipsa per se præcepti conservatio bonum illi esset, & transgressio in malum.* Nec *potuit melius & diligentius commonstrari quam malum sit sola inobedientia:*

dientia: cum ideo reus iniquitatis factus est homo quod eam rem tetigit contra prohibitionem quam si non prohibitus tetigisset, non utique peccasset. Iterum, Idem in eodem. *Cum vero id tangitur quod nec Tangenti obesset si non prohiberetur, nec cuiquam Alteri quamlibet tangeretur; quare prohibitum est, nisi ut per ipsius per se bonum* Obedientiæ, *ipsius per se malum inobedientiæ monstraretur?*

Patet igitur quod ordinate homini existenti in Paradiso nondum per peccatum depravato oportuit non dari *aliquam legem scriptam*, *legemque naturalem* a nullo extra dictari vel præcipi: *Legemque* aliquam *positivam* absque Scriptura promulgari. Patet quoque *Legem naturalem*, *lege positiva* naturaliter esse priorem. Unde, in *Genesi* non legimus quod *Dominus* vel *scripte* vel *exterius* promulgato *Mandato* dederit homini in Paradiso *Legem naturalem*. Legimus tamen ibidem quod *Dominus* non *scripto* sed *præcepto* dedit illi *Legem positivam*: ut viz. *Non Comederet de ligno scientiæ Boni & mali quod fuit in medio Paradisi.* Et cum jam patet, quod plenissima & humilima obedientia consistat in observanda *lege Factorum* seu *Positiva*; manifestum est quod sicut ante legem *(h) Scriptorum*, sic & in *lege Scripta*, congruit, ut *legi naturali* adjiciatur *Lex positiva*. Ac per hoc solvitur

(h) *Scriptam*. M. C.

solvitur illorum calumnia qui vituperant *Legem Mosaicam*, veluti in mundatis plurimis ratione carentem. Non enim (ut dicunt) est ratio quare non debet quis *arare in bove & asino*: aut non *indui veste contexta ex lana & lino*: nec congruet summæ *Dei Sapientiæ* hujusmodi dare mandata carentia ratione: Non intelligunt autem quod ratio probandæ & consummandæ perfectæ *Obedientiæ* consistet in observantia mandatorum indifferentium in seipsis carentium ratione: quæ habent quoque & præter hoc rationabile (i) juvamentum piæ, *viz.* significationis mysterium: Utrum vero *Angelo* data sit statim in conditionis suæ initio, simul cum *Lege naturali* sibi inscripta, alicujus *Legis positivæ* præceptio, scriptum non invenio. Videtur autem congruus ordo, ut rationali creaturæ aliquandiu in *Legis naturalis* observantia sine (k) intellectu tentationis perduranti, adjiciatur *Lex positiva* ad probationem & consummationem perfectæ *Obedientiæ*: quemadmodum homini factum, cui extra Paradisum condito, & postmodo in Paradiso collocato, in *Legis* ad huc *naturalis* observatione perduranti & nulla tentatione illecto, dictum est, *de ligno scientiæ boni*

(i) *Fundamentum.* M. C.

(k) *Forte illectu.* Scl:

boni & mali Ne comedas. Ut enim dictum est, naturaliter prior est *Lex naturalis*, & plus habet rationis ut observetur, quam *Lex positiva.* Et in *Legis positivæ* observatione consummatior est *Obedientia.* Quapropter prius debuit probari in *Legis naturalis* observantia, utpote in naturaliter priori & minus consummatæ obedientiæ. Et oportuit ut prius probaretur an observaret quod plus habuit rationis ut observaretur quoque id quod minus. Si enim non staret in *Lege naturali*, multo minus staret in *Positiva.* Qui enim non observat quod magis observandum videtur; quomodo ubservaret quod minus observandum videtur? Statim igitur aliquando dum in hac erat, illa ad consummationis cumulum adjicienda.

Similiter, congruere videtur ordini *Justitiæ* ut *rationalis creatura* si post tentata fuerit, & illecta ad peccandum fortissima tentatione qua nulla possit esse fortior, talique tentationi resistens eandem vicerit; statim coronetur præmio *beatitudinis* & in *Boni* perseverantia confirmetur. Si enim vicit tentationem qua nulla posset esse fortior, legitime certavit, maximamque

maximamque victoriam peregit. Et quid restat post maximam victoriam, nisi *Bravii* receptio? Hoc factum est in sanctis Angelis, qui in primordio vicerunt (*l*) tentationem. Coronati sunt enim statim post victoriam, beatitudinis *Bravio*, & confirmati in Perseverantiæ bono; sicût testatur Gregorius homilia 30. super *Ezechiel.* Dicens quod cadentibus aliis sancti Angeli in sua beatitudine perstiterunt, atque hoc acceperunt in munere, ut jam omnino cadere non possunt: in eis natura sua, quia mutari non potest, durata est in similitudinem chrystalli. In moralibus quoque dicit Gregorius, quod sancti Angeli hoc meruerunt in munere, *Lucifero* cadente, ut nequaquam jam de ornamento Regio cadendo solvantur.

(l) *Sævissimam.* M.C.

Primo igitur non data est Angelis *Lex positiva*, quia mali Angeli statim prævaricati sunt *legem naturalem* nunquam amplius illam observaturi: quibus incassum *lex positiva* adjiceretur: Boni vero quia statim summam fecerunt *victoriam*, statim sunt in beatitudine confirmati: cui statim nulla conveniret *Legislatio*, quia non congrueret illi, obedientiæ probatio: nec est illi locus merendi, sed solum recipiendi pro *Merito*. Sanctos vero Angelos fortissimam tentationem vicisse manifestum est.

Duo

Duo namque sunt genera Tentationis: Unum, *viz.* cum allicit ad peccandum *delectabile* apprehensum: Alterum, cum impellit ad peccandum *terribile* apprehensum quod (*m*) timetur affore nisi peccetur. In primo ergo genere, fortissimus modus *tentationis* est cum summe delectabile proponitur ut contra justitiam appetatur: atq; ad hoc appetendum a violentissima ac maxime authentica persona facta fuerit persuasio. In altero vero genere, fortissimus est modus *tentationis* cum proponitur maxime *terribile* ut incurratur nisi peccetur, & a maxime authentico violentissime persuadeatur peccandum esse potius quam *terribile* propositum sustinendum. Primi vero generis fortissimus modus tentationis incomparabiliter violentior est fortissimo modo tentationis secundi generis. Maxime enim delectabile incomparabiliter est dilectabilius quam maxime *terribile* sit *terribile*. *Deus enim est Summum Bonum & summe delectabile*; Pœna vero *Gehennæ* est summe pœnale, & summe *terribile*. Sed illud *Bonum* & *Delectabile* quod *Deus est*, incomparabiliter est melius & *delectabilius* quam id *Pœnale* & *terribile* sit acerbum. Nullum enim malum vel *Culpæ* vel *Pœnæ* possit esse tam *malum* quam *bonum* est *summum bonum*, nec etiam quam bonum est

(m) *Timorem.* M.C.

 creaturæ

creaturæ universum. Omne namque *Malum*, non est aliud quam corruptio *Boni*: & tam mala est corruptio ipsius *Boni* quam bonum est ipsum bonum quod corrumpitur. Non potest autem corrumpi nisi *bonum creatum*; ergo non possit *malum* esse majus malum quam *bonum corruptibile sit bonum*. Ergo paribus aliis circumstantiis, in duobus modis tentationem secundum genera sua (n) fortissimis, tentatio illa quæ allicit summe *delectabili* est incomparabiliter fortior ea quæ terret summe *terribili*, (o) hinc elicitur; Ergo fortissima tentatio quæ possit esse est illa quæ allicit appetitum, adjuncta huic allectui persuasione maxime authentica summe *delectabili*. Sed hujusmodi tentatione tentati sunt S. Angeli. Angelus enim Apostota appetiit divinitatem, quod credi oportet, Scripturæ autoritate. Facta enim singularia hominum & angelorum, quæ ex libero procedunt arbitrio, non possunt argui ratiocinatione quid fuerint, sed solummodo innotescunt vel conspicientibus & sentientibus illa dum fiant; vel credentibus illis qui eadem fieri conspexerint.

(n) *Fortissima*. M. C.

(o) *Simpliciter ergo*. M. C.

Nos ergo qui non vidimus primum prævaricatorem apostatantem, oportet credere de ejus apostasia autoritati *Scripturæ dictatæ* per *Spiritum Sanctum* qui ejus apostasiam

fiam novit antequam fieret. Similiter autoritati Scripturæ oportet credere de *Hominis* prævaricatione. Appetiit ergo (ut dictum est) primus Angelus Apostata Divinitatem. Voluit enim *similis esse Altissimo*; non similitudine imitationis sed æqualitatis: quod patet ex eo quod dixit corde suo, *Se exaltaturum Solium suum supra astra Dei*, & *Se ascensurum super altitudinem nubium*. Si enim non appetiisset nisi similitudinem imitationis, cogitasset non supereminentiam sed æqualitatem cum nubibus Dei: & astris. *Sed similis Altissimo similitudine æqualitatis* esse non potuit, nisi esset *Deus æqualis Altissimo*. Nec hoc (p) facere potuit eam Apostatam; cum de illo scriptum sit quod fuerit *Plenus Sapientia & perfectus decore in deliciis Paradisi Dei*. Scienter ergo appetiit *Divinitatem, quæ est Summum Bonum summeque delectabile*. Et credo quod non latuit eum, quin ipsum fore *æqualem Deo* & *divinitati esset impossibile*: Multoties enim perversæ mentes inordinate & ardenter appetunt aliquid quod se non posse pertingere noverunt. Appetiit ergo ille scienter summe *delectabile*, sibi tamen impossibile. Sed quod *affectu* appetiit, *intelligentia* apprehendit: & quod intelligentia apprehendit *hoc in mente dixit*. *Dicere* namque intellectualis naturæ incor-

Esa:14.14.

(p) *Latere*. M.C. Ezek. 28. 12,13.

poreæ est ejus *Intelligere.* Intellexit autem non solummodo *Bonum* quod inique *appetiit*; se insuper & suum appetitum, id est, se & appetentem, approbavitque se talem, & etiam ipso opere appetendi quodammodo locutus est, *Hoc esse appetendum* quod ipse appetiit.

Sicut enim dicit *Anselmus* & probat in lib. de *veritate.* *Eo ipso quod aliquis aliquid facit, dicit & significat hoc se debere facere*; *ergo tam verbo approbante, quam opere locutus est Divinitatis æqualitatem appetendam esse.* Ipse quoq; inter creaturas rationales maxime erat authentica persona: fuit enim (ut dictum est) plenus *Sapientia* & perfectus *Decore*; cujus operimentum omnis lapis pretiosus, qui ambulavit perfectus in viis suis, sicut dicit *Ezechiel.* *A die conditionis suæ, donec inventa est iniquitas in eo.* Et sicut dicit *Iob*, *Ipse est* (q) *primum viarum Dei.* Super quem locum dicit *Gregorius* in *Moralibus.* *Hunc primum Deus condidit quem reliquis Angelis eminentiorem fecit*: Et Paulo post. *Qui & idcirco peccans sine venia damnatus est, quod magnus sine comparatione fuerat creatus.* Hujus autem Apostatæ supradictam locutionem Angeli alii spirituraliter audierunt; hoc est mente intellexerunt. Ipsa itaque tam operis quam verbi mentalis *Luciferi* de appetenda Divinitate

(q) *Principium.* M. C.

nitate

nitate locutio ipsius divinitatis appetendæ fuit persuasio. Audierunt itaque alii Angeli violentissimam persuasionem quia non solum verbi sed etiam loquentis *Operis* de divinitate appetenda : nec cujuscunque persuasione, sed ejus qui inter Dei creaturas tam (*r*) celeritate quam scientia locum tenuit eminentiorem. Ut enim dicit *Gregorius*. *Aliorum Angelorum claritatem iste transcenderat & idcirco a Propheta* Cherub *dicitur, quod transcendisse cunctos* (*s*) *non dubitatur.*

(r) *Claritate*. Sel. Ezek. 28. 14.

(s) *Scientia*. M.C.

Fuit ergo aliis Angelis *Summum Bonum*, summeque *delectabile* propositum ad illicite appetendum, & ut appeteretur violentissima adjecta (*t*) persuasio. Fuerunt itaque fortissima, quæ esse potuit tentatione tentati. Sancti itaque Angeli qui ab hac tentatione nequaquam sunt flexi aut moti, sed potius eligerunt & maluerunt subesse *Deo* quam esse eidem *æquales*, fortissimam tentationem superaverunt, maximamque victoriam fecerunt. Congruebat ergo (ut supra dictum est, & autoritate confirmatum) eosdem statim hac peracta victoria præmiari beatitudinis *bravio* & confirmari in *Bono*. Congruit quoque ut ille apostata æternaliter damnetur, quod (sicut supra meminimus dixisse *Gregorium*) *idcirco* peccans, sine venia damnatus est,

(t) *Persuasione*. M.C.

quod magnus sine comparatione fuerit creatus. Præterea, nec *ipse* nec alii qui ad *ejus* (*u*) *apostasiam* peccaverunt, reconciliationem habere potuerant. Sicut enim *homo* non potuit reconciliari nisi per *Hominem-Deum* qui mori potuit; per *cujus justitiam Deo* restauretur quod per *Peccatum* hominis perdiderat: Qui, *viz.* secundum quod *Homo*, non solum esset unius Naturæ cum cæteris hominibus; sed etiam ejusdem generis cum illis, ab unius scilicet carne omnibus generalis, in quo *Uno* omnium Parente Omnes essent *Unus homo*. Omnes enim homines secundum communionem speciei sunt unus homo; sic communione ejusdem generis & ejusdem Primi omnium Parentis sunt quodammodo ipse *primus* Parens *Adam*: Sic Angeli damnati non possent reconciliari nisi per *Angelum-Deum* qui mori posset; Et esset non solum unius naturæ, sed & unius generis cum Angelis reconciliandis, quod planissime patet ex libro *Anselmi* qui intitulatur, *Cur Deus Homo.*

(u) *Persuasionem.* M.C.

Patet itaque ex jam-dictis, quod omnis creatura rationalis in sua creatione primaria *Legem* accepit *naturalem* menti suæ inscriptam: Et quod Angeli peccantes *Legem* statim transgressi sunt. Exigit enim *Lex naturalis* ut creatura quæ diligere potuit, incompa-

incomparabiliter plus diligat *Creatorem* quam Se: & immutabiliter velit ei subesse obedienter; nec ab hac voluntate avertatur aut per terrorem impellentem, aut per *dilectionem* allicientem. Contra naturam quoque est ut *Creatura* parificetur *Creatori*. Et contra naturam rationis est ut hanc *paritatem* appetat natura *rationalis*. Mandatum igitur de *diligendo Dominum super omnia*, & de *adorando ipsum*, quod est *primum mandatum* legis naturalis transgressi sunt principaliter angeli peccantes, cum divinitatis æqualitatem cum Diabolo Principe suo appetierunt.

Sed forte videtur alicui quod Angeli stantes ab Angelo lapso non fuerunt tentati, quia sicut dicit *Jacobus*, *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua* abstractus & illectus. Angeli vero stantes non fuerunt *concupiscibiliter* moti. Si enim permisisset eorum Ratio appetitum suum aliquid actu appetere quod ipsa ratio prius non judicasset esse petendum, peccassent: cum hoc haberent in potestate & rationis imperio, sic regerent & cohiberent suum appetitum, quod non moveret se ad appetendum, nisi secundum Rationis suæ *non-corruptæ* judicium naturaliter primum. Si ergo permisissent vel minimum motum *concupiscentialem*, contra Rationis ordinem Jac: I. 14.

in eis surrexisse, peccassent: & accepta Rationis & *Liberi Arbitrii* potestate abusi essent, nec per se possent *erratū* corrigere, nec ad priorem statum redire, cum non possent seipsos meliores facere; nec illos redimi congrueret, & illo cum Angelo peccante irreparabiliter cecidissent.

Sed sciendum quod non quæq; tentatio efficit motum concupiscibilem in *tentato*: sicut enim legitur in *Evangelio*. *Dominus* noster *Jesus Christus* *tentatus est a diabolo: nec tamen ad suggestiones diaboli motus est aliquo motu concupiscentiali; *Non enim fuit in eo fomes peccati, vel concupiscentia*, vel aliquis appetitus contra Rationis imperium, vel præcedens Rationis judicium. *Tentator* tamen conatus est, quantum poterat, ut fieret in eo aliquis appetitus *Rationi* non consentiens. Unde ille tentavit, & iste tentatus est; non tamen sic tentatus ut factus fuerit in eo a tentatore intentus effectus: ideoq; majorem fecit victoriam. Cum enim quis fortier impellitur aut trahitur, fortius vincit, si in nullo, impellenti ac trahenti cedit. Quod vero dicit *Jacobus* intelligendum est ubi fit in tentato aliquis tentationis effectus. Quod etiam Angeli stantes tentati sunt, patet ex eo quod scribitur in Apocalypsi quod factum est prælium magnū in Cælo: *Michael* & angeli ejus præliabantur

*Matth. 4. 1.

Apoc. 12. 7

liabantur cum Dracone: & Draco pugnabat & angeli ejus, & non prævaluerunt, neque locus inventus est amplius eorum in cœlo. Non enim est pugna nisi ubi sunt partes in adversa sibi ad invicem tendentes. Adversabantur ergo sibi ad invicem Draco & angeli ejus, *Michael* & angeli ejus. Sed quæ fuit ista adversatio nisi illa de qua diximus in principio conditionis (*x*) Angelinæ naturæ facta tentatio? (*x*) *Angelicæ.* M.C.

Nec sic tentavit diabolus angelos qui steterunt quemadmodum plerumque tentat nec delectabilia sensuum: eo ipso scilicet, quod apprehendentur solummodo delectabilia, ipsis tamen apprehensis nil intendentibus movere sentiendi appetitum. Intendebat autem diabolus movere angelos qui steterunt ut inordinate aliquid appeterent. Superbivit enim, ac per hoc voluit omnium aliorum appetitus & voluntates & actus suæ voluntatis nutui obedientes esse & obsequentes. Hoc enim semper appetit superbia, cum sit amor excellentiæ propriæ quo nulli vult subesse & omnibus præesse. Voluit ergo diabolus hoc fieri in aliis angelis: quod si fieret illi peccassent. Nutui enim suæ voluntatis perversæ se subjecissent. Præterea, cum superbivit invidit. Ex superbia namq; quæ est amor excellentiæ propriæ, statim nascitur invidia quæ est amor depressionis alienæ. Vo-

Voluit ergo diabolus alios angelos a statu suæ conditionis peccati corruptione deprimi: unde voluit, ut secum appetentes divinitatem peccassent. Quia enim invidit illis, voluit ut appeterent fortiter quod tamen attingere non possent: ut appetentes & non attingentes mœrore & tristitia tabescerent. Cum hoc itaque nequiter voluit hoc in eis fecisse ea quam supra diximus sua persuasione intendit.

Homo similiter primus fortissima tentatione tentatus est, non enim fortiori potuit homo tentari. Proponebatur enim ei divinitas appetenda; suggerebatur ab astutissimo persuasore, & in hoc tentatus fuit fortissime per superbiam vitæ. Tentatus etiam fuit fortissimo genere tentationis super peccato Curiositatis. Habuit namque plurimum delectationis in sciendo *boni malique* discretionem. Hæc namque cognitio de melioribus est & honorabilibus. (*y*) Virtus enim omni creata natura melior est, honorabilior & mirabilior. Tentatus quoque fuit fortissima tentatione qua in illo statu tentari potuit, super concupiscentia carnis. Non enim proponi potuit ei aliquid suavius (z) sentiendum quam ipse jam inculpabiliter senserat in (*a*) eorum sensibus: *Visu* scilicet & *auditu*, *olfactu* & *tactu*: *Visui* enim sano nil *Solis* luce

(y) *Et mirabilibus.* M.C.

(z) *Ad.* M.C.

(a) *Quatuor.* M.C.

luce suavius: aut *auditui* quid potuit esse suavius quam (*b*) in Paradiso concentus? (b) *Animi.* M.C. Vocem quoque *Domini* audierat; qua nescio an auribus aliquid suavius influerit. Aromatibus paradisi quid magis nares oblectaret? nec ad palpandum quid posset esse humana carne complexionis temperatissimæ lenius? Quod si aliquid de sensibilibus his 5 sensibus ei fallaciter promitteretur suavius quam expertus fuit; credo quod deprehendisset illam promitionem esse fallacem: quia ipsa experientia suavissimorum docuerat maximam in eis esse sentiendi suavitatem. Præterea, etsi posset magis delectabilia quam senserat dictis jam sensibus sensisse, cum sensus ejus ante peccatum non fuit libidinosus & voluptuosus, nec esset facta ei prohibitio de aliquo dictis sensibus sentiendo; adhibuisset sentiendi experientiam absque peccato, gustu autem forte (*c*) nil tetigerat. Quapropter aliquo modo persuaderi sibi possibile fuerat in arboris vetitæ gustu maximam esse gustandi suavitatem: vel ideo esse ejus gustum prohibitum, ne in potestate & scientia adæquaretur prohibenti. (c) d *Abac.* M. C.

Nec potuit diabolus per os alterius animalis tam astute decepisse hominem quam per os Serpentis. Si enim diabolus locutus fuisset in assumpta hominis forma posset

ſet deprehendi faciliter illius; ſpiritus fallacis aſtutia, cum veriſimile ſit quod ſciret tam vir quam *mulier* nullum hominem præter ſe duos eſſe. Quod ſi quis dicat quod *Deus* locutus prius fuerat homini in ſpecie humana (*d*) quemadmodum prius fecerat *Deus* quia poſſet ſimiliter loquens credi *Deus*: dicendum, quod forte hoc illi non permittebatur. Præterea, *Deus* loquens antiquis patribus in ſpecie humana, aliquibus ſignis (*e*)infallacibus inſinuavit ſe verum *Deum* loqui illis in ſubjecta creatura, quod Diabolus (*f*) non facere poterat. Præterea, ſi vellet diabolus in aſſumpta humana forma loquens putari *Deus*, non congrueret hoc cum intentione fallendi quam habuit. Intendebat enim perſuadere contrarium illius quod *Deus* præceperat & non potuit eſſe probabile quod tam cito diſſuaderet (*g*) *Deus* hoc, quod (*h*) tam diſtincte nuper juſſerat. Si ergo diabolus humana forma apparuiſſet magis ſuſpectus fuiſſet. Per os autem alterius animalis quam per os ſerpentis loquens non tam familiariter auditus fuiſſet; quia nullum aliud animal tantam habuit cum homine familiaritatem: Unde & *Johannes Damaſcenus* in lib. ſententiarum ait, *Sicut & homini ſerpens erat aſſuetus magis aliis adhærens ei, & delectabilius* (*i*) *adjunctus motibus, unde per eum peſſimam*

princeps

(d) *Et ſic diabolus poſsit aſtutius decipiſſe hominem in ſpecie humana loquens illi.* M. C.

(e) *Infallibilibus.* M. C.

(f) *Facere non poterat.* M.C.

(g) *Deeſt in* MS. M. C.

(h) *Deus.* M.C.

(i) *Ei.* M. C.

Princeps diabolus suppositionem primis parentibus inseruit. Patet itaq; quod homo in statu innocentiæ majore tentatione non potuit impelli. Sicut ergo dictũ est de angelorum stantium confirmatione: sic, certum est hominem confirmatum fuisse, si huic tentationi restitisset. Unde *Anselmus* in libro *Cur Deus Homo*, ita ait, *In primis hominibus qui peccaverunt, confirmationem Deus fecisset si non peccassent, sicut fecit in perseverantibus angelis. Quamvis enim nondum proveherentur ad illam æquabilitatem angelorum ad quam perventuri homines erant cum perfectus esset numerus de illis assumendus; in illa tamen justitia in qua erant, videtur quod si vicissent ut tentati non peccarent, ita confirmarentur cum omni propagine sua, ut ultra peccare non possent, quemadmodum quia victi peccaverunt sic infirmati sunt ut quantum in ipsis est sine peccato esse non possunt.* Quis enim audet dicere, *Plus valere injustitiam ad alligandum in servitute hominem in prima suasione sibi consentientem, quã valeret justitia ad confirmandum eum in libertate sibi in eadem tentatione adhærentem?* Nam quemadmodum cum humana natura tota erat in primis parentibus, victa est ut peccaret (excepto illo solo homine quem ut *Deus* scivit sine semine viri de Virgine facere, sic scivit a peccato *Adæ* secernere) ita in eisdem tota vicisset, si non peccasset.

Homo

Homo igitur quia tam aliena persuasione & fraudulenta deceptione quam ex carnis infirmitate, & non ex scientiæ malitia peccavit, tandem (k) redimi, diabolo non redempto, congruebat. Effectum autem *redemptionis* homo aliquis habere non debuit, nisi suum *redemptorem* diligeret: diligere non potuit nisi crederet. Oportuit igitur hominem salvandum *Incarnationis* (l) *Dei* firmam habere fidem. Sed diligere non potuit nisi mandata Dei servaret. Ait enim *Joh.* 14. 15. *Si quis diligit me sermones meos servat.* Ea autem præcepta quæ sunt Legis naturalis sempiterna sunt. Quapropter, oportuit semper a quolibet servando ea servari. Non fuit autem aliquod tempus ex quo Mundus est conditus in quo non fuerit aliquis de numero salvandorum. Unde *Anselmus* in libro supradicto ait, *Nec credendum est, ex quo factus est homo ullum tempus fuisse quo Mundus iste cum suis creaturis quæ factæ sunt ad usus hominum sic vaccuus fuisset ut nullus esset in illo ex humano genere ad hoc pertinens propter quod factus est homo.* Videtur enim inconveniens quod *Deus* vel uno momento permiserit humanum genus & ea quæ fecit propter usum eorum (m) de quo sup.r- ...*ivitas* perficienda est, quasi frustra ex- ... Nam aliquatenus in vanum esse vide-

(k) *Per verbi incarnationem, potuit enim sic redimi.* M.C.

(l) *Verbi.* M.C.

(m) *De* ... M.

(i) *Ei.* ... C.

viderentur, quamdiu non ad hoc propter quod maxime facti essent viderentur subsistere. Præterea, nulli denegatur dum est in via (*n*) promerendi vitam æternam, quod non possit, nisi per fidem & mandatorum observantiam. Liquet igitur quod ex quo homo peccaverit, oportuit esse & fidem quæ crederetur, & legem quæ observaretur. Sed cum homo prævaricatus fuit peccando, tam legem naturalem quam positivam, ipsaque Lex prius illi imposita sit de *Non-edendo pomo*, jam non fuit illi Lex quia non erat in ejus potestate: frustra daretur ei lex aliqua alia positiva donec prius iterum probaretur in observatione legis naturalis. Congruebat ergo ut homo post peccatum legi soli naturali dimitteretur donec in ejus observatione obediens aliquandiu probaretur. Quam si faceret ad plenitudinem (*o*) adderetur lex positiva. Hoc itaque modo, ab *Adam* peccante usq; ad *Noe* vel *Abraham* fuit sola lex naturalis. *Noe* vero & successoribus (*p*) suis videtur adjecta lex positiva (*q*) *Circumcisionis*. *Sacrificia* namque & *Oblationes* quæ fiebant *Domino* ab initio non erant de legis positivæ præcepto. Lex enim naturalis exigit ut *Benefactori* de *Bonis* quæ gratis dederit, gratus rependatur honor & veneratio. Unde, & (*r*) *Decimarũ* oblatio de *Lege est naturali*:

(n) *Promerens*. M. C.

(o) *Obedientiæ*. M. C.

(p) *Ejus*. M. C.

(q) *De non edendo sanguinem, Abrahæ vero & semini ejus adjecta est lex positiva*. M. C.

(r) *Decimæ*. M

rali: quia de bonis acceptis cum debeatur *Lege naturali* repensio honoris, minus quam pars minima, id est, *decima* (quia ultra *denarium*, numerus non est) rependi non potest.

Præterea, quod præceptum est singulariter alicui personæ & non multitudini, lex non est: ut fuit præceptum datum *Noe* de *Arca* fabricanda, & præcepta data *Abrahæ* de egrediendo de terra sua & de faciendo *Sacrificium de vacca trienna*. & alia hujusmodi. Legem autem sive naturalem sive positivam scribi superfluum esset, donec hominis memoria ita labilis esset quod legem sibi positam sine scripturæ adminiculo retinere non posset. Non est enim scriptura nisi propter supplendum memoriæ defectum. Homines antem primi temporis habuerunt multam memoriæ vivacitatem, qua potuerunt legem sine oblivione retinere. Lex enim naturalis, quia tota ordinate & necessariis constat ex præcepto *Charitatis*, facilis est naturaliter retentionis. Lex autem positiva (ut dictum est) non statim post peccatum fuit adjecta & quæ adjecta fuit ante legis scriptionem non habuit præceptorum multitudinem quæ faceret difficultatem retinendi. Utraque igitur lex tempore primitivo facile fuit memorabilis sine scriptione, tum propter ipsius

ipsius legis facilem facultatem ad memorandum, tum propter vivacitatem memoriæ primitivorum hominum. Quod autem primitivi homines licet habuerint ex peccato omnium sensuum multam corruptionem; habuerunt tamen comparatione nostri temporis multam sensuum interiorum & exteriorum firmitudinem & vivacitatem: quod patere potest, ex eorum longævitate & corporali robore. Longævi namque fuerunt ex bonitate virtutis naturalis: fortes vero ex bonitate virtutis vitalis & virtutis motivæ. Sed harum virtutum bonitas esse non potest absque bonitate virtutum sensitivarum. Sicut igitur illi nobis erant longæviores; sic erant nobis operationibus virium naturalium vivaciores, de illorum natura Bona: & propter ejus bonitatem non eguerunt Scriptura. Sic ait Hieronymus in epistola ad Demetriadem virginem: Nec illud est parvum argumentum ad comprobandum naturæ bonum; quod illi primi homines per tot annorum spatia absque ulla admonitione (*s*) fuerunt. Non utique quod Deo alibi creaturæ suæ cura non fuerit; sed (*t*) quod ætatem sciebat hominum fecisse naturam, ut ejus pro lege ad exercendam justitiam sufficeret. Denique, quamdiu recentioris adhuc naturæ usus viguit, nec

(s) *Legis.* M.C.

(t) *Quod se talem fecisse hominis naturam sciebat, ut* ei. M.C.

humanæ rationi velut quandam caliginem longus usus peccandi obduxit, sine lege Natura dimissa est, ad quam Dominus jam vitiis obrutam & quadam ignorantiæ erubigine infectam, (*u*) limam legis admovit, ut hujus frequenti admonitione expoliretur, ut ad suum posset redire fulgorem. Præterea primævi temporis homines propter cordium munditiem & conversationis sanctitatem habuerunt *Dominum* secum interius loquentem, & in tabulis cordis eorum legem inscribentem: ideoque non eguerunt exteriori scripturæ per literarum apices visibiles: Unde *Joh. Chrysostomus* in homilia prima super *Matthæum* sic ait. *Oportuerat quidem nihil nos indigere auxilio divinarum scripturarum; sed tam mundam in omnibus exhibere vitam, ut illarum vice spiritus gratia uteremur. Et sicut atramento Paginæ, ita corda nostra inscriberentur a Spiritu.* Quia vero hanc à nobis exclusimus gratiam; age vel secundas divitias ex-poscamus. Cæterum quod primum illud fuit perfecte sublimius & ex verbis suis *Deus* & ex operibus ostendit. Nam & *Noe*, & *Abrahæ* ejusque posteris, & *Joseph* & etiam *Mosi*, non per literas sed per semetipsum locutus est quia scilicet (*x*) munda corda repererat: Postquam vero (*y*) omnis populus Judæorum in vitiorum (*z*) ima delapsus

(u) *Legitima.* M. C.

(x) *Eorum* M. C.

(y) *Deest in MS.* M. C.

(z) *Via.* M. C.

lapsus est, tunc jam literæ dantur & tabulæ per quæ hæc admonitio administratur. Et hoc non tantum *veteris Testamenti Sanctis*, sed etiam novi accidisse (*a*) perspiciamus. Siquidem nec Apostolis scriptum aliquid tradidit *Christus*; sed pro *literis*, *Spiritus* se illis daturum esse gratiam repromisit. * *Ille* (inquit) *docebit vos omnia*. Atque ut discas quod hoc erat multo melius; audi per Prophetam *Dominum* dicentem: **Disponam* (inquit) *vobis testamentum novum, daboque leges meas in mente eorum, & in corde eorum superscribam eas: et erunt omnes docibiles Domini*. *Paulus* quoque hanc eminentiam designando, dicebat * se accepisse *Legem* non tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus. Quia vero multi progrediente jam tempore a recto calle detorserunt ejus rursus quæ constat ex literis admonitionis eguerunt; Jam igitur considera, quam sit extremæ omnino dementiæ ut qui tanta deberemus vitæ perfectioné pollere, ut nil prorsus literis egeremus, sed scribenda spiritui præberemus corda propaginis; quale, inquam, est si quia istam primam perdidimus dignitatem & moribus indigemus, ne secundo quidem remedio ad nostram utamur salutem. Si enim illis egere & non gratia spiritus splendere culpabile est, vide quanti sit criminis,

(a) *Perspicimus*. M. C.

*Joh: 14. 26.

* Jerem: 31. 32.

Isa: 54. 13.

* 2 Cor: 3. 3.

nec per illud auxilium velle proficere, sed quasi frustra & vane posita cœlestia scripta despicere & majus absque dubio subire supplicium. Hæc ex Chrysostomo.

Cum autem homo debilitatus natura & peccandi corrumpente assuentia, incidit in ignorantiam & reminiscendi difficultatem, & sic possit sub aliqua juris specie conqueri *aliquid sibi deesse* quo minus *Legem* perficeret, nisi sibi scriberetur; congruebat ut *Lex* traderetur scripta, ne locum haberet hujusmodi querimonia. Unde *Augustin.* super *Psal.* 57. exponens illum versum. *Si vere utique justitiam loquimini, recte judicate, filii hominum*: ait, *Cui enim iniquo non facile, est loqui justitiam nunquam de justitia interrogatus?* Quando non habet eam, non facile respondet quid sit *justum*, quandoquidem manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris *veritas* scripsit. *Quod tibi fieri non vis alteri non facies.* Hoc antequam *Lex* (*b*) scriberetur, nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicaretur & quibus non est data *Lex*. Sed, ne sibi homines aliquid defuisse quererentur, scriptum est & tabulis quod in cordibus non legebant. Non enim scriptum non habebant, sed legere nolebant. Oppositum est oculis eorum quod in *Conscientia* videre cogerentur, & quasi forinsecus admota voce

(b) *daretur* Sel.
(c) *Et ubi.* M. C.

ce

ce *Dei* ad interiora sua homo compulsus est. In cogitationibus enim impii interrogatio erit (*c*) *ubi interrogatio ibi lex.* Sed quia (*d*) appetentes ea quæ foris sunt, etiam a seipsis exules facti sunt data (*e*) & conscripta lex. Non, quia in cordibus scripta non erat; sed, quia tu fugitivus eras cordis tui, ab illo qui ubique est apprehenderis, & ad te ipsum intra (*f*) te vocaris. Propterea, scripta est *Lex* quæ clamat eis qui deseruerunt Legem scriptam in cordibus. *Redite, prævaricatores, ad cor.* Ex hac itaque autoritate *Augustini* patet quod homo ab initio habuit *Legem naturalem* in tabulis cordis scriptam : & quod tandem data est Lex scripta ne possit homini esse de aliquo defectu contra *Deum* querimonia.

(c) *Et ubi.* M.C.
(d) *Homines appet.* M C.
(e) *Est.* M. C.
(f) *Revocaris.* M.C.

Item, cum sic invaluit hominis præsumptio de se, ut diceret, *non deesse qui faciat, sed deesse qui jubeat*; congruebat ut ad convincendam sic præsumentis superbiam darentur præcepta positiva, eademque multiplicia. Sed quia *Multitudo est ad memorandum difficilis*; congruebat ut multiplicatæ jussiones commendarentur Scripturæ ad supplendam labilitatem memoriæ. Nec debuit humani generis redemptio per *Christi Passionem præcedere tempore Legis scriptæ lationem*:

ſed *debuit Lex ſcripta præcedere Filii Dei incarnationem*, manſura etiam poſtea, ſecundum præcepta moralia (quæ omnia pertinent ad *Legem naturalem*) & deſitura in *ejus adventu* ſecundam præcepta *Ceremonialia*, quæ omnia pertinent ad *Legem Factorum*, ſeu *Poſitivam*.

Quæ ut liquidius pateant ſciendum, quod, in humano genere, quaſi quatuor conſiderantur perſonæ: quarum una eſt *Adam* cum tota ex eo naturaliter propagata progenie: omnes enim homines in *Adam* materialiter fuerunt, & in unitate qua uniuntur in *Adam* velut in una radice ſunt omnes homines quodammodo *Adam*. Alia vero *Perſona* eſt *Adam* peccans cum tota ſua progenie originaliter in *Eo* vitiata; & ex concupiſcentiali lege propaginis in *Originali* peccato de *Eo* naſcitura. Omnes enim homines in quantum ſunt *Originales* peccatores ſunt quodammodo unus *Adam* prævaricator primus, in quo omnes *Originaliter* peccaverunt. Tertia vero *Perſona* eſt omnes crimínoſe & maxime finaliter peccatores cum capite ſuo *Diabolo*. *Diabolus* namque cum omnibus ſibi finaliter cohærentibus unam *Perſonam* conſtituit quæ condemnata eſt in igni *Gehennæ* in perpetuum. Unde *Gregorius* in *Moralibus* ait, *Sicut Redemptor una perſona eſt cum congregatione*

tione bonorum (*ipse namque caput est corporis, & nos hujus Capitis Corpus*) ita antiquus *hostis* una *persona* est cum tota collectione *reproborum* : quia *ipse eis* ad iniquitatem quasi *Caput* primum : Illi autem dum ad persuasa deserviunt, velut subjunctum capiti corpus inhærent. Quarta vero *persona* est *Christus* cum corpore suo quæ est *Ecclesia*. Unde *Gregorius* in *Moralibus* lib. 23. ait, *Sciendum quod Redemptor unam se personam cum sancta Ecclesia quam assumpsit exhibuit : & hæc persona adjudicata est æternæ gloriæ*. Corpori itaque *hujus personæ* videtur directe *Lex scripta* dari debere. Directus enim finis legislationis æterna *Salus* est. Dare autem *Legem personæ* non consecuturæ *Legis finem* (hoc est, illi *personæ* cujus caput est diabolus) esset frustra & supervacuum. Sed ei proprie dari convenit, quæ per ejus observationem est consecutura *Legis finem*. Illi autem personæ primæ quæ est *Adam* simpliciter (g) considerata in natura conditionis suæ cum sua naturali progenie data est proprie *Lex Naturæ* tabulis cordis naturaliter inscripta: Et insuper illa (*h*) positiva quæ prohibebat *esum fructus de arbore* in medio Paradisi posita : & si non lapsa esset, (*i*) *huic personæ* nunquam data esset *Lex scripta*, Unde & quicunque naturales filii *Adæ* semper

(g) *Consideratus*. M. C.

(h) *Lex*. M.C.

(i) *Hæc personæ*. M.C.

ſunt debitores non ſolum legis naturalis obſervandæ, ſed & illius primæ legis poſitivæ donec fuerit debitum obſervationis illius legis poſitivæ dimiſſum in propagatione illius originalis tranſgreſſionis per aliquod Sacramentum. Hæc itaque perſona postquam lapſa eſt in *Adam*, & facta perſona ſecunda, ſcilicet, prævaricator *Adam*, ſemper, ut dictum eſt, debitor legis eſt naturalis. Unde, ut cum totum corpus Diaboli quod collectum eſt ex omnibus damnandis, ab hac perſonalitate (*k*) in illam tranſierit; manifeſtum eſt quod totum corpus diaboli tenetur ſub debito obſervationis legis naturalis: cui tamen ſupervacue Lex naturalis, & multo fortius poſitiva ſcriberetur, cum nullam legem unquam ſit impletura.

(k) *In aliam.* M.C.

Patet igitur quod totum humanum genus a principio uſque ad finem aſtringitur ſub debito *Legis naturalis*, & aſtringitur etiam ſub debito illius *Legis poſitivæ* in Paradiſo poſitæ: niſi in his in quibus illud debitum per ſacramentum (ut prædiximus) eſt dimiſſum.

Patet quoque quod *Perſonæ* illi cujus caput eſt *Chriſtus* proprie collata eſt Lex ſcripta: ex largitate tamen *ipſius legiſlatoris* omnibus volentibus eam apprehendere eſt in (*l*) paradiſo propoſita: ne quis cauſari

(l) *Propatulo.* M.C.

sari possit, ob legis ignorantiam, se deliquisse. Populo itaq; *Israel* data est *lex scripta*, velut illi *personæ* cujus caput est *Christus*. Populo vero *Gentium* non est data lex scripta velut illi personæ cujus caput est diabolus. Nec moveat aliquem quod nulli de *Gentibus* sunt salvati, & (*m*) nulli ex *Israel* reprobati. (m) *Multi.* Omnes enim finaliter *boni veri sunt Israelitæ*, & pertinent ad *personã* cujus caput est *Christus*. Unde Apostolus ad* *Romanos* ait *Non omnes qui ex Israel sunt, hi sunt Israelitæ, nec qui semen sunt Abrahæ, omnes filii sunt Dei*: sed in *Isaac* vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei sunt; sed qui *filii promissionis* sunt, æstimantur in semine. * Rom: 9. 6.7. Et ad *Galatas* ait; *Cognoscite ergo, qui ex fide sunt, hi filii sunt Abrahæ.* Et in eadem epistola paulo post ait, *Si autem vos Christi, ergo semen Abrahæ estis, & secundum promissionem heredes.* Gal. 3. 7. 29. Finaliter vero mali omnes pertinent ad corpus Diaboli: etsi forte sunt aliqui secundum præsentem justitiam, in corpore *Christi*. Redemptio vero & liberatio per Christi passionem proprie data est illi personæ quam nominamus *Adam* prævaricatorem (id est *Adæ* lapso, cum humano genere in eo Originaliter peccante) quæ per redemptionem liberata a peccati fovea, transeat in personam cujus caput est Christus.

Licet enim non omnes qui de persona sunt *Adæ* prævaricatoris liberentur per *Christi passionem*; nihilominus tamen ad hoc proposita fuit *Christi Passio*, ut hanc personam erueret de peccati puteo. Et vere eruit hanc *Personam* licet non secundum omnem ejus partem, quia eruit *Adam* qui hujus personæ radix est, cum integra arbore salvandorum de hac radice procedentium. *Christi* quoque *Passio* quæ proprie data est ad salvandum *Adam* prævaricatorem cum origine sua originaliter injusta, superabundat etiam in ablutionem omnis peccati actualis superadditi peccato originali. Unde Apostolus ad * Rom:, *Sed non sicut delictum, ita & donum.* Si enim *Unius delicto, multi mortui sunt*; *multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis* Jesu Christi *in plures abundavit.* Et non sicut per *unum peccatum, ita & donum.* Nam jucium ex *Uno*, in *Condemnationem* : *gratia autem ex multis delictis*, in *justificationem.* Ex *Adam* namque non contrahit aliquis nisi unum peccatum *Originale*. Ex *Christi* vero *Passione*, quoniam est de passionis sufficienti potestate, abluitur cum *Originali* omne peccatum *actuale*. Non enim est *Christi passio* data proprie illi personæ primæ, quia illa persona eadem fuisset, licet primus homo non peccasset. Hæc enim

* Rom: 5. 15.

persona

persona est totum humanum genus considératum in natura suæ conditionis. Homini autem tali qualis fuit per naturam conditus, dare *redemptionem* & *liberationem* esset impossibile, vel supervacuum cum homo in quantum *talis* non est captivus: nec debetur *redemptio* nisi sub hoste captivo. Illi quoque personæ cujus caput est diabolus, in quantum hujusmodi, dare redemptionem esset *redimere* etiam *Diabolum* qui est caput hujus personæ. Præterea, cum oportet *redemptorem* & *redemptum* esse *unum* in radice naturali (alioqui enim non satisfaceret ille qui deliquit) hæc persona autem cujus caput est diabolus non possit esse *unus* cum *redemptore* in naturali radice: patet ergo quod hæc persona, in quantum hujusmodi, caret (n) *Redemptore*. Persona ergo cui proprie data est ad *liberationem Christi passio*, est velut unus aliquis homo qui præcipitasset se in porfundum & obscurum puteum, de quo puteo non possit evadere, vel proprio conamine vel aliquo juvamine, nisi *unius solius*.

(n) *Redemptione.* M. C.

Imaginemur itaque hominem unum lapsum in profundissimum puteum. Imaginemur & alium qui solus potest extrahere lapsum, nec egeat in extrahendo ipsum aliquo juvamine extrinseco. Et ponamus insuper quod totum gaudium & totum

bonum

bonum extracti esset cognitio & amor *extrahentis ipsum*; Nonne plus beneficii præstaret extrahendo, potens extrahere illum, si demitteret eum in puteo donec expertus esset extrahendus ille: quod per proprias vires nullo modo possit de puteo ascendere; quam si statim eundem extraheret? Si enim statim extractus esset antequam in proprio conamine defecisset, posset præsumere quod per se aliquo modo potuisset evasisse; & ita (o) *abstractori* suo minus esset *gratus*, & minus ei rependeret dilectionis affectum. Et ita, cum dilectio esset totum *bonum extracti*, minus beneficium accepisset, si statim extractus fuisset. Multiplicaretur quoque hoc *beneficium*, si postquam ipse lapsus in puteum, sentiret se proprio conamine non posse resurgere, accenderetur ei lucerna ut experiretur quod non fuit frustratus a suo conamine propter præsentiam tenebrarum, aut defectum lucernæ: Etsi etiam ad ipsum demitteretur *Scala*: & ne posset causari quod non posset per *Scalam* ascendere præ graduum in *Scala* paucitate, esset eadem *Scala* graduum multitudine & spissitudine repleta: si etiam demitterentur funiculi trahentes, & adderentur stimuli pungentes & impellentes: Etsi etiam adjiceretur ei maximum extractionis adjutorium quod possit haberi

(o) *Extractori*, M.C.

haberi, excepto illo qui solus possit extrahere: Cum enim *Lapsus* in puteum sentiret se nullo adjutorio nulloq; adminiculo posse evadere, nisi *unius solius extrahentis*; arctius, diligeret *extrahentem*. Unde cum dilectionis augmentatio esset beneficii majoratio; extractio post prædictam experientiam esset majoris beneficii largitio, quam fuisset ab initio: Ad augmentum quoque dilectionis *extracti* erga *extrahentem* accederet & ita ad beneficii incrementum, si omnia ea prius adjecta adminicula, accepto *extrahente* illo qui solus potis est, per se solum posse extrahere, tollerentur, nisi forte essent quædam quæ si remanerent, ex eorum permanentia fieret extractus laudabilior & sui *extractoris* amantior. Sic enim pateret *extracto* quod *extrahens* non egeret co-adjutore aliquo, & ita esset ex manifesta benignitate potestativa, amabilior. Quanto enim est benignitas potentior, tanto est melior & amari dignior. Accederet quoque ad amoris & beneficentiæ augmentum, si, omnibus adminiculis sublatis cum quibus & sine quibus nil posset proficere, *extrahendus* non extraheretur velut lignum mortuum absque proprio conamine; sed daretur ei, ab *extrahente*, sic conari sursum a porrecta sibi *extrahentis* manu, ut tota ipsius perfectio de puteo

esset

esset sui proprii conaminis motio. Sic namque ipse *extractus* de puteo suo egressu esset laudandus. Quapropter his omnibus aggeratis & peractis, majoris esset beneficii collatio, quam si esset beneficium extractionis collatum ab initio. Eadem namque res data tunc est beneficium majus quando magis confert recipienti.

Ex hujusmodi itaque rei comparatione manifestum est, quod *Dei filius* non statim post hominis lapsum debuit dare *redemptionis* beneficium: sed debuit homo lapsus in peccati puteum prius derelinqui proprio conamine, ut sciret etiam experentia, quod non posset resurgere per solum liberum arbitrium. Debuit quoque velut *Scala* quædam ad ipsum deorsum mitti *Lex naturalis* in qua singula *Legis* mandata sunt velut singuli gradus asscentionis in *Scala*; ut experiretur quod nec proprio per liberum arbitrium conamime posset per hanc *Scalā* de puteo peccati asscendere. Et quia longa mora in putei profundo jam quasi cæcutiebat homo, ne possit causare *lucernæ* defectum, debuit ei adjicii *lucernæ* beneficium. Est autem *lucerna*, ipsa *Lex* scripta: quia sicut ait *Solomon* in * *Proverbiis*, *Mandatum lucerna est*; *& Lex, Lux.* Et * *Propheta*, *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Et * *Petrus* in secunda *Catholica*, *Habemus propheticum*

* Prov.6. 23
* Psa:119. 105.
* 2 Pet: 1. 19.

pheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi *Lucernæ* lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & *Lucifer* oriatur in cordibus vestris. Et quia forte possit homo causari, magnam in *Scala Legis* graduum distantiam, præ cujus distantiæ magnitudine, non possit ipse debilis, a gradu ad gradum absque intermediorum graduum multiplicata additione attingere; interseri debuerunt inter mandata naturalia multiplicia mandata positiva. Oportuit quoque adjicere funem trahentem, hoc est, temporalium bonorum permissionem & exhibitionem: & stimulum pungentem & impellentem; adversitatis, si non ascenderet, comminationem. Maximum autem adjutorium quod exhiberi potuit ad extrahendum hominem de puteo peccati, exceptο *redemptionis* per *Christi Passionem* adminiculo, fuit oblatio (q) *hostiæ in Christi signo*. Cum enim oblatio *hostiæ Christi in Cruce* fuerit vera & integra hominis liberatio per *Christum*; hinc adjutorium & maxime eidem assimilatum fuit ejusdem hostiæ oblatio, non in se, sed in signo. Oportuit ergo ut *Christi* adventum præcederet populo *Lex naturalis*, non scripta. Deinde *Lex* eadem cum additione multiplicis *Legis positivæ scripta*. Denique prosperitatis temporalis promissio, & adversitatis

(q) *Hostia Christi in signo.*

tatis

tatis comminatio. Et in super adjici oportuit, hostiæ Christi oblationem in Sacramento, quod fiebat in illis hostiis legalibus Christi hostiam significantibus. Christo quoque per passionem extrahente hominem de peccati puteo, ad augmentum beneficii, ut etiam esset ipse homo extractus laudabilis de suo egressu; debuit homo derelinqui suo libero arbitrio, ut eo bene uteretur; & ejus conatu & motu, trahente ipsum manu Gratiæ, ipse egrederetur: ut egressionis actus totus possit ascribi extrahenti. Et nihilominus etiam posset totus ascribi libero arbitrio cum Gratia conanti. Totum enim quod benefacimus Gratia facit in nobis, & totum illud nos facimus per obsequens liberum arbitrium. Unde *Bernardus* in lib. de libero arbitrio ait, *Sic Gratia cum libero arbitrio operatur*, ut tamen in primo illud (*r*) veniat, & cæteris comitetur,: ad hoc utique præveniens, ut jam sibi deinceps co-operentur. Ita tamen ut quod a sola Gratia cæptum sit, pariter ab utroque perficiatur, ut mixtim non singulatim; simul, non vicissim, per singulos profectus operentur; non partim Gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere individuo peragant, totumque, hoc: & totum, illa: *Sed ut totum in illa, sic totum ex illa.*

(r) *perveniat.* M.C.

Beneficium

Beneficium igitur dictæ extractionis totum hoc modo est *extrahentis* & merum est beneficium multo uberius quam ipsa egressio. Nihilominus tota est *extracti* proprius actus. Et quia actum egrediendi non potuit homo exercere, nisi ipse in hoc motu, super aliquid velut super gradum sustinens, inniteretur; oportuit ut scala legis naturalis ei demitteretur; & qui per longam moram in puteo cæcutiebat, & quasi ambulabat in cæcitatis tenebris, nescit quo vadit, congruebat ut lex naturalis adhuc splenderet in lucerna scriptionis. *Lex enim scripta simul est scala & Via ascensionis*, & *lucerna*. Unde *Solomon* in * *Proverbiis*, *Mandatum*, *lucerna est*: & *lex*, *lux*. *Et via vitæ increpatio disciplinæ*. * Prov: 6. 23.

Sed, ut & virtus *extrahentis* esset manifestior, & actus *egredientis* de puteo, *laudabilior*, & ita beneficii præstatio *uberior*; interjecti gradus mandatorum *Legis positivæ* in *Scala legis naturalis debuerunt tolli*: similiter & supra dicti funiculi & stimuli abjici, & adminicula *Legalium Sacramentorum* evacuari. His enim non sublatis de medio, possit *extrahens* putari egere *horum* usu & adjutorio: nec esset cum his, quantum sine *his*, virtuosa & laudabilis *egredientis* propria actio: *Horum* ergo oblatio, *extractionis* vehementer augmentat beneficium;

cum, sine *his*, *extrahens* merito sit amabilior; & totum hominis *Extracti Bonum* sit *Liberatoris* sui dilectio. Totum namque *Bonum nostrum dilectio est Filii Dei* qui nos sua passione de puteo peccati extraxit. Unde, cum *Dei Filius* sit summe-bonus, *potens* & *sapiens*, ideoque eidem conveniat summum præstare *beneficium*, nec tantum esset *beneficium liberationis hominis*, si statim eum liberasset; & non tanta data esset homini dilectionis (quæ est totum hominis bonum) occasio; patet, quod, non nisi dicto ordine, debuit *Dei Filius* ad hominem liberandum venire.

Patet quoque ex his, illius supradictæ opinionis solutio, qua dicebatur, *Dei Filium statim debuisse liberare hominem; quia sit bonum diuturnius, & beneficium gratius, ut videbatur, præstitisset.* Non enim esset hominis liberatio tantum beneficium quantum nunc est (ut patet ex supra-dictis) si non prædicto ordine esset præstita. Eadem namque res data (ut supra tetigimus) tunc est *beneficium majus*, *cum plus expedit Recipienti.* De bono autem simpliciter indifferenti & æquali, dictum est quod melius est, si diuturnius est. Similiter, si sit beneficium simpliciter idem & indifferens, tanto gratius est quanto citius & paucioribus precibus Collatum est: sed cum

cum dilatio & expectatio, & preces *ipsum bonum* augent; non parcum præstat *beneficium* qui donum differt eo ipso quod differt & expectat preces Recepturi. Pater namque familias magnum præstat filio parvulo beneficium eo quod sub tutoribus & actoribus est, usque ad annos discretionis virilis.

Patet quoque ex his quod Sacramenta legalia & mandata veteris legis positiva in Christi passione debuerant cessare, ut potestativa benignitas liberatoris esset manifestior, & amor liberati ardentior, & sic beneficentia major: Sensit ergo humanum genus, & Synagoga in Patriarchis & Prophetis, se non posse intrare januam paradisi, nec de peccati puteo eripi per liberum arbitrium, neque per legem naturalem, aut scriptam, neque per sacrificia & hostias legales. Unde *Jacob* sub lege naturali positus ante legem scriptam ait, * *Descendam ad filium meum lugens in Infernum.* * Gen. 37. 35.
Crediderat itaq; filium suum *Joseph* (quem innocentem noverat) ad inferos descendisse, & se ad illum cum fletu, pro filii orbitate, descensurum esse. Idem quoque *Jacob* cum vellent filii ejus ducere secum *Benjamin* in *Ægyptum* ait, * *Si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Sen- * Gen: 42. 38.

sit ergo *Jacob* (ut ex jam dictis patet) se ad inferos descensurum.

Huic tamen videtur adversari quod dicit *Augustin.* in lib. 12. super *Genesin* ad literam, ubi ait. *Inferorum mentionem non esse factam in requie pauperis, sed in supplicio divitis.* Illud etiam quod *Jacob* dicit ad filios suos, *Deducetis senectutem meam cum tristitia ad Inferos; videtur hic magis timuisse ne nimia tristitia sic perturbaretur, ut non ad requiem bonorum iret*, sed ad inferos *peccatorum*, prout dixit, *Nondum inveni sed adhuc quaero, nec mihi occurrit Inferos alicubi in bono posuisse Scripturam Canonicam.* Veruntamen, ut patet ex inferioribus in eodem libro; non multum asserit *Augustin.* hanc sententiam, sed magis eam relinquit in dubio. Alii autem sacri expositores expresse intelligunt omnes quantumcunque *Sanctos* ante *Christi* adventum ad Inferos descendisse, licet non descenderint ad locum *paenalem* ubi puniuntur peccatores. Unde *Gregorius* homilia supradicta asserit *Joh. Baptistam* praecurrisse *Christum* ad *Inferna*: Exponens enim illud verbum, *Tu es qui venturus es? an alium expectamus?* sic ait, *Quem praecurrens Mundo nuntiaverat hunc moriendo ad Inferos praecurrebat.* Ait ergo, *Tu es qui venturus es? an aliam expectamus?* ac si aperte dicat, *Sicut pro omnibus nasci dignatus es,*

an

an etiam pro hominibus mori dignaris insinua; ut qui *Nativitatis* tuæ præcursor eram, mortis etiam præcursor fiam, & venturum Inferno Te nuntiem, quem jam venisse Mundo nuntiavi. *Tobias* autem junior cum esset sub lege ait ad *Angelum*, Et cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem eorum cum tristitia ad *Inferos*. *Ezechias* quoque ait, *Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas Inferni.* Gentilitas quoque se descensuram ad Inferos credidit quod ex scriptis Poetarum gentilium liquido cognosci posit. Tob: 6. * Esa: 33. 10.

Item: In primis temporibus, fuit genus humanum, velut in ætate infantiæ, propter propinquitatem ad principium conditionis suæ, & prærogativam innocentiæ, in his qui Deo placuerunt. Deinde processit quasi in ætatem lascivientis *adolescentiæ*, per elongationem a conditionis suæ principio, & a vitæ innocentis sanctitate: *Infantili* autem *innocentiæ* nondum dictatur aut scribitur lex; sed dimittitur (*s*) nutibus & regimini Naturæ. *Lascivienti* autem *adolescentiæ* datur pædagogus & *Lex Timoris*. Cum autem successerit ætas perfecta, tunc non amplius sub pædagogo est vel lege timoris, sed sub lege libertatis, sic in humano genere factum est, cujus Infantia (.) *Motibus*.M.C.

 regebatur

regebatur lege Naturæ; sequens ætas sub pædagogo lege Timoris. Tertia ætas ab *Adventu Salvatoris, lege dilectionis & libertatis.* Nec congruebat ut ordine alio ad legem *libertatis* accederetur; nec congruebat etiam ut *liberator legem libertatis* præcessisset, vel quod illam *libertatem* prævenisset. Possit quoque & aliis plurimis patere rationibus, in *Christi Adventu Legalia* finita esse. *Filii* namque *Dei incarnatio est res maxime remota ab humana credulitate.* Inter omnia namque vera nil tam parum habet probabilitatis quam quod *una Persona* sit *Deus* & *Homo.* Hæ namque duæ species, *homo* & *leo* in plurimis communicant. *Divinitas* autem & *Humanitas* non communicant in aliquo eodem, quia *Divinitas* summa *simplicitas est*: nec est possibile ut *Creator* omnium communicet in aliquo cum *Creatura.* Quia si communicarent in aliquo, illud communicatum esset hinc creatum, & inde increatum: idem esset in *Deo* essentia *creatrix*, & in creatura essentia creata. Magis ergo distant *Divinitas* & *Humanitas* quæ in nullo communicant, quam *Humanitas* & *leonitas*, quæ in plurimis conveniunt. Minus ergo videtur probabile quod Divinitas & Humanitas quæ plus distant, in una persona conveniant: quam *Humanitas* & *Leonitas*, quæ minus

distant,

distant, in una persona conveniant. Cum igitur *unam personam esse Deum & Hominem*, sit omnium verorum improbalissimum, oporteatque tamen apud fidem hoc esse firmissimum, ut salutem consequatur Genus humanum, cum solum ex hac fide *justus* vivat, & sine hac fide impossibile sit *Deo* placere; oportuit ut hoc unum omnium verorum improbabilissimorum, &, ut credatur tamen, maxime utile & necessarium, summum haberet (*t*) virtutis suæ testimonium, & ita oportuit hoc testificari, & a rerum natura & ab assertione prophetica, ab assertione humana voluntaria, & a Scriptura authentica.

(t) *Veritatis.* M. C.

Christi autem incarnationem a rerum natura testificatam esse, inde patere possit; quod omnis creatura Mundi sensibilis propter hominem facta est. Quapropter, maximo ministerio & utilissimo quod possit homini ministrare, congruit ut homini serviat. Nihil autem tam utile est homini quam deduci in fidem sui salvatoris. Ergo si (*u*) dispensationem humani generis possit creatura sensibilis signare, & per significationem in Salvatoris fidem hominem deducere; nihil congruentius est quam creaturam Mundi sensibilis, hoc ministerio Homini servire. Possit autem creatura hujus Mundi Dei filium incarnatum designare.

(u) *Dispensatione salutis* M. C.

nare. Non caret enim creatura hujus ministerii omni similitudine qua possit hoc Mysterium liquido designare. Deus ergo qui omnia facit congruentissimo ordine sic ordinavit hujus mundi sensibilis creaturas, quas propter hominem ipse condidit, ut, suis *formis & speciebus*, quasi quibusdam literis significarent homini, salvationis suæ beneficium per filium ejus incarnatum. Cum enim talis significatio sit ministerium maximum & utilissimum quod possit manifestare homini, propter quem facta est hujus mundi creatura sensibilis; non possit esse quin ad hoc ministerium ordinaverit ilam *Deus Pater*, qui etiam pro salute hominis * filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum. Et quia qui testificatur aliquid alius est ab eo cui testificatur; oportuit ut non totum genus humanum per actus suos voluntarios, & vitæ conversationem testificaretur reparationis humani generis mysterium; sed ut hæc testificatio esset posita specialiter in uno populo, qui per actus suos & vitæ conversationem hoc testificaretur; Ideo ad hoc ministerium electus est populus ille de quo Christus (*u*) est nasciturus. Hoc enim erat congruentius: Et propter hoc, illius populi tota vita & conversatio fuit *Prophetalis* & *testificativa* nostræ per Dei *filium Reparationis*. Et quia actus humani

* Rom. 8. 32.

(x) *Fuit.* M.C.

mani voluntarii non possunt sciri nisi per Scripturam : oportuit ut illius populi vita & conversatio prophetalis nostræ salvationis, in authenticam redigeretur Scripturam. Similiter, quia significatio nostræ reparationis per creaturarum species non est patenter nota humano Generi, oportuit ut creaturæ hujus mundi nostram reparationem significantes per authenticam Scripturam manifestarentur etiam nostræ reparationis mysterium designare : ut, viz. adjutorio illuminationis Scripturæ cognosci possit quæ creaturæ quibus suis proprietatibus & qualiter significarent mysteria nostræ salvationis. Oportuit quoque ut ipsa *Prophetalis* prænunciatio propter posteros commendaretur Sripto. Oportuit etiam ut authentica Scriptura signaret verbis manifestis & nullam Allegoriæ obscuritatem habentibus dispensationem nostræ salutis : ut ipsa salutis nostræ dispensatio testimonium haberet ab authentica Scriptura manifestissima, verbis nudis ;& manifestis illam denunciantibus, & testimonium a prænunciatione *Prophetica*, & testimoniū a conversatione humana, & testimonium a mundi hujus creatura: ut veritas dispensationis nostræ salutis quæ est *veritatum*, in se considerata, a fide longissima, & quantum oportet, apud *fidem* esse certissimum, testimonium haberet omnium maximum & evidentissimum.

Qua-

Quapropter, manifessum est quod *divina Scriptura* salutis humani generis prænunciativa composita est *sic* ut in quadam sui parte per verba significet hujusmodi creaturas & species, per quas intendit secundo significare nostræ reparationis dispensationem: & in alia sui parte significet actus & conversationem populi *Israel*: per illos iterum actus & illorum conversationem intendens significare nostram reparationem. Et in his duabus partibus significant verba primo loco *Res*: sed ibi non sistit signantis intensio, quia intendit ultra per *res verbis* signatas; significare secundo aliquid quod ad humani generis pertineat salvationem. In tertia vero sui parte significat hæc Scriptura ad nostram salutem pertinentia verbis nudis nihil habentibus Allegorici ænigmatis. In quarta vero parte continet prophetiam quæ prophetat nostræ salutis mysterium verbis nudis, tamen prophetat idem rebus per verba signatis, sicut dicit Augustinus.

Ex prædictis etiam patet hæc Scriptura sic composita est, ut quicquid de nostra salute significat per res allegorice, significat etiam illud idem verbis nudis sine Allegoria planissime. Hoc ergo debet discipulus hujus Scripturæ perpendere; quod ubicunque in hac Scriptura prima verborum significatio

significatio exprimit fidem nostræ salutis sive charitatem; ibidem nulla est Allegoria quærenda. Ubi vero prima verborum significatio significat res creationis seu singulares actus humanæ conversationis, ibidem res signatæ primo per verba significant, secundo aliqua nostræ reparationis mysteria. Ad plenissimam quoque manifestationem significationis rerum exprimit hæc Scriptura quæ res creationis vel humanæ conversationis quid significet de rebus nostræ reparationis. Verbi gratia. Hoc nomen *Ignis* speciem quandam creationis significat, & illa species significat virtutem divinitatis nostrorum vitiorum rubiginem consumentis: quod ostendit scriptura in *Deuteronom o* cum dicit, *Dominus Deus tuus ignis consumens est*. Quandoque vero hæc species significat Dei indignationem, ut in *Jeremia*, *Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea*. Quandoque vero significat verba Dei in ore prædicatoris quod manifestat eadem Scriptura in * *Jeremia*, cui *Dominus* dicit, *Ecce dedi verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vocabit eos*. Ad hunc modum Scriptura explanat quid ipsa per res creationis vel humanæ operationis de pertinentibus ad nostram reparationem significat. Hanc itaque regulam debet habere penes se fixam discipulus hujus

Deut: 4. 24.

* Jerem: 21. 12.

Jerem: 5. 14.

hujus Scripturæ: Et ubi verba hujus Scripturæ significant res creationis, aut conversationis populi *Israelitici* prophetalis; ibi quærat ex aliquo Scripturæ loco quid quælibet res singulatim significet; & postea significationem ex multis rebus significantibus investiget in verbis veritatem *fidei* vel *Charitatis* (x) unde significantibus. Verbi gratia: In *Cantico Canticorum* dicitur: *Dentes tui sicut greges tonsarum, omnes gemellis fœtibus.* Hæc itaque particula, *Omnes gemellis fœtibus, sonat literaliter quod omnes oves de dictis gregibus pariunt gemellos fœtos.* Hoc ergo debet considerare quod hoc literaliter intellectum instruit fidem aut charitatem & ita debet agnoscere quod res hic signatæ per verba alia quædam significant ad fidem vel mores pertinentia. Debet igitur considerare quid significat hoc nomen; *Ovis*, vel hæc species *Ovis*: & ostendet ei propheta quod *populus Dei* sunt, *Oves istæ.* * Dicit enim, *Nos autem populus ejus, & Oves pascuæ ejus. Oves* ergo parturire *gemellos fœtus, Est homines de populo Dei parere gemellos fœtus,* Sed adhuc, istud non habet congruum literalem intellectum; Ideo adhuc quærendum est quid fœtus significet: & ostendit Propheta * dicens, *A timore tuo, Domine, concepimus, & parturivimus*

(x) *Inde.* Sel.

* Psal: 100. 3.

* Psal: 26. 18.

parturivimus spiritum salutis. Hoc est ergo, hominem *parere gemellos fœtus*, quod est, *parere geminum Spiritum Salutis: spiritus* autem *Salutis geminus gemina est dilectio Charitatis.* In hac enim & sola *dilectione gemina salvatur homo.* Unde & *Salvator* ait *Tentatori Legis* perito, duo mandata *Charitatis* exprimendo: *Hoc fac, & vives.* Ergo hominem parere *geminum salutis spiritum, est*, eundem parere *geminam Charitatis* dilectionem. Idem est igitur dicere, *Oves parere gemellos fœtus* quod, *Hominem diligere Dominum & Proximum.* Voluit ergo Autor Scripturæ per illud verbum in *Canticis hoc nos docere*, quod *Deus* & *Proximus* a quolibet homine sit diligendus: nec potuit illud manifestius signari per *res creationis*, quam significatum sit in horum omnium conjunctione. *Oves parere gemellos fœtus: Oves sunt Dei populus: Fœtus est salutiferæ dilectionis* (*y*) *spiritus.* Habet igitur Autor hujus Scripturæ hoc optimi Doctoris proprium quod intendit docere per suum verbum quod per idem verbum est manifestissime significatum. Verbum enim allegoricum absq; coaptatione sui ad verbum nudū ejusdē allegorici explanativum non est sicut verbum docentis plenum, sed sicut

(y) *Species.* M.C.

ſicut verbum dêcurtatum. Solo autem decurtato verbo non intendit magiſter bonus informare diſcipulorum intellectus, ſed verbo pleno. Nec poſſit eſſe diſcipulus alicujus *Doctoris* vel Artis qui nondum novit decurtatos ſermones ab integris ſecernere: vel qui noluerit ex decurtatis ſermonibus velut ex perfectis & integris *Doctoris* intentionem plene & manifeſte comprehendere.

In hoc ergo ſolvitur illa objectio quæ nitebatur arguere per proprietatem *doctoris* optimi quod *Mandatum de Cuſtodia Sabbati* & conſimilia eſſent ſolum intendenda; qũia literalis ſenſus eſt per illa verba evidentiſſime ſignificatus. Autor namque hoc dicebat, non tanquam ſermonem plenum, ſed ſicut decurtatum: nec ſicut intendens tam ſignificare res per verba, quam ſignificare per ipſas res quædam alia; cujus ſignificationis evidentia non eſt completa niſi addantur & alia verba rerum ſignificationes explanantia: quibus additis nihil tam maniféſte ſignatur quam illud quod docere intendit.

Similiter; cum audit diſcipulus hujus ſcripturæ mandatum de Sabbati obſervatione,cum *hiſtorialis* obſervatio *Sabbati* non ſit de *lege naturali*, nec *hiſtorialiter* ſolum intellectum

intellectum doceat *fidem* aut *charitatem*; debet per supra-dictam regulam intelligere actum celebrationis *Sabbati* aliquid de fide vel mor ibus significare: & ejus significationem ex aliis scripturæ locis perpendere. Quod si diligenter faciat inveniat *Sabbatizationem* significare a peccato *vacationem*. 1 Pet.
Dicitur enim in *Deuteronomio*, *Non facies in eo quicquam servilis operis*. Servile autem opus esse peccatum ostendit ipsa *veritas* in * *Johanne* dicens, *Qui facit peccatum servus est peccati*. Non facere ergo servile opus idem est quod non facere peccatum. Quod etiam *corporale opus servile designet peccatum*, inde possit perpendi quod *opus servile de peccato processit*. Si enim homo non peccasset, opera servilia quæ exigit hujus vitæ pœnalis conditio, nulla essent. Sicut ergo *effectus* designat *Causam*: sic *opus servile designat peccatum*. Ergo *Sabbatizatio* quæ est per scripturam *Legis* ab *opere servili vacatio* (z) per rationem supra dictam, est a *peccato cessatio*. Cum ergo audit hujus scripturæ discipulus, *Sabbatizationem esse pactum sempiternum & signum perpetuum*; per *regulam prædictam statim perpendet quod Autor intendebat non tam significare per nomen Sabbati actum vacationis corporalis, quam per ipsum corporalem vacationis actum a peccato cessationem*. Quia cum quod nihil est nihil significare

* Joh: 8. 34.

(z) Per Regulam. M. C.

significare possit; possit faciliter scripturæ auditor perpendere quod autor voluit etiam *corporalem Sabbati vacationem esse.* Intelligit igitur diligens hujus scripturæ discipulus per mandatum observationis Sabbati statui hæc duo: *viz.* & *corporalem feriationem*, & *Abstinentiam a peccato.* Et indubitanter agnoscit quod autor intendebat in dicto præcepto principaliter docere & præcipere illud *Morale.* Nec voluit præcipere de corporali propter se sed magis propter *Morale:* Cum igitur aliquid attribuitur *Sabbatizationi*, utpote *Perpetuitas* aut *Sempiternitas*; ex Artis exigentia debet auditor discutere utrum illa attributio conveniat *historico* potius, aut *spirituali Signato*, si forte utrique non possit convenire: & si necesse sit, debet ex aliis scripturæ locis investigare, & hoc per *regulam hujus Scripturæ*: Ait enim * Propheta, *Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.* Utpote cum *Sabbatizationi* attribuitur perpetuitas, statim possit agnoscere ex innumeris scripturæ locis, quod hæc adjectio congruit *Moraliter Signato.* Abstinentia enim a peccato debet esse *perpetua.* Sed an perpetuo observanda sit *historica Sabbatizatio*, non statim liquet nisi ex aliis scripturæ locis: quibus tamen *perspectis*, patepter liquet *historicam*

*Psal: 119.

Sabbatizationem

Sabbatizationem desituram. Ait enim *Dominus* per *Isaiam Neomenias* & *Sabbatum* & *festivitates vestras* non *feram*. Et, per * *Hoseam* dicit, *Cessare faciam omne gaudium ejus, & omnia festa tempora ejus.* *Isa:1.14. * Hos: 2. 11.

Patet igitur evidentissime, collatis simul diversis locis Scripturæ, Sabbatum esse perpetuum, & tamen desiturum: & cum non possit esse secundum idem; quid evidentius quam cum dicitur Sabbatum esse perpetuum, hoc debere intelligi de sabbato morali, literali Sabbato desituro? Ex locorum ergo diversorum Scripturæ collatione evidentissimum est quod cum dicitur Sabbatum esse pactum perpetuum; hoc intendebat autor ut doceret nos, Vacationem a peccato esse Pactum & Beneplacitum perpetuum inter *Deum* & *Hominem*: & hanc *Pacti perpetuitatem* non attribui Sabbato literali. Nec potuit hoc signis verborum & signis rerum doceri manifestius.

Qui autem hujus scripturæ discipilus non est, sed ignorat doctrinæ modum scripturæ proprium, non possit concipere ex scriptura nisi errorem. Quemadmodum, si quis ignorans modum doctrinæ in *Geometricis* audiret *Geometram* dicentem de linea visibili visibiliter curva & non habenti digitalem longitudinem, quod ipsa esset,

recta & viginti pedum longitudinis, putaret ipsum mentiri vel insanire, nec aliquid de ejus doctrina conciperet : assuefactus tamen ad doctrinam *Geometricam* sciensq; quod *Geometricus* ostendens lineam visibilem, non de illa, sed de linea intellectuali demonstrat, addiscit & proficit in *Geometrica* scientia, modumq; doctrinæ, utpote illi accommodatissimum & congruum (*a*) suspicit & veneratur: Sic, qui ignorat quod in S. Scriptura res naturæ & actuum populi *Israelitici* non solum vera sunt signa dispensationis nostræ salutis; & quod sermo intendens per res significare; imperfectus est in se ad evidentiam, donec aptetur alii sermoni rei significationem explananti, putaret vel verba solummodo res signare, vel sermonem per res signantem, in se esset ad evidentiam completum; non possit nisi subsannare *Scripturam* velut frivolam, nec concipere ex ea nisi errorem.

(a) *Suscipit* M.C.

Patet igitur jam quam frivola est illa (*b*) oppositio quæ nititur probare *Sabbatũ literale* esse sempiternum, quia dicitur esse *Pactum* sempiternum. Nulla est ergo (*c*) oppositio nisi ignoranti modum proprium huic Scripturæ accommodatissimum. Similiter nec ipsa (*d*) oppositio aliquid cogit quo vult ostendere *literale Sabbatum* esse perpetuum, quia *Sabbatum* dicitur esse *signũ perpetuum*.

(b) *Opinio.*
(c) *Opinio.* M.C.
(d) *Opinio.* M.C.

perpetuum. Convenit enim hæc significatio *perpetua Sabbato spirituali.Perpetua* namq; *vacatio a peccato* evidenter & perpetuo significatur, quia *Deus* est *Dominus* sanctificans vos, dicit * *Ezechiel.* * Ezech. 20. 12.

Similiter,cum discipulus hujus sprripturæ audit *Circumcisionẽ* datam ad *Abraham* quod esset *Pactũ* in carne & *ejus* & seminis *ipsius* in *fœdus æternum*; statim per supra dictas regulas intelligit *actum Circumcisionis* aliquid nostræ salutis designare : & nihilominus *literalẽ Circumcisionẽ* in *præcepto* esse; statimq; investigabit ex aliis scripturæ locis quid signet ipsa *Circumcisio* : & occurret ei *Jeremias* * dicens, *Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestorum.* Item, idem Propheta * dicit, *Omnis domus Israel incircumcisi sunt corde.* Ex quibus verbis patenter intelligitur quod *circumcisio* in carne signat oblationem superfluitatis a corde. Ablatio autem superfluitatis a corde lapideo & positio ablationis in corde carneo de quo dicitur, * *Auferam a vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum* ; est in fœdus sempiternum inter Hominem & Deum. * Jerem: 4. 4. * Ezech: 11. 19.

Illud quoque quod objicitur,quod quia *Sabbatũ est legitimum sempiternũ, sempiterna* debet esse *literalis observatio Sabbati*; jam ex prædictis solutũ est. Patet enim per prædicta quod *Sabbatum morale est legitimum sempiternum*

 piternum :

piternum: & literale Sabbatum, legitimum temporale.

Iterum, Illud quod objicitur de Præcepto observando sine termino, quod præcipit (*d*) operationem faciendam sine termino; non cogit, actum *Circumcisionis*, vel aliquid hujus præceptum esse, ut fiat sine termino, sed solum quod illud fiat sine termino quod hujus actu historico designatur. Sicut enim in aliis scientiis Prædicata non attribuuntur nominibus subjectis, sed rebus subjectis per nomina signatis: Sic in hac scientia in qua Res obtinent vicem nominum significantium, ipsa Prædicata non attribuuntur plerumque rebus significantibus, sed rebus significatis. Et sicut in aliis scientiis cum nomen subjectum est æquivocum, discutit auditor hujus sermonis, an Prædicatum conveniat subjecto in omni sua significatione, an in aliquibus, an in una sola: Sic auditor hujus scripturæ; cum Subjectum sermonis signat rem aliquam, & per rem illam iterato significat rem ulteriorem; debet diligenter (*e*) significare an illius sermonis Prædicatum conveniat omni Signato, an aliquibus, an uni tantum. Patet quoque ex aliis Scripturæ locis, quod ea quæ videntur præcipi sine termino habent ab eodem præcipiente termini præfinitionem. Apud * *Isaiam* namque

(d) *Observationem.* M.C.

(e) *Investigare.* M.C.

* Isa:1.13.

que ostendit *Dominus* finienda esse *holocaustomata, victimas, & Sacrificia, neomenias, & Sabbatum & festivitates* alias quas *Odisse* dicit se *Dominus*. Sed, " *Quod quis odit, proculdubio vult id finiri.* Et in * *Hosea*, sicut supra tetigimus, dicit, *Cessare faciam omne gaudium ejus, solennitatem ejus, neomenias ejus, & omnia festa tempora ejus.* Sed si *cessare facit omne gaudium Synagogæ; proculdubio cessare faciet legem & circumcisionem, & cætera, in quibus specialiter & singulariter gloriabatur Synagoga.* Præfigit igitur *Dominus* actibus hujusmodi corporalibus terminum: significatis autem Spiritualibus terminum non præfigit, sed magis eis terminum tollit, & perpetuitatem adjicit. Illud autem quod dicitur in * *Deuteronomio*, *Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis hujus, ut faciat ea*: sic debet intelligi: ut ille incurrat in maledictionem qui non permanserit in verbis Legis ut faciat ea, dum sunt verba Legis. Permanet autem in opere verborum Legis qui faciet ea, dum ipsa verba habent legis vigorem. Unde, si non habent Legis vigorem, nisi ad tempus: qui facit ea tanto tempore quanto stant verba in vigore legis licet non ultra faciet ea; vere dici possit in verbis legis permansisse. Quod si ultra faciat ea, non ideo

*Hos: 2. 11.

*Deut: 27. 26.

permanet in verbis legis; cum jam non sunt verba legis: sed forte magis, contra legem facit: quando legis vigorem habere jam desinant. Permanere igitur in lege sempiterna est sempiterne facere quod illa lex præcipit; permanere vero in lege temporali, est tam diu facere quod illa lex præcipit quamdiu illa quæ præcipit, legis habet vigorem.

Iterum; Præceptum de non-edendo Sanguine positivum est: non enim est de jure naturali Sanguinem non edere, cum Sanguinis esu possit corpus humanum sine læsione nutriri. Et cum omnia facta sint propter hominem, & omnia sint subjecta hominis potestati per naturam, non est contra naturam ut aliquid de sibi subjectis proficiat in ejus naturam. Imo, possit homo naturali jure, ex eo scilicet, quod sibi subjectæ sunt cæteræ corporales creaturæ, eisdem licite uti in suæ naturæ naturale juvamentum: Nec est hoc in aliquo licitum, nisi ab autore suo ratione quam ipse novit sit prohibitum. Cum igitur hoc Præceptum sit positivum, & non exprimat prima sua significatione, aliquid vel Fidei vel Morum, cum quicquid sit in Scriptura tendit ad Fidem vel Mores in quibus consistit Salus, quæ est finis Scripturæ; manifestum est hujus

Scripturæ discipulo quod hoc historico præcepto significatur aliquid Fidei vel Morum edificativum: Ut quod abstinentia ab esu Sanguinis significat; abstinentiam a delectatione in peccato. Sanguis enim Peccatum significat; quod patet ex verbis præcedentibus * *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ.* Non enim a sanguine corporali petiit liberari, nec ab aliquo nisi a Peccato, qui * alibi dicit: *Unum petii a Domino, ut inhabitem in Domo Domini.* Qui ergo petiit nisi hoc unum, *Habitare* scilicet in domo *Domini*; *non petiit liberari* ab aliquo nisi quod possit hanc *inhabitationem* præpedire, quod non est nisi *Peccatum.* Significat ergo, ut dictum est, abstinentia ab esu sanguinis, abstinentiã a delectatione peccati: & illius significati solum causa subjungitur, cum * dicitur, *Anima carnis in sanguine est.* Quod idem sciri possit, quia hæc ratio literaliter intellecta frivola est. Si enim ideo sanguis edendus non esset, quia Anima est in sanguine, nec ideo caro est edenda, quia Anima est in Carne. Et hæc est regula hujus scripturæ, quod ibi semper a *literali* intellectu est penitus recedendũ, ubi *literalis* intellectus est inconveniens & falsus. *Spiritali* autẽ intellectui bene congruit subjuncta causa simpliciter in-

* Psal: 51. 14.

Psal: 27.4.

* Levit: 17. 11.

tellecta. Anima namq;carnis bene dicitur anima carnalibus voluptatibus subjecta: (*f*) quæ jocundatur in peccati delectatione. Ideo abstinendū est a delectatione in peccato, quia Anima quæ jocundatur in peccato, eo ipso Carni fit subjecta, & ejus ancilla & captiva, cujus debet per libertatem & imperium esse Domina. Præceptum igitur de non-edendo sanguine, secundum literalem intellectum, non est perpetuum: nec habet literalem causam perpetuæ permanentiæ; sed similiter, cum aliis legalibus quibus gloriabatur Synagoga, debet cessare.

(f) *Esse vero in sanguine est jocundare in peccato.* M. C.

In decreto autem Apostolorum non est prohibita sanguinis comestio: sed hujus prohibitionis observatio est permissa propter duritiam cordis Judæorum qui eo tempore scandalizati nimis fuissent, nisi hujus prohibitionis observatio adhuc permissa fuisset. Hæc autem omnia finitūm iri per Christum, inde manifestum est, quod Dominus dicit per *Mosem* in * *Deutrenomio*, *Prophetam suscitabit vobis Dominus de fratribus vestris, ipsum tanquam Me audietis.* Ex præcepto igitur Dei audiendus est iste Propheta, tanquam Deus. Igitur quod ille docet vel *verbo* vel *Exemplo*, loquens per se, vel alium vel in aliquo; hoc est observandum, tanquam Dei præceptum.

* Deut: 18.15.

Ipse

Ipſe autem Chriſtus per os Pauli huic prohibitioni dedit finem cum * dixit, *Omnia munda mundis*. Et * *Nihil commune niſi ei qui credit aliquid eſſe commune*. Nec retractavit *Paulus* quod Apoſtolorum Concilium decreverat, quia, ut dictum eſt, non fuit *Hoc Decretum* ſed propter duritiam quorundam cordium, *Permiſſum*. Quod autem *Concilium* Apoſtolorum in quo præſidebat *Petrus* non prohibuit Sanguinis eſum, quaſi aliquid Commune aut (g) jucundum, inde patet, quod ipſe *Petrus* prius a Domino didicerat, *Nil eſſe commune vel immundum*. Oſtenſo namque *Linteo* cum *Reptilibus* quæ ſecundum legem erant immunda, illoque abhorrente eorum eſum velut immundorum; dictum eſt ei, *Quod Deus purificavit tu ne commune dixeris*. Præterea, Cum notum ſit ex hiſtoria *Petri*, *Petrus Gentiliter* & non *Judaice* vixit poſtquam prædictam viſionem viderat. Unde, nullo modo credendum eſt, quod ipſe prohiberet, cujus contrarium actu doceret.

*Rom:14. 14.

Act:10.15

(g) *Incommodum, immundum.* M.C.

Jam igitur ſoluta ſunt pro modulo noſtro ea quæ ex litera veteris Teſtamenti adducta ſunt ad arguendum, quod *Ceremonialia* cum *Sacramentis Gratiæ* ſunt obſervanda. Poſſit quoque & ex jam dictis videri quod illi actus Ceremoniales populi Iſraelitici fuerunt teſtimonia teſtificantia *incarnationem*

nem

nem Filii Dei: Testimonium autem ut Testimonium est habet in se absentiam manifestationis & præsentiæ rei quam testificatur. Unde exhibita rei testificatæ manifesta præsentia, velut *Habitus est oppositus Privationi*, id est, absentiæ manifestæ præsentiæ, quæ privatio essentialiter continetur in Testimonio. Sicut igitur privatio destruitur per *Habitum*: sic Testimonium cessat cum præsentialiter testificatum manifestatur. Præsentialiter igitur manifestato *Dei verbo in Carne*, debuit ejusdem rei testimonium conticescere, & loco testificationis, Prædicatio succedere. Sicut namque si aliquis prædicat *Eclipsin Solis* (verbi gratia) completo anno futuram; sua prædictione testificaretur de Eclipsi adhuc non manifesta: Cum vero ad diem prænunciatum, & hora prænunciata manifestaretur prænunciata Eclipsis; universus populus videns prænunciatam prius Eclipsin jam præsentialiter advenisse admiraretur, & acclamaret Eclipsin esse, & unusquique eam alii ostenderet: sed hujusmodi annunciatio non esset testificatio; sed esset rei antequam venisset testificatæ annunciativa prædicatio. Et cum hi qui Eclipsin vidissent, eam Posteris enarrassent, illi Posteri eam iterum annunciassent, non esset

esset hujusmodi annunciatio, quasi rei occultæ testificatio; sed rei quæ præcessit in manifestatione, evidens & certa prædicatio: sic nunc Evangelizatur & prædicatur Christus, & nostræ per eum Salutis dispensatio, (*h*) quasi prius per Ceremonialia, istius populi testificabatur. (h) *Qui*. M. C.

Similiter, Signum, ut Signum, est aliquid manifestans occultum ei cui proponitur Signum, sicut ergo testimonium privativum habet oppositionem manifestæ præsentiæ rei testificatæ: sic & signum, in quantum signum est, privativam habet oppositionem manifestæ præsentiæ rei signatæ: Unde signum, in quantum signum est, cessat, cum rei signatæ manifesta exhibetur præsentia. Si enim intellectus nostri essent ad invicem nobis manifesti, super-vacua essent exteriorum verborum signa. Unde penitus cessarent, nisi forte aliquid aliud haberent juvamentum, vel aliquam necessitatem vel utilitatem propter quæ remanerent. Signa itaque quæ propter hoc quod Signa sunt aliam habent suæ permanentiæ rationem, permanere debent post rei signatæ manifestationem. Illa igitur antiqua Signa, in quantum Signa, manifestato præsentialiter

Christo,

Christo, quem præsignabant, a signandi officio cessare debuerunt.

Res vero creationis quæ signabant nostræ salutis dispensationem per Christum, manifestato Christo, cœperunt pro modo suo Christum evangelizare & prædicare: & secundum signandi proprietatem, a signandi & testificandi officio cessare. Quia igitur res creationis multiplicem habent utilitatem & necessitatem aliam quam signandi & testificandi officium, completo testificationis & significationis officio; nihilominus debent remanere in Esse suo. Illa autem Ceremonialia veteris legis omnem quem habuerint utilem usum in Christi Adventū finierunt. Ut enim ex superioribus liquidum est, data erant præcepta veteris legis positiva, ut probarent hominis humilem obedientiam, confunderentque tumentem superbiam, quia dicebat, *Non deesse qui faciat sed qui jubeat*: & ut tolleretur conquestio qua potuit conqueri lapsus in puteum peccati, quod non possit ascendere per gradus mandatorum legis naturalis, nisi interjecti essent gradus mandatorum legis positivæ (ut dictum est) ut essent signa & testimonia Reparationis nostræ. Christus autem in Carne manifestatūs (& Corpus ejus in illo) summam & humilimam complevit obedientiam, quando

do * factus est *obediens Patri usque ad mortem, mortem autem Crucis.* Nec est nunc tempore *Gratiæ Corpus Christi*; quod est *Ecclesia* tumens de suarum virium præsumptione; sed, cum omnia benefecerit, dicit quod sit * servus inutilis. Nec conqueritur nunc quasi quæ debilitate non possit per gradus Mandatorum legis naturalis asscendere; sed dicit cum Apostolo, *Omnia possum in eo qui me confortat, Christus.*

* Phil: 2. 18.

* Luk: 17. 10.

Habent itaque ipsa legalia in his omnibus in se imperfectionem perfectioni oppositam, evacuandam cum venerit quod perfectum est. Cessant igitur Legalia in Christi adventu evacuante necessitatem experiendæ obedientiæ & pro tumente præsumptione inserta vera humilitate qua homo seipsum abjicit, & de sola Gratia confidit: inserta quoque confidentia de adjutorio Gratiæ, quod in Christo, non in se, possit sine adminiculo legis positivæ, de puteo resurgere. Nec habent illa Ceremonialia alias causas institutionis suæ, nisi hujus consideratione; sed habuerunt privationem & imperfectionem, & ideo adveniente Christo qui per suam præsentiam Privationem per Habitum privavit, & imperfectionem perfecit, * vetera illa transierunt, & ecce nova facta sunt omnia.

* Cor: 5. 17.

Ex

Ex jam dictis possit patere solutio istius oppositionis quæ sumpta est a Platonis ratiocinationis similitudine. Habet enim illa lex Ceremonialis in se necessitatem ad corruptionem & desitionem, eo quod habet in se secundum omnes rationes institutionis suæ privationem & imperfectionem auferendas in *Christi adventu*, per oppositum Habitum & oppositam *Perfectionem*. Nec inde cessat *vetus Lex* unde *Lex est*: sed unde debitum habet ut cesset; unde est *Lex temporalis*, & unde data est ad probationem nondum exhibitæ plenitudinis obedientiæ, & unde repressiva est tumoris superbiæ, & unde (*i*) dativa conquestionis diffidentiæ, & unde signum & testimonium rei nondum per præsentiam manifestatæ; & simpliciter unde est habens essentialiter in se hujusmhdi effectus & privationes. Plenitudo namque obedientiæ, & humilis sui abjectio, & spes de Gratiæ adjutorio, & Rei per præsentiam manifestatæ, & hujusmodi plenitudines evacuant prædictas & consimiles imperfectiones.

(i) *Sedativa.* M.C.

(k) *Defectus.* M.C.

Ad primam autem oppositionem, quam supra posuimus, sumptam ex epistola Marcellini ad Augustinum respondet Augustinus in Epistola sua ad *Marcellinum*, recitatis supra dictis verbis sumptis ex Epistola *Marcellini*, in hunc modū alloquens

ipsum

ipsum *Marcellinum*, & dicens hæc verba; *Ex literis tuis in has meas transtuli, quibus si respondere copiose velim, tempus me citius quam exempla deficerent, quibus rerum ipsa natura & opera humana certa ratione pro temporum opportunitate mutentur, nec tamen eadem ratio fit mutabilis, quia ipsa mutantur.* Unde pauca commemorem, ut ex his excitata quodammodo jam per plura *Similia vigil currat intentio. Nonne hyemi æstas addito sensibili calore succedit? Nonne diurnis tempora nocturna vertuntur? Quoties nostræ variantur Ætates? Adolescentiæ Pueritia non reditura cedit. Juventus Adolescentiæ* non mansura cedit. *Finiens Juventutem Senectus morte finitur.* Hæc omnia mutantur, nec mutatur *Divinæ Providentiæ* ratio, qua fit ut ista mutentur. Non autem opinor cum *Agricola* quod *aliud Æstate* jusserit, quam jusserit Hyeme. Ratio mutatur *Agriculturæ*, & *mane* surgit qui *Nocte* quiescebat; vitæ consilium non mutavit. *Alind magister Adolescenti* quam *Puero* solebat imponere. Doctrina igitur constans, mutato præcepto, non mutatur. Magnus ille nostrorum temporum *Medicus Vindicianus* consultus a quodam dolori ejus adhiberi jussit quod in tempore congruere videbatũr. Adhibitum sanitas consequta est. Verũ, post aliquot annos eadẽ rursus corporis *Causa commota* est.

Hoc

Hoc idem ille putavit adhibendum. Vertit in pejus. Miratus recurrit ad Medicum; indicat factum: At ille (ut erat acerrimus) ita respondit, Ideo male acceptus es, quia ego non jussi. Ut, homines qui audissent, parumqne hominem noscerent non eum arte medicinali fidere: Sed nescio qua illicita potentia putarent. Unde, cum esset a quibusdam postea stupentibus interrogatus, aperuit quod non intellexerant: *viz.* illi jam ætati non hoc se fuisse jussurum. Tantum igitur valet Ratio ut, artibus non mutatis quod secundum eas fit, pro temporum varietate mutandum. Non itaque verum dicitur, *Semel recte-factum, nullatenus mutandum esse.* Mutata quippe temporis causa, quod recte prius factum fuerat, ita mutari vera ratio plerumque flagitat: & cum ipsi dicant, *Recte factum non esse mutandum*; recte non possit fieri nisi mutetur. Quia, utcunque tunc erit rectum, si erit pro temporum diversitate diversum. Quod non in diversitate personarum uno tempore accidere possit, ut huic liceat aliquid impune facere, illi non liceat: non quod sit dissimilis res; sed quod qui facit illa ab una eademq; persona diversis temporibus tunc oportet aliquid fieri; tunc non oportet: Non quod sui dissimilis sit qui facit, sed quando facit.

Hæc

Hæc quæstio quam late pateat, profecto videt, quisquis *pulchri aptique* distantiam sparsam quodammodo in universitate rerum valet, neque negligit intueri. *Pulchrum* enim per seipsum consideratur atque laudatur: cui turpe atque deforme contrarium est. *Aptum* vero cui est adverso est ineptum quasi religatum pendet a limite, nec ex semetipso, sed ex eo cui convertitur, judicatur. Nimirum etiam (*l*) decens atque (*m*) indecens, vel hoc idem est vel perinde habetur. Age nunc, ea quæ diximus refer ad idem unde agitur. Aptum fuit primis temporibus Sacrificium quod præceperat Deus: nunc vero non ita est. Aliud enim præcipit quod huic tempori aptum est; qui multo magis quam homo novit quid cuique tempori accommodate adhibeatur, quid, quando impertiat, addat, auferat, detrahat, augeat minuatve immutabilis mutabilium sicut Creator ita Moderator: donec universi sœculi pulchritudo, cuius particulæ sunt quæ suis quibusque temporibus aptæ sunt, velut magnum carmen cujusdam ineffabilis modulatoris, excurrat, atque inde transeat in æternam contemplationem speciei, qui *Deum* recte colunt, etiam cum tempus est *Fidei*. Falluntur autem qui existimant hoc *Deum* jubere causa suæ utilitatis aut voluptatis &

(l) *Dicent.* M.C. (m). *Indicent.*

merito monentur, cur *Deus* ista mutaverit, quasi delectatione mutabili aliud sibi jubens offerri illo prius tempore, aliud isto: non autem ita est. *Nihil Deus* jubet, quod sibi prosit, sed illi cui jubet. Ideo, verus est *Deus* qui Servo non indiget, & quo servus indiget In ea * Scriptura quæ vetus dicitur Testamentum, & eo tempore dictum est quo adhuc illa offerebantur Sacrificia quæ hoc tempore non offeruntur, *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam Bonorum meorum non eges.* Nec illorum igitur Sacrificiorum egebat Deus, nec cujusquam eget unquam: sed rerum divinitus impertitarum vel imbuendo virtutibus animo, vel æternæ saluti adipiscendæ quædam signa sunt quorum celebratione atque (*n*) finitione non *Deo sed nobis* utilia pietatis exercentur officia. Nimis autem longum est convenienter disputare de varietate Signorum quæ cum ad res divinas pertinent Sacramenta appellantur. Sicut autem non ideo mutabilis Deus, quia mane aliud vespere aliud: illud hoc mense, illud alio: non hoc isto anno, quod illo: Ita, non ideo mutabilis Deus quia universi sæculi priori volumine aliud: aliud posteriori sibi jussit offerri: quo convenienter significationes ad doctrinam religionis saluberrimam pertinentes, permutabilia tempora sine ulla

* Psal: 16. 2.

(n) *Fruitione.* M.C.

la sui mutatione disponeret. Nam ut noverit quos hæc movent, jam hæc fuisse in ratione divina, nunc cum ista nova constituentur, subito displicuisse priora velut mutabili voluntati: Sed jam hoc * fixum & statutum fuisse in ipsa Sapientia Dei: *Psal: 102. cui de majoribus & rerum mutationibus 27. eadem Scriptura dicit, *Mutabis eas & mutabuntur: Tu autem idem ipse es: insinuandum est eis mutationem istam Sacramentorum veteris Testamenti & Novi etiam, prædictam fuisse propheticis vocibus.* Ita enim videbunt si poterunt illud quod in tempore novum est, non esse novum apud eum qui condidit tempora, & sine tempore habet omnia quæ suis quibuscunque temporibus, per eorum varietatem distribuit. Nam & in illo Psalmo unde commemoravi aliquid quo demonstratum, non egere Dominum Sacrificiis nostris: cui dicitur, *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam Bonorum meorum non eges*; Post, legitur ex persona Christi, *Non* (*o*) *congregabo conventiculum eorum de sanguinibus*: hoc est, peccatorum victionis, quibus prius congregabantur conventicula *Judæorum.* Et * alibi dicit, *Non accipiam de domo tua vitulos, non de gregibus tuis hircos.* Et alius Propheta, *Ecce* (inquit) *dies veniunt, dicit Dominus, & confirmabo domum Jacob super testamentum novum quod disposui*

(o) *Congregabo conventiculo.*

* Psal: 50. 9.

disposui patribus eorum, cum eduxi eos de terra Ægypti. Et alia multa sunt de hac re testimonia, quibus hoc *Deum* facturum esse prædictum est, quæ commemorare nunc longum est. Hic jam si satis consistit quod recte aliquo tempore constitutum est, itidem recte (p) aliquo tempore posse mutari; mutato opere non dispositione mutata. Quam dispositionem intelligibilis ratio continet, ubi sine tempore simul sunt quæ in temporibus simul fieri non possunt, quia tempora non simul currunt. Quispiam fortassis exspectat causas a nobis mutationis accipere, quod quidem ipse nosti quam prolixi negotii sit. Veruntamen, breviter dici possit quod homini acuto fortasse sufficeret: Aliis Sacramentis prænunciari Christum, cum venturus esset; aliis cum venisset, annunciari oprtuisse. Sicut nos modo id ipsum loquens, diversitas rerum etiam compulit verba mutare. Siquidem aliud est prænunciari; aliud, annunciari: aliud, cum venturus esset: aliud, cum venisset.

(p) *Alio.*

Hæc est itaque *Augustini Responsio ad oppositionem propositam in Epistola Marcellini. Ad Solutionem istius oppositionis* factæ ex eo, quod *Dominus venit non solvere legem, sed adimplere*; distinguendum est quod duplex est genus rerum: *Unum, cujus esse* est permanens:

manens: & *Aliud, cujus esse est transiens.* Verbi gratia; Substantia corporis cœli habet *esse permanens*, & substantia corporis *Solis*, & hujusmodi. Annus vero & mensis, & dies, & hujusmodi quæ consistunt in *motu & successione*, habent esse transiens. *Adimplere itaque Legem & non solvere rem cujus esse est esse permanens, est eam perficere, & perfectam in esse suo permanenter sine desitione conservare.* Sic Deus adimplevit & non solvit corpus Cœli, quia perficit idem, & in esse perfecto stabiliter & permanenter conservat. Sic adimplet & non solvit animas rationales quas quotidie creat. Sic adimplet & non solvit corpora nostra in Resurrectione.

Adimplere vero & non solvere rem cujus *esse est esse transiens*, est producere illam per gressus suos naturales usque ad terminum consummationi transitus sui naturaliter congruentem: nec citra terminum ei convenientem, illam rescindere; nec ultra terminum talem illam protendere. Hoc modo adimplevit & non solvit Deus *Annum*, cum deducit Solem per motum & viam sibi naturales, ab eodem puncto Zodiaci in idem punctum. Si vero rescinderet *Solis* motum ante reditum ad idem punctum, vel, protenderet Solis motum in ejusdem anni spatio ultra punctum in quo

 inchoavit

inchoavit Sol annum: vel si spatium anni, per nimiam solis velocitatem abbreviaret, vel per non naturalem tarditatem prolongaret; Annum solveret & non adimpleret.

Similiter. Esse seminis est ut per germinationem transeat in rem de semine naturaliter procreanda. Unde ille vere adimplet & non solvit semen qui facit id optimo tempore germinare, & in aliam formam & perfectionem pertransire. V.g. Hoc est adimplere & non solvere semen arboris vel semen frumenti, facere idem in terra putrescendo mori, & per germinationem transire in arborem seu spicam frumenti, & sic desinere habere *formam & esse seminis*. Adimplet igitur & non solvit semen qui dicto modo producit semen ad *non-esse*, quia hoc est *verum esse* seminis sic transire ad *non-esse*. Qui vero recondit semen in apotheca & conservat idem per annos plurimos, & non finit idem moriendo germinare, & in perfectius aliquid, moriendo & germinando, transire; hic vere solvit semen & destruit.

Consimiliter, ut patet ex prædictis, duplex est genus *legis*: *Unum*, quod est sempiternũ & manens; ut, * *Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo & Proximum tuum sicut teipsum*. Alterum vero, quod est temporale & transiens; sicut *lex Circumcisionis* & Sabbati & cætera Ceremonialia. Adimplere itaq;

* Matth: 22. 37.

itaq; legem sempiternã, & non solvere eam *Christo*; est illam perpetuo in esse conservare, & virtutẽ *Charitatis* agentibus legem infundere : per cujus infusionem opera legis in agentibus vivant, & sine qua, opera legis mortua sunt. Hoc modo *Christus legẽ* perseverantẽ & sempiternã Charitatis adimplet & non solvit : & ad hoc venit in Carnem, ut eam sic adimpleret : & de hac adimpletione, nihil destruendo, vel finem temporalem imponendo, solveret. Agentes vero legem hujusmodi adimplent & non solvunt, qui opera legis perseveranter ex dilectione peragunt. Sic etiam Christus, prout homo, legem implevit & non solvit. Sed legem temporalem & transeuntem adimplevit Christus & non solvit, quia eam ab initio suo per gressus sibi congruentes, usque ad temporis terminum transitui suo convenientem & opportunum produxit : nec citra terminum sibi congruum eam præscidit, nec ultra terminum eam extendit, sed in tempore sibi congruo finivit, & quasi semen quoddam mortificando eam secundũ carnalem intellectum & operationem spiritualẽ. Nec de hujusmodi lege pertransit aliquid donec omnia quæ illius sunt fiant. Sic, per totũ tempus suo transitui accommodatũ lex hujusmodi plenarie proficitur Præteriret autẽ aliquid de hujusmodi lege,

 & esset

esset vere hujus legis transgressio, tā si post tempus suo transitui accommodatū & determinatum fieret, velut legis habens vigorem: quā si tempore sibi accommodato non fieret & omitteretur, velut non haberet legis virtutem. Utramque igitur *Legem tam sempiternam quam temporalem Christus* adimplevit: isti dando permanentiam & vitam *Charitatis*: illi dando finem, per mortificationem, quoad sensum literalem, & per generationem sensus & operis spiritualis.

Ad illud autem quod objicitur, quod observanda sunt Sacramenta legalia cum Sacramentis novæ legis, quia Christus utraque Sacramenta peregit, cum omnis ejus Actio nostra sit lectio & nobis proposita ut imitemur eam agendo: dicendum; quod Fideles pro modo suo omnem Christi actionem imitantur & vere faciunt quod Christus fecit: nec tamen similiter circumciduntur & baptizantur: nec similiter offerunt Agnum typicum & *(q)* eucharisticum. Christus namque Sacramenta veteris legis observavit, ut sic ostenderet suos testes esse Veraces. Ut supra enim dictum est, ipsa Sacramenta legalia testificabantur nostræ salutis dispensationem per Christum. Sed hoc pertinet ad eum de quo prohibitum est testimonium, ut cum

(q) *Eucharistiam.* Sel.

cum ipſe præſens apparuerit, teſtimonium de ſe dictum verum eſſe confirmet. Sic namque fit etiam in foro ſæculari, & ad hoc magnis viribus nituntur hi de quibus teſtimonium prohibetur, ut vera eſſe comprobent de ſe prolata teſtimonia. Sacramenta autem legalia vera fuiſſe teſtimonia melius comprobari non potuit, quam ut ipſa veritas eadem Sacramenta etiam opere compleret. Præterea igitur Sacramenta veteris legis etiam opere complevit Chriſtus, ut ipſe ſumme juſtus omnem juſtitiam omnis legis, tam naturalis & ſempiternæ, quam temporalis & poſitivæ adimpleret. Leges namque illæ temporales & ceremoniales uſque ad ejus Paſſionem legis habuerunt vigorem.

Iterum, ideo leges ceremoniales fecit, cum tamen eſſet Deus Legis & Sabbati, ut daret nobis exemplum & formam humilitatis: cum etiam nobis minoribus & ſubjectis ſubeſſe, ad eorum utilitatem non dedignemur: ſed quanto majores ſumus, tanto magis nos humiliemus. Hæc enim eſt perfecta humilitas; ex dilectione etiam ſibi ſubjectis utiliter ſe ſubjicere, *ut qui major eſt, fiat ſicut minor*: & qui præſeſſor eſt, ſicut miniſtrator. Ideo etiam utriuſque teſtamenti ſacrificia peregit Chriſtus, ut in ſe, angulari lapide continuaret duos parietes

tes ædificii culturæ *Domini*. Quāsi enim unum ædificium est totus ritus colendi *Dominū* a principio humani generis usque in mundi consummationem. Quod tamen ædificium est aliquid transiens, unde & partes ejus debent esse sibi invicem succedentes. Ad Christum itaq; verum Architectum & angulare fundamentum pertinuit ut parieti culturæ Dei, secundum ritus ceremoniales, continuaret & parietem culturæ Dei secundum ritus *legis charitatis*. Cum igitur hoc agat unusquisq; quod finaliter intendit in suo opere, hoc egit *Christus vetera Sacramenta cum novis observando*: scilicet, testimonia sua cōprobavit; plenitudinem justitiæ adimplevit: minori se obedivit & humiliavit: finiendum suo termino finivit: continuanda continuavit, & innovanda innovavit. Quæ & nos ad ejus imitationem debemus facere, licet eisdem instrumentis eadem facere nobis nunc non conveniat, nec oportet. Ut si nobis proponatur actio imitanda quod nos faciamus eisdem instrumentis, & in eadem materia. Possum enim alio instrumento operari in plumbo quod alius alio instrumento operatur in *auro*.

(r) *Permanentiæ*. Sel.

Solutæ sunt igitur pro modulo nostro oppositiones adductæ ad ostensionem (*r*) permanentiam ceremonialium cum Sacramentis Gratiæ. Nec solum est observatio legalium

lium cum Sacramentis Gratiæ carens utilitate, sed habens multum de pernicie Ipsa; namq; *legalia* (ut supra ostensum est) jam sunt otiosa, quia transiit tẽpus *actionis* propter quam fuerunt instituta. *Aliquid autem otiose & non recto fine facere, non caret vitio & crimine.* Præterea, ista legalia sunt mortua, quia jam carent piæ significationis vita. Item, si nunc fierent, essent majorũ bonorum non mediocriter impeditiva. Non enim possit hominis labor & diligentia utriusq; *legis* simul complere mandata. Mandata namque Ceremonialia (sicut ait * *Petrus*) *sunt onus*, quod nec ipse *Petrus* nec Patres antiqui portare potuerunt. Insuper si observantur illa *legalia* essent perniciosi erroris inductiva. Crederentur enim ad salutem esse necessaria & sinceritas *fidei salvationis nostræ per Christũ* esset corrupta: sine cujus *fidei* sinceritate non *possibile est Deo placere.* Ad ostensionem autem cessationis *legaliũ per Christum* aliæ plures & efficaces rationes adduci possint, quarũ quasdam pro facultate nostra scripsimus in explanatione super Apostolum ad *Galatas*: & ideo in præsenti ab earũ scriptione desistimus. Quod autem nunc ostensum est de *veteris legis* abolitione, per rationẽ confirmari potest per ejusdẽ *veteris legis* autoritatẽ; cui etiam concinit & *novæ legis* authoritas, & sacrorũ expositiorũ concors &

* Act: 15. 10.

& uniformis veritas. Scribitur enim in
*Deut:18. 15. * *Deuteron.*Prophetam vobis suscitavit Dominus de fratribus vestris, ipsum tanquam me audietis. Nulli dubium, quin iste propheta sit Christus, quia per legis authoritatem, tanquam legis autor est audiendus. Si
(s) *Igitur.* M.C. (*s*) egit ipse tam suo opere quam sua doctrina docuit Ceremonialia cessare; constat quod ipsa jam cessant. Sed, jejunando & se affligendo jejuniq; per dies 40 Sabbatum solvit, in quo secundum legem legi subjectus se affligere non debuit. Cum etiam
N.B. discipuli spicas vellerent in Sabbato & manibus confricarent; ipse factus est contra Pharisæos pro eis Advocatus, Sabbati sic confirmans jam desitionem: & congruebat (ut supra ostensum est) quod ille legalia faceret. Congruebat etiam, quod ille legalibus finem & terminum imponeret, & se legis Dominum ostenderet: & hoc non solum doceret lingua & verbo sed opere &
* Jerem:7. 22. exemplo. In * *Jeremia* quoq; scriptum est, *Non sum locutus patribus vestris, & non præcepi eis in die quo eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustomatum & victimarum*: sed hoc verbum præcepi eis dicens: *Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi Populus.* Iterum in *Jerem.* scriptum est, *Consummabo testamentum meum novum domui Israel.* Et in *Baruch* scriptum est, *Statuam il-*
Bar:2.
lis

lis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Dominum, & illi erunt mihi in Populum. Iterum, in * *Ezechiele* scriptum est, *Ego dedi eis præcepta non-bona & judicia in quibus non vivant.* Item, in * *Jerem.* scriptum est, *Ut quid mihi thus de Saba offertis, & calamum suaveolentem de terra longinqua? Holocaustomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi.* In * *Isai* quoque scriptum est, *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? Dominus dicit, Plenus sum.* Holocausta arietum & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum & agnorum & hircorum nolui. Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis. Ne offeratis ultra sacrificium, frustra incensum, abominatio est mihi. Neomenias, & Sabbatum, & festivitates vestras non feram. Iniqui sunt cætus vestri. Calendas vestras & solemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. In threnis quoq; *Jeremiæ* scriptum est, *Oblivioni tradidit* Dominus *in Sion festivitatem & sabbatum & opprobrio indignationis furoris sui Regem & Sacerdotem.* In * *Hosea* quoq; dicit Dominus, *Cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitates ejus, neomenias ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.* Et infra in eodem * libro, *Dies multos*

* Ezech: 20. 25.
* Jerem: 6. 20.
* Isa: 1. 11.
* Lam: 2. 6.
* Hos: 2. 11.
* Hos: 3. 4.

(t) *Sedebunt.* M.C. multos (*t*) sedebit *Israel* sine Rege, sine Principe, sine Sacrificiis, & sine Altari & sine *Ephod*, & sine *Teraphim* : & post, revertentur filii *Israel*, & quærent *Dominū Deum suum*, & *David* Regem suum, & pavebunt ad *Dominum* & ad domum ejus in novissimo dierū.

* Mich: 6. 6, 7. Item in **Michæa* scribitur, *Quid dignum offeram Domino? Curvabo genua mea Domino excelso.* Nunquid offeram ei holocaustomata & vitulos amiculos? Nunquid placari possit Dominus in millibus Arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, & fractum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi, o homo, quid

(u) *Dele.* M.C. sit bonum, & quid (*u*) quærit *Dominus quærit a te?* utiq; facere judicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum

* Malach: 1.10.11. Domino tuo. Et per **Malachiam* dicit Dominus, *Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra.* Ab ortu enim Solis usq; ad Occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. In * Psalmo

* Psal: 40. 6. quoq; dicit *David*, *Sacrificium & oblationē noluisti : holocaustū pro peccato non postulasti.*

* Psals 50. 8. Item in * alio Psalmo, *Non in Sacrificiis tuis arguam te*, &c. usque ibidem, *Immola Domino sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua.*

tua. Item in * alio Psalmo, *Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus, hoc est peccatorum victimis, quibus prius congregabantur conventicula Judæorum*. Item * alius Propheta dicit, *Ecce, inquit, dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo domum Jacob super testamentum novum quod disposui Patribus eorum, cum eduxi eos de terra Ægypti*: * *Daniel* quoque dicit, *Confirmabo autem pactum multis hebdomade una: & in dimidia hebdomadis deficiet hostia & Sacrificium*. In *Jeremia* quoque scriptum est, *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum*: non secundum pactum quod pepigi cum Patribus vestris quando apprehendi manum eorum, ut ducerem eos de terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus; sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel: Post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eum. Et ero iis in Dominum, & ipsi mihi erunt in Populum. Et non docebit ultra vir Proximum suum & vir fratrem suum, dicens, *Cognosce Dominum*: Omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus: quia propitiabor iniquitatibus eorum, & peccati eorum non ero memor amplius.

* Psal: 16. 2.

*Heb: 8. 8.

* Dan: 9. 27.

* Jerem: 3. 31.

Hæc

Hæc, & hujusmodi alia plurima sunt veteris Testamenti testimonia quæ ostendunt Ceremonialia desitura, quæ nos scimus per Christum jam esse finita. In novo quoque Testamento sunt ejusdem rei plurima testimonia. Ut enim supra dictum est, *Christus tam exemplo quam verbo legalia solvit*. Apostolus quoq; ad **Romanos* ait, *Non sub lege estis sed sub Gratia*. Item, idem in * eadem, *Nunc autem soluti estis a lege mortis in qua detinebamini, ita ut serviamus ei in novitate spiritus, non in vetustate literæ*. Item, idem in * eadem, *Finis legis Christus ad justitiam omni credenti*. Item, Apostolus ad **Galatas* ait, *Ego enim per legem legi mortuus sum*. Et Paulo post in * eadem, *Quicunq; enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt*. Et paucis interpositis, subjungit, *Christus autem nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictus*. Item, idem in eadem, *Evacuati estis a Christo qui in lege justificamini a Gratia excidistis*. Nos autem spiritu ex fide spem justitiæ exspectamus. Nam in Christo Jesu neq; Circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed nova creatura.

* Rom: *6.* 14.
* Rom: 1. *6.*
* Rom:10. 14.
* Gal: 2. 16.

Hæc pauca testimonia de his duabus epistolis adduximus in medium, quasi primo auditu evidentiora. Cum tamen, ut supra diximus, magna pars epistolæ ad Romanos, & tota epistola ad *Galatas* cessationem Legalium

galium ostendere intendit. In epistola quoque ad * *Ephesios* ait Apostolus de Christo, *Ipse enim est Pax nostra qui fecit utraq; unum, & medium parietem materiæ solvens inimicitias in Carne sua legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem.* Et ad *Corinthios* ait, comparans vetus testamentum novo, *Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam.* Si enim quod evacuatur, per gloriam est; multo magis quod manet in gloria est. Et paucis interpositis, de velamine vultus *Mosis* ait, *Id ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum quod in Christo evacuatur.* Item, ad * *Hebreos* ait, *Si igitur consummatio per Sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchizedec alium surgere Sacerdotem & non secundum ordinem Aaron dici?* Translato enim (x) sacerdote, necesse est ut legis translatio fiat. Et cætera quæ sequuntur usq; ibi, *Nihil enim ad perfectum adduxit Lex.* Sunt & alia plura testimonia de legis cessatione in eadem epistola quæ lector diligens facile possit perpendere.

* Ephes: 2. 14.

* 2 Cor: 3. 9.

* Heb: 7. 11.

(x) *Sacerdotio.* M. C.

Sacrorum quoque expositorum chorus consonat hisce præscriptis. Ait enim *Augustinus* Libro 3. de doctrina (y) Christiana.

(y) *Christia.* M. C.

na. Hoc vero tempore postea quam *Resurrectione Domini* manifestum indicium libertatis nostræ illuxit, nec eorum quidem Signorum quæ jam intelligimus, operatione gravi onerati sumus, sed quædam pauca pro multis, eademque factu facilima, & intellectu, (z) agnotissima, & observatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina; sicut est Baptismi Sacramentum, & Celebratio Corporis & sanguinis Domini. Idem in lib. de vera Religione ait. "Nunc vero cum Pietas Timore inchoatur, Charitate perficitur: populus timore constitutus tempore servitutis in veteri lege multis Sacramentis onerabatur. Hoc enim utile talibus erat ad desiderandum Gratiam Dei quæ per Prophetas ventura canebatur. Quæ, ubi venit ab ipsa Dei Sapientia, homine assumpto, in libertatem vocati sumus, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est, sub uno Deo liberæ multitudinis continerent. Multa vero quæ populo Hebræo, hoc est, sub eodem uno Deo compeditæ multitudini imposita erant, ab actione remota sunt, in fide atque (*a*) interpretatione manserunt, ita nunc similiter alligant & (*b*) exercebit liberaliter animum.

(z) *Augustissima.* M. C.

(a) *In temperatione.* M. C.

(b) *Exercent.* M. C.

Hieronymus

Hieronymus quoque in epistola quadam ad *Augustinum* ait. " Apostolum *Paulum* non ignorasse *Petrum* principem esse hujus Decreti Legem, post Evangelium, non esse servandam. Et in eadem epistola, paulo post ait. " Ego pronuncio ceremonias Judæorum & perniciosas esse & mortiferas Christianis. Et quicunque eas observaverit, sive ex Judæis, sive ex Gentibus eum in barathrum diaboli devolutum. Idem Hieronym. in quadam alia epistola ait. " Omnis Judaicarum observationum cultura destructa est: & quascunque offerunt victimas, non Deo offerunt, sed angelis refugis & spiritibus immundis. Idem Hieronym. in lib. primo super epistolam ad Galatas ait. " Nullus quidem Apostoli sermo est vel per epistolam absentis vel præsentis, quo non laborat docere, antiquæ legis onera deposita, & omnia illa quæ in typis & imaginibus præcesserant, id est, otium sabbati, Circumcisionis injuriam, Calendarum & trium per annum solemnitatum recursus; scrupulositatem ciborum, & per dies singulos lavatura iterum sordidantia; Gratia Evangelii surrepentè cessasse: quod non sanguis victimarum sed fides animi credentis impleret: Iterum, idem super eandem epistolam lib. 2. denique priusquam Christi in toto orbe

Evangelium coruscaret, habuerunt suum fulgorem præcepta legalia: postquam vero magis Evangelicæ gratiæ lumen obfulsit, & Sol justitiæ in mundo se prodidit; stellarum lumen absconditum est, & earum radii caligaverunt, ita ut Apostolus in alio loco diceret. Nam nec glorificatum est quod glorificatum fuit in hac parte propter excellentem gloriam.

(c) 67. M. C. Item, *Augustinus* super Psal. (c) 60. ait, *Omnia quippe illa in figura contingebant illis, donec aspiraret dies & removerentur umbræ.* Item, super Psal 73. ait, *Sacramenta novi testamenti dant salutem*: Sacramenta veteris testamenti promiserunt Salvatorem. Cum ergo teneamus jam promissa; quid quæris promittentia, habens jam Salvatorem? Hoc dico: Teneas promissa, non quod jam accepimus vitam æternam, sed quia jam venerit Christus qui per prophetas prænunciabatur, mutata sunt Sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubria promissa. Quare non eadem? Quia ibi est promissa terra *Canaan*, terra copiosa, fructuosa, affluens Lacte & Melle promissum regnum temporale, promissa temporalis felicitas sæculi, promissa fœcunditas filiorum, promissa subjectio inimicorum. Hæc omnia ad felicitatem temporalem pertinent. Sed quare ipsa primo promitti oportebat?

oportebat? Quia non primo quod ſpirituale, ſed quod animale eſt: poſtea (inquit) quod ſpirituale. Idem *Auguſtinus* ſuper Pſal: 77. ait, *Qui ſic ſuſcipiunt teſtamentum Dei, ut veteri vanitati ſe non exuant, ſimiles ſunt hoſtibus populi ejus qui arcam teſtamenti ejus captivatam juxta idola ſua poſuerunt:* Et ipſa quidem vetera, etiam illis volentibus cadunt: quia omnis caro fœnum, & claritas hominis ut flos fœni. Item *Auguſtin.* ad *Hyeronymum* ait, *Dico ergo Circumciſionem præputii & cætera hujuſmodi priori populo per teſtamentum quod vetus dicitur divinitus data ad ſignificationem futurorum quæ per Chriſtũ oportebant impleri.* Quibus advenientibus remanſiſſe iſta Chriſtianis legenda tantum ad intelligentiam promiſſæ prophetiæ, non autem neceſſario facienda: quaſi adhuc exſpectandum eſſet ut veniret fidei revelatio quæ his ſignificabatur eſſe ventura. Et paulo poſt, "Jam enim cum veniſſet fides quæ prius illis obſervationibus (*d*) obſerata, poſt mortem & reſurrectionem Domini revelata eſt amiſerunt tanquam vitam officii ſui. Idem *Auguſtinus* ad *Paulinum* epiſcopum exponens hoc verbum Apoſtoli ad Coloſſenſes ait. "Nemo vos ſeducat volens in humilitate & religione Angelorum, *&c.* Quibus ita ſcribit Apoſtolus, metuebat

(d) *obſervata.* M.C.

 bat

bat eos seduci umbris rerum, dulci nomine scientiæ, & averti a luce veritatis quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Hanc autem sub nomine sapientiæ, vel scientiæ curam variarum superfluarumque observationum & de superstitione *Gentilitatis*, maximeq; qui ab eis philosophi nuncupati sunt, & a Judaismo cavendum esse decernebat, ubi erant umbræ futurorum removendæ. Quoniam lumen eorum jam Christus advenerat. Item, idem ad Maximianum de Circumcisione ait. *Hoc Sacramentum* (*e*) *in Jordanis fluvio refrænavit, & reduxit in* (*f*) *fontem: hoc sacramentum quamvis ipse Deus evacuaverit crucifixus, tamen natus accepit.* Non enim (*g*) signanter illa damnata sunt, sed succedentibus opportunioribus decesserunt. In lib. quoq; de utilitate credendi dicit idem Augustin. *In legis præceptis atque mandatis quibus nunc uti Christianos fas non est, quale vel Sabbatum est, vel Circumcisio, vel Sacrificia*: si quid hujusmodi est, tanta mysteria continentur, ut omnis (*h*) pius intelligat nihil esse perniciosius quam quicquid ibi est accipere ad literam, id est ad verbum: Nil autem salubrius quam Spiritu revelari. Inde est, *Litera occidit, Spiritus autem vivificat.* Idem contra Adversarium legis & prophetarum, de veteribus Sacrificiis ait, *Jam Sacrificia talia non offeret Dei populus Deo: postquam*

(e) *Formam.* Sel.
(f) *In Iordanem fluvium reservavit.* M. C
(g) *Signacula.* M. C.
(h) *Populus.* M. C.

postquam venit unicum Sacrificium, cujus umbra fuerant illa omnia; non hoc improbantia, sed hoc significantia. Sicut enim res una multis locutionibus & multis signis significari possit: sic unum, verum & singulare Sacrificium multis est antea Sacrificiorum signatum figuris.

Johannes quoq; Damascenus ait, *Servantes legem Christi superiores Mosaica lege effecti sunt.* Cum venit enim quod perfectum est, quod ex parte est, evacuatum est, & velamen legis, scilicet velo scisso per Salvatoris Crucifixionem, & Spiritum igneis linguis fulgentem; litera evacuata est (*i*) Corporalia quieverunt, & servitutis lex completa est, & libertatis lex nobis donata est. Iterum, idem *Johannes* ait, *Veritate itaq; apparente, inutilis est typus & umbra.* Quare superfluum est nunc circumcidi, & contrarium Sacramento Baptismi. Qui enim circumciditur debet totam legem observare. Dominus autem ut compleret legem, circumcisus est sed & omnem legem, & Sabbatum observavit, ut impleat, & sistat legem.

(i) *Temporalia.* M.C.

Item. *Augustinus* in 70. lib. de Civitate Dei, de legalibus loquens ait, *Cum transituræ erant umbræ, luce veniente,* & ideo dixit libera Sacra (quæ significabat liberam Civitatem) Ejice ancillam & filium ejus. I-

dem

dem ibidem ostendit, *Translationem veteris Testamenti in novum, & veteris similiter* (k) *Sacerdotis & Regis in Sacerdotem & Regem novum qui est Christus; Præfigura-tam per hoc fuisse quod reprobato Heli Sacerdote, substitutus in Dei ministerium Samuel, qui simul officio functus est Sacrdotis & Judicis: & Saule abjecto, Rex David fundatur in Regno.*

(k) *Sacerdotii, &* *regni.* M. C.

Sunt autum hujusmodi plurimæ assertiones Expositorum sacrorum, concorditer affirmantes *Ceremonialium Abolitionem post Christum*: quæ si aggregarentur in *unum* in *magnam* crevissent prolixitatem.

Nos itaq; dictarum Assertionum *Compendio ad concordiam supra dictorum inducto contenti simus*: Et hic *Terminum hujus Tractatus statuamus.*

Explicit Lincolniensis de Cessatione Legalium:

FINIS.